

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Н.В. БРОВЧЕНКО

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня
«бакалавр» напрямку підготовки «Правознавство»

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол №5
від «24» грудня 2014 р.

Запоріжжя
2014

УДК: 342.553(075.8)
ББК: Х9(4 Укр)300.66я73
Б88

Бровченко Н.В. Муніципальне право: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Правознавство» / Н.В. Бровченко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – 118 с.

Навчально-методичний посібник містить короткий виклад тем курсу, методичні рекомендації до їх вивчення, що сприятиме самостійному вивченню дисципліни «Муніципальне право». Також посібник містить комплекс практичних завдань до кожної теми (тематику рефератів, визначення основних термінів, тощо), перелік ситуаційних задач до курсу, тематичні кросворди, термінологічний словник.

Призначений для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Правознавство».

Рецензент *Т.О. Коломоєць*

Відповідальний за випуск *Н.В. Бровченко*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ	
МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА.....	6
Тема №1. Муніципальне право як галузь права, наука та навчальна дисципліна.....	6
Тема № 2. Історико-теоретичні засади місцевого самоврядування: світовий та український досвід.....	11
Тема № 3. Правове регулювання статусу суб'єктів муніципально-правових відносин.....	16
Тема №4. Система місцевого самоврядування: поняття, структура, функції та повноваження.....	21
тема №5. Правове регулювання основних форм участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.....	26
Тема № 6. Гарантії прав місцевого самоврядування.....	31
Тема № 7. Відповідальність за порушення норм муніципального права.....	37
МОДУЛЬ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА	
ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ІНСТИТУТІВ	
МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	40
Тема № 8. Правовий статус сільських, селищних, міських голів та голів районної, обласної, районної в місті ради.....	40
Тема № 9. Правовий статус місцевих рад.....	45
Тема № 10. Правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.....	49
Тема № 11. Правовий статус депутатів місцевих рад.....	54
Тема № 12. Правове регулювання статусу муніципальних службовців.....	58
Тема № 13. Матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування.....	63
Тема № 14 Особливості здійснення місцевого самоврядування в Запоріжжі та в інших містах України.....	69
Тема № 15. Концептуальні основи міжмуніципального співробітництва.....	72
Тема №16. Електронне муніципальне урядування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні.....	74
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ.....	77
СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ.....	80
ТЕМАТИЧНІ КРОСВОРДИ.....	86
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	107
ПРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ТЕРЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	116
ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	118

ВСТУП

Навчально-методичний посібник складений у відповідності до навчальної програми з курсу «Муніципальне право» за вимогами кредитно-модульної системи, що відповідає навчальному плану і відображає основні форми, об'єм і напрямки самостійної роботи студентів юридичного факультету ЗНУ.

Навчальна дисципліна «Муніципальне право» має фаховий характер. Підготовка за цією дисципліною повинна забезпечувати студентам належний рівень професійних знань, які можуть бути реалізовані у практиці державотворення нашої країни. Окрім того, що воно розвиває загальну професійну культуру будь-якого юриста, досить важливим є і практичне значення відповідних знань. Насамперед для тих студентів, що готуються до служби в органах місцевого самоврядування.

Відповідно до Конституції України народ здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Однак в умовах радикальних соціально-економічних і політичних змін трансформуються ідеології, життєві стилі, престижні оцінки, відбувається зміна культурних систем, які служать формулою легітимації існуючого соціального порядку і визначають реальне сприйняття громадянами України не тільки діяльності та ефективності держави, а і місцевого самоврядування. Це обумовлено тим, що саме місцеве самоврядування має сприяти реалізації більшості прав і свобод громадян, виражаючи їх інтереси і виступаючи дієвим інструментом їх захисту.

Саме на локальному рівні, – у межах місцевого самоврядування та процесах інституціоналізації муніципальної влади, – найбільш рельєфно проявляється та знаходить свою апробацію ідея цінності людської особи, її прав та свобод. Адже визнання та становлення в Україні місцевого самоврядування, глибокі економічні і політичні перетворення у суспільстві і формування на цій основі нової демократичної державності безпосередньо пов'язані з виробленням і практичною реалізацією принципово нових для нас підходів до прав та свобод людини, до вирішення як загальнодержавних, так і регіональних, а також місцевих проблем у даній сфері. Також місцеве самоврядування має створити умови для формування у людському співтоваристві відчуття громадянськості – однієї з тих базових, наріжних рис цивілізованого демократичного суспільства, які знаходяться у фундаменті соціуму.

У цьому плані місцеве самоврядування, тим самим, відіграє вагомий роль у процесі формування громадянського суспільства, враховуючи, що усі права, свободи та масові види соціально-політичної активності, різні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються та у кінцевому рахунку реалізуються у територіальних громадах, які утворюють соціальну базу громадянського суспільства.

В запропонованому посібнику містяться окрім загальних методичних рекомендацій, ряд практичних завдань, зокрема, пропонується надати визначення переліку понять, вирішити тестові завдання, заповнити пропуски у твердженнях,

написати реферати з найактуальніших питань сучасної науки муніципального права. До кожної теми додаються контрольні запитання для самоперевірки. Також до деяких тем курсу пропонується самостійно скласти схеми чи порівняльні таблиці. Окремим блоком в навчально-методичному посібнику пропонується вирішити перелік ситуаційних задач, що дозволить студенту-правнику спробувати застосувати отримані протягом навчального курсу теоретичні знання на практиці.

Навчально-методичний посібник з курсу «Муніципальне право» розрахований на студентів юридичного факультету напряму підготовки «правознавство» і є системою знань про основи організації та здійснення місцевого самоврядування, дотримання муніципальних прав особистості. Зміст посібника поділяється на два модулі (відповідно до вимог кредитно-модульної системи): Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні основи муніципального права; Змістовий модуль 2. Правове регулювання організації та функціонування окремих інститутів муніципального права в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

ТЕМА №1: «МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА, НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА»

1. Поняття, предмет та методи муніципального права.
2. Система муніципального права: муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути. Класифікація муніципально-правових норм.
3. Джерела муніципального права: поняття, види та класифікація.
4. Муніципальне право як наука. Предмет, система, джерела. Функції та методологія науки муніципального права.
5. Муніципальне право як навчальна дисципліна: поняття, система.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття, предмет та метод муніципального права, слід зазначити, що ця галузь права – комплексна, оскільки її норми регулюють або об'єктивно мають регулювати суспільні відносини, що є предметом впливу ряду традиційних та інших загально визнаних галузей права, насамперед конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, земельного та ряду інших галузей публічного і приватного права.

Отже, муніципальне право в системі права України являє собою комплексну галузь публічного права, норми якої регулюють насамперед і головним чином організацію і здійснення влади територіальними громадами та утворюваними ними органами в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Проблемність назви "муніципальне право" полягає передусім у тому, що в Конституції України використаний термін "місцеве самоврядування" і не вживається термін "муніципалітет", під яким, зазвичай, розуміють сукупність виборних органів системи місцевого самоврядування, "муніципальне утворення" як міське чи сільське поселення, в межах якого здійснюється місцеве самоврядування і існує муніципальна власність, місцевий бюджет, виборні органи місцевого самоврядування. Разом з тим у Конституції України як одна з форм власності закріплюється комунальна власність – власність територіальних громад сіл, селищ, міст. Тому деякі вчені пропонують називати нову галузь права комунальним правом, яке по суті є правом місцевого самоврядування.

Під предметом слід розуміти суспільні відносини, які виникають у процесі вирішення територіальними громадами, органами та посадовими особами публічної влади питань місцевого значення, а також забезпечення на місцевому рівні прав і свобод людини та законних інтересів територіальних колективів і соціальних груп.

Не менш дискусійним є питання про метод муніципального права, що, як і метод будь-якої галузі права, є способом її впливу на суспільні відносини.

Метод правового регулювання, як відомо, є другим, після предмета правового регулювання, системоутворюючим чинником для галузі права.

Досить поширеним є твердження, що методами муніципального права є імперативний, диспозитивний, рекомендаційний та декларативний.

Наступне питання стосується система муніципального права до якої входять муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути. Слід мати на увазі, що муніципально-правові норми, як і норми інших галузей права, поділяються на кілька видів, зокрема, за їх суттю, змістом, формами, джерелами, місцем і часом дії, об'єктами і суб'єктами муніципальних правовідносин тощо.

Муніципально-правова норма – це встановлений народом, державою (в тому числі шляхом ратифікації), територіальною громадою або органами місцевого самоврядування загальнообов'язковий припис, що містить правило поведінки суб'єктів суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, розраховане на багаторазове застосування, забезпечене організаційно, матеріально-фінансово, а в разі необхідності іншими засобами, у тому числі примусу публічної влади.

Також до основних складових системи муніципального права належать його інститути. Вони являють собою групи правових норм, що регулюють найбільш споріднені муніципальні відносини, тобто системи відносин у сфері місцевого самоврядування. Наявність інститутів муніципального права об'єктивно зумовлюється насамперед наявністю відносно самостійних, внутрішньо споріднених за змістом і формою груп муніципальних відносин, наприклад місцеві вибори, референдуми та інші форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад, організація і діяльність представницьких органів місцевого самоврядування, організація і діяльність виконавчих органів місцевого самоврядування, статус сільських, селищних, міських голів тощо.

Наступне питання стосується джерел муніципального права.. Система джерел муніципального права є досить розгалуженою. Основними видами джерел муніципального права є: Конституція України, міжнародно-правові акти ратифіковані парламентом (Європейська хартія місцевого самоврядування), Закони України («Про місцеве самоврядування в Україні», Про статус депутатів місцевих рад», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про асоціації органів місцевого самоврядування», «Про органи самоорганізації населення», Про столицю України - місто-герой Київ», «Про транскордонне співробітництво» тощо), підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, нормативно-правові акти суб'єктів системи місцевого самоврядування, нормативно-правові акти органів влади Автономної Республіки Крим, нормативний договір, рішення виборчих комісій.

Розглядаючи питання про муніципальне право як науку слід мати на увазі, що під наукою муніципального права розуміється система наукових ідей, теорій, концепцій, знань, що розкривають закономірності визнання, становлення та розвитку муніципальної влади та муніципальних прав особистості, порядок їх реалізації та гарантування, форми та методи діяльності територіальних громад, їх органів та посадових осіб у процесі вирішення питань місцевого значення, а також особливості муніципального права як галузі права. Також особливу увагу слід приділити визначенню предмета, система, джерел, функціям та методології науки муніципального права.

Останнє питання стосується муніципального права як навчальної дисципліни. Муніципальне право як навчальна дисципліна являє собою систему знань, одержаних наукою муніципального права і практикою його створення і реалізації. Вона виокремилася в особливий напрям вітчизняного правознавства та державознавства і є складовою частиною української правової науки. Як навчальна дисципліна муніципальне право має більш вузький зміст, аніж наука, оскільки вивчається в рамках програм, тематичних і учбових планів навчального курсу. Новий предмет у системі юридичної освіти не підміняє інші навчальні дисципліни, а впливає та стимулює розвиток різних сфер вітчизняного правознавства, сприяючи досягненню якісно нового рівня юридичної освіти в країні. Цілісний характер даної галузі знань визначається єдністю її об'єкта – місцевого самоврядування.

Дайте визначення понять:

Муніципальне право як галузь права; предмет муніципального права; метод муніципального права; джерела муніципального права; муніципально-правові відносини; інститут права; норма права; суб'єкти, об'єкти муніципального права; муніципальне право як наука права; функції науки муніципального права; муніципальне право як навчальна дисципліна.

Тестові завдання:

1. Сукупність знань, наукових ідей, концепцій, теорій про місцеве самоврядування, про форми і методи його здійснення, про етапи розвитку являє собою муніципальне право як:

- А) галузь права
- Б) наука
- В) навчальна дисципліна

2. Пріоритетним джерелом муніципального права є:

- А) закони України
- Б) міжнародно-правові акти в галузі місцевого самоврядування
- В) Конституція України
- Г) Усі відповіді є вірними

3. Загальним і основним Законом в галузі муніципального права в Україні є:

- А) Закон України «Про місцеве самоврядування»
- Б) Закон України «Про всеукраїнський референдум»
- В) Закон України «Про столицю України - місто-герой Київ»

4. Муніципально-правові відносини як відносини з приводу організації і здійснення публічної влади має переважно:

- А) диспозитивний характер;
- Б) імперативний характер;
- В) рекомендаційний характер;

5. Систему муніципального права складають:

- А) нормативно-правові акти і підзаконні нормативно-правові акти муніципального права;
- Б) інститути і норми муніципального права;
- В) суб'єкти і об'єкти муніципального права;
- Г) суб'єкт, об'єкт, зміст, юридичний факт

6. Важливе місце серед локальних нормативних актів місцевого самоврядування як джерела муніципального права посідає:

- А) Закон України «Про місцеве самоврядування»;
- Б) Конституція України;
- В) Статут територіальної громади.

7. До суб'єктів муніципально-правових відносин належать:

- А) український народ;
- Б) органи державної влади;
- В) юридичні особи;
- Г) тварини;
- Д) духовні блага;
- Е) земля.

8. Проблемність назви галузі «Муніципальне право» полягає у тому, що в Конституції України використаний термін:

- А) «муніципалітет»;
- Б) «місцеве самоврядування»;
- В) «муніципальне утворення».

9. «Муніципалітет» - це:

- А) автономна адміністративна одиниця, що об'єднує спільноту громадян з певними інтересами;
- Б) сукупність жителів села;
- В) добровільне об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селищ, міст.

10. У чому полягає суть політичної функції муніципального права як науки:

- А) формування справжніх політичних переконань і орієнтації у сфері місцевого самоврядування;
- Б) сприяння повноцінній юридичній освіченості;
- В) полягає в пошуках фундаментальних вирішень питань, що стоять перед муніципально-правовою наукою.

11. До методів муніципального права як науки відносяться:

- А) імперативний;
- Б) синергетичний;
- В) соціологічний;
- Г) диспозитивний;

- Д) рекомендаційний;
- Е) історичний метод дослідження;
- Ж) метод логічного аналізу;
- З) метод порівняльно-правового аналізу.

12. До джерел муніципального права як науки не відноситься:

- А) акти Президента України;
- Б) наукові праці;
- В) сукупність теорій, в яких містяться знання про місцеве самоврядування;
- Г) сукупність концепцій, в яких містяться знання про місцеве самоврядування.

13. Муніципальне право як навчальна дисципліна – це:

- А) сукупність знань, наукових ідей, концепцій, теорій про місцеве самоврядування, про форми і методи його здійснення, про історію розвитку тощо.
- Б) галузь права України, норми якої виражають волю й інтереси її народу, держави та територіальних громад і регулюються суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування.;
- В) система знань, одержаних наукою муніципального права і практикою його створення і реалізації.

Контрольні запитання:

1. Муніципальне право: загальна характеристика.
2. Співвідношення право як галузь права, наука та навчальна дисципліна.
3. Система муніципального права: муніципально-правові інститути та норми. Їх класифікація.
4. Які існують позиції вчених щодо назви галузі «муніципальне право». В чому полягає дискусійність даної проблеми?
5. Назвіть та охарактеризуйте основні джерела муніципального права України як галузі права в чому полягає їх специфіка порівняно з джерелами інших галузей права?

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. За своєю суттю муніципальне право є виразником волі й інтересів
2. За своїм змістом муніципальне право виступає регулятором суспільних відносин у сфері
3. За формою муніципальне право являє собою галузь права, джерелами якого є
4. Предметом муніципального права є
5. Найтісніший зв'язок муніципального права існує з ... правом.
6. Загальним і основним законом в галузі місцевого самоврядування є
7. ... виникають у результаті реалізації відповідних правових норм.
8. Об'єктом муніципально-правових відносин є
9. Підставами виникнення, зміни чи припинення муніципально-правових відносин є ..., що поділяються на
10. Головними функціями науки муніципального права є

Складіть порівняльну таблицю:

Методи муніципального права як галузі права і як науки.

Теми рефератів:

1. Особливості норм муніципального права України.
2. Можливість та доцільність виділення муніципального права України в самостійну галузь національного права.
3. Місце статуту територіальної громади у системі джерел муніципального права України.
4. Порівняльна характеристика муніципально-правових норм із нормами інших галузей прав: конституційного, адміністративного, екологічного.
5. Проблемність назви муніципального права.

ТЕМА № 2 «ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САОВРЯДУВАННЯ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСАДИ»

1. Зародження та розвиток місцевого самоврядування: історичний аспект
2. Поняття та сутність місцевого самоврядування.
3. Правова природа сучасних теорій та характеристика основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці.
4. Принципи місцевого самоврядування України: поняття, види, правове закріплення.
5. Функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні.
6. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про зародження та розвиток місцевого самоврядування слід мати на увазі, що Місцеве самоврядування в його сучасному розумінні з'явилося в середині ХІХ ст., і сам термін "місцеве самоврядування" вперше ввів в користування німецький юрист Рудольф Гнейст для визначення такого виду управління на місцях, за якого територіальні громади, що історично склались, законодавчо були наділені правом самостійного вирішення місцевих проблем. При цьому діяльність самоврядних громад була вільна від державної адміністрації та її чиновників на місцях. У Західній Європі та Північній Америці за останні двісті років право на місцеве самоврядування, незважаючи на значну різноманітність систем, стало конституційно визнаним у більшості держав. Конституційні норми в цих країнах гарантують муніципалітетам, провінціям, іншим регіональним та територіальним угрупованням право самостійного урядування і а самоорганізації. Зовсім недавно всі посткомуністичні держави Східної Європи внесли положення про місцеве самоврядування до своїх конституцій та законів.

Наступне питання стосується поняття та сутності місцевого самоврядування. Слід зазначити в Україні місцеве самоврядування визнається й гарантується на конституційному рівні.

Аналіз конституційних норм дозволяє зробити висновок, що місцеве самоврядування треба розглядати, як один із фундаментальних принципів конституційного ладу, одну з форм народовладдя, специфічну підсистему публічної влади, форму залучення громадян до участі в розв'язанні питань місцевого значення, право, системну організацію, різновид суспільного управління. Під місцевим самоврядуванням розуміється політико-правовий інститут народовладдя, через який здійснюється управління місцевими справами в низових адміністративно-територіальних одиницях через самоорганізацію жителів певної території за згодою і при сприянні держави.

Аналізуючи питання про правову природу сучасних теорій місцевого самоврядування слід зазначити, що найбільш поширеними є три концепції розвитку місцевого самоврядування: громадівська, державницька, муніципального дуалізму, але існують й інші. Характеризуючи основні моделі місцевого самоврядування, що існують в світовій практиці необхідно більш детально зазначити, що в сучасній літературі виділяють кілька моделей місцевого самоврядування: англо-американську (англосаксонську), континентальну (французьку, романо-германську, або європейську) та змішану модель.

Принципи місцевого самоврядування – це визначені Конституцією України та відповідними законами вихідні засади, що покладені в основу його організації і функціонування і визначають властивості та ознаки місцевого самоврядування. Закріплення в національному законодавстві таких принципів є однією з вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, до якої приєдналась Україна. Хартія визначає ряд принципів, за яких усі держави-учасниці повинні будувати свої системи місцевого самоврядування.

Питання про функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні передбачає необхідність зважати на те, що повноваження місцевого самоврядування можуть реалізуватися безпосередньо населенням територіальної громади, оскільки вона виступає первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень і може самостійно вирішувати будь-яке питання місцевого значення, віднесене законодавством до відання місцевого самоврядування. Деякі питання можуть вирішуватися тільки безпосередньо населенням відповідної громади, яким належить право обирати представницькі органи місцевого самоврядування і сільського, селищного, міського голову, виражати свою волю на місцевому референдумі, загальних зборах громадян, реалізувати право на місцеві ініціативи, громадські слухання, здійснювати контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Однак більшість повноважень реалізується органами і посадовими особами місцевого самоврядування. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» окремо закріплює повноваження представницьких органів місцевого самоврядування, їх виконавчих органів, посадових осіб місцевого самоврядування, розрізняючи власні й делеговані повноваження.

Класифікувати функції місцевого самоврядування можна за кількома критеріями, однак найбільш суттєве значення має поділ функцій за формами та сферами діяльності місцевого самоврядування.

Останнє питання стосується взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування, хоча на сьогоднішній день воно є досить дискусійним і передбачає самостійного аналізу на підставі чинного законодавства.

Дайте визначення понять:

Абсолютна монархія, правова держава, феодална держава, громада, статут, хутір, звичаєве право, віче, верв, старостинська адміністрація, господарська (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування, теорія вільної громади (теорія природних прав громади), державницька теорія місцевого самоврядування, теорії муніципального дуалізму, англосаксонська модель, континентальна модель, змішана (гібридна) модель, магдебурзьке право, принцип субсидіарності

Тестові завдання:

- Інститут місцевого самоврядування у сучасному розумінні склався у світовій практиці на межі:
 - XIX-XX ст.
 - XVIII-XIX ст.
 - XVII-XVIII ст.
- У додержавну добу зародження місцевого самоврядування у східнослов'янських племен відбувалося в:
 - в сім'ях;
 - у родах;
 - у племенах.
- Справи громад хуторів, міст і регіонів обговорювались та ухвалювались:
 - зібранням;
 - головами сім'ї;
 - радою.
- Для вічової організації управління у часи Київської Русі характерним був розподіл повноважень між:
 - князем та вільним населенням регіону;
 - князем та боярами;
 - боярами та вільним населенням регіону.
- Суб'єктом міського самоврядування в період Київської Русі виступали:
 - територіальні громади;
 - міські громади;
 - сільські громади.

6. Найважливіші питання міського життя в період Київської Русі вирішували міські віча, а для розгляду поточних справ з числа вільних городян обирався:

- А) староста;
- Б) заступник;
- В) в'їт.

7. Суб'єктом сільського самоврядування в період Київської Русі виступала:

- А) територіальна громада;
- Б) міська громада;
- В) сільська громада.

8. У великокнязівських містах поряд з органами міського самоврядування функціонував міський орган державної влади, очолюваний старостою, який призначався центральною владою – це:

- А) старостинська адміністрація;
- Б) міська адміністрація;
- В) територіальна громада.

9. Укажіть теорію, основні положення якої були сформульовані Туре в доповіді щодо законопроекту про реформу місцевого управління у національних зборах Франції у 1790 р. та знайшли своє відображення у положеннях Конституції Бельгії 1831 р. стосовно особливої „громадівської влади”; В основі цієї теорії лежала ідея природного права:

- А) господарська (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування;
- Б) теорія вільної громади (теорія природних прав громади);
- В) державницька теорія місцевого самоврядування.

10. Яка модель місцевого самоврядування характеризується відсутністю на місцях повноважних представників центрального уряду, що опікають місцеві виборні органи; функціонування органів місцевого самоврядування здійснюється тільки у межах компетенції, закріпленої у законі і утвердження принципу позитивного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування:

- А) англосаксонська модель;
- Б) континентальна модель;
- В) змішана (гібридна) модель.

11. Який принцип відображується в організаційно-правових формах діяльності органів місцевого самоврядування України?

- А) принцип законності;
- Б) колегіальний принцип;
- В) принцип гласності.

12. Який принцип полягає в тому, що основні суб'єкти місцевого самоврядування - територіальні громади та їх органи - не є елементами державного апарату і не належать до механізму держави?

- А) колегіальний принцип;
- Б) принцип матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування;
- В) принцип організаційної самостійності.

13. Реалізуючи яку функцію, органи місцевого самоврядування здійснюють правове регулювання комунальних відносин в межах своїх повноважень?

- А) нормотворчу функцію;
- Б) правоохоронну функцію;
- В) установчу функцію.

14. Не є формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні":

- А) місцеві референдуми;
- Б) загальні збори громадян;
- В) вибори народних депутатів.

15. На підставі статті 140 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється:

- А) територіальною громадою в порядку, встановленому законом;
- Б) жителями сіл, селищ, міст порядку, встановленому законом;
- В) депутатами сільських, селищних, міських рад.

Контрольні запитання:

1. Зародження та основні етапи розвитку місцевого самоврядування.
2. Основні науково-теоретичні підходи до визначення правової категорії «місцевого самоврядування».
3. Правова природа сучасних теорій та характеристика основних моделей місцевого самоврядування.
4. Принципи місцевого самоврядування: загальна характеристика.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. У період Київської Русі ради (віч) відали такими справами, як
2. Важливе значення для подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні мало магдебурзьке право, що поширилось на українські міста із ..., і згідно з яким
3. Після видання Катериною II у 1785 р. "жалованой грамоты на права и выгоды городам Российской империи" на Лівобережній та Слобідській Україні були створені
4. Місцеве самоврядування в Україні відповідно до статті 4 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" здійснюється на таких принципах
5. До основних функцій місцевого самоврядування належать
6. Формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" є
7. До основних функцій місцевого самоврядування відносять

8. На підставі статті ... Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, зокрема Законом України ... від 21 травня 1997 р.

Складіть порівняльну таблицю:

1. Сучасних теорій місцевого самоврядування.
2. Характеристику основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці.

Тематика рефератів:

1. Роль Магдебурзького права в становленні та розвитку місцевого самоврядування.
2. Принцип субсидіарності місцевого самоврядування.
3. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.

ТЕМА № 3 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН»

1. Поняття і види суб'єктів муніципального права.
2. Фізичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
3. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, ознаки та види.
4. Функції і повноваження територіальної громади.

Методичні рекомендації

Суб'єкти муніципально-правових відносин – це особи, спільноти людей (територіальні громади та їх підрозділи), підприємства, органи, установи, організації тощо, які згідно з приписами муніципально-правових норм є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків.

Суб'єктами муніципально-правових відносин (муніципального права) зазначені особи, організації тощо можуть стати лише за умови їх муніципальної правосуб'єктності, яка включає муніципальну правоздатність і дієздатність.

Муніципальна правоздатність - це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин мати суб'єктивні юридичні права та обов'язки. Зокрема, правоздатність фізичної особи в муніципально-правовій сфері настає після того, як вона стає членом територіальної громади, й припиняється після її смерті або припинення членства в територіальній громаді (виїзду на постійне місце проживання за межі відповідного населеного пункту).

Муніципальна дієздатність - це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин своїми діями набувати та здійснювати суб'єктивні юридичні права і обов'язки. Так, у повному обсязі муніципальна дієздатність фізичної особи виникає за умови її належності до громадянства України та при досягненні нею 18 років.

В окремих випадках закон передбачає деякі винятки. Так, наприклад, згідно зі ст. 6 Закону України «Про органи самоорганізації населення» обирати та бути обраними до органу самоорганізації населення мають право жителі, які на законних підставах проживають на відповідній території, тобто вимога належності до громадянства України в даному випадку не передбачається.

Коло суб'єктів муніципально-правових відносин досить специфічне й свідчить про певну особливість даних відносин щодо інших видів правовідносин. Так, суб'єктами муніципально-правових відносин виступають: фізичні особи – громадяни, іноземці, біпатриди, апатриди – члени відповідної територіальної громади; спільноти (колективи) людей - територіальні громади (жителі сіл, селищ, міст), внутрішні територіальні громади (жителі районів у містах, мікрорайонів тощо); органи місцевого самоврядування та їх посадові особи; кандидати в депутати місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів; депутати місцевих рад; збори виборців; сільські, селищні, міські голови; територіальні та дільничні виборчі комісії; об'єднання громадян – політичні партії, громадські організації, профспілки, релігійні об'єднання; загальні збори громадян за місцем проживання; органи державної влади та їх посадові особи; асоціації органів місцевого самоврядування тощо.

Аналізуючи суб'єктний склад, слід підкреслити, що важливою особливістю багатьох муніципально-правових відносин є нерівноправність їх суб'єктів. Ця обставина обумовлена тим, що в муніципально-правових відносинах переважно діє принцип влади і підпорядкування, тобто одні суб'єкти виступають управомоченою стороною, інші – зобов'язаною.

Водночас один і той самий суб'єкт муніципально-права в різних муніципально-правових відносинах може виступати одночасно як управомоченою, так і зобов'язаною (підпорядкованою) стороною. Наприклад, у випадках, коли член територіальної громади виступає суб'єктом права участі у здійсненні місцевого самоврядування, він може вимагати від органів місцевого самоврядування відповідних гарантій реалізації цього права. І, навпаки, органи місцевого самоврядування можуть вимагати від членів територіальної громади виконання актів місцевого самоврядування.

Територіальні громади являють собою жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Територіальна громада виступає як специфічний первинний колективний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з громадян України, іноземних громадян й осіб без громадянства, об'єднаних фактом постійного проживання на території населеного пункту (села, селища або міста) та спільністю місцевих інтересів, який наділений гарантованим державою правом самостійно на підставі власної матеріально-фінансової основи в межах Конституції і законів України вирішувати питання місцевого значення в різноманітних формах реалізації компетенції.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», члени територіальної громади мають право в порядку місцевої ініціативи

ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Таке питання підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи, а прийняте за ним рішення – оприлюдненню.

Дайте визначення понять:

Суб'єкти муніципально-правових відносин, фізична особа, юридична особа, територіальна громада, політична партія, громадська організація, муніципальна правоздатність, муніципальна дієздатність, базова територіальна громада, асоційовані територіальні громади

Тестові завдання:

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є:
 - А) територіальна громада;
 - Б) сільська, селищна, міська рада;
 - В) державні органи влади.

2. Виходячи з конституційного статусу місцевого самоврядування головним суб'єктом, який визначає пріоритети державної політики у сфері місцевого самоврядування, є:
 - А) Президент України;
 - Б) Верховна Рада України;
 - В) Кабінет Міністрів України.

3. Як називається дорадчо-консультативний орган, який діє при Голові Верховної Ради України на громадських засадах?
 - А) Консультативна рада;
 - Б) Дорадча рада;
 - В) Координаційна рада.

4. Органами, що представляють відповідні територіальні громади є:
 - А) територіальна громада;
 - Б) сільська, селищна, міська рада;
 - В) державні органи влади.

5. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні:
 - А) Верховній Раді України;
 - Б) відповідним радам;
 - Г) відповідній адміністрації.

6. Що являє собою така ознака територіальної громади як фіскальна?
 - А) спільне проживання осіб, котрі входять до громади на певній території;
 - Б) спільні інтереси жителів, які мають специфічний характер;

В) члени територіальної громади є платниками податків.

7. До видів територіальних громад за дією механізмів захисту інтересів громадян не відноситься:

- А) основні;
- Б) факультативні;
- В) допоміжні.

8. Виходячи з ч.1 ст.140 Конституції України можна виділити такі види територіальних громад:

- А) територіальну громаду села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл;
- Б) територіальну громаду селища;
- В) територіальну громаду міста;
- Г) територіальну громаду району;
- Д) територіальну громаду області.

9. Систему функцій територіальних громад складають функції, аналогічні функціям:

- А) функціям держави;
- Б) функціям Президента України;
- В) функціям Верховної Ради України.

10. Політична функція територіальної громади полягає в:

- А) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- Б) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо;
- В) у розгляді і вирішенні економічних питань місцевого значення, у тому числі діяльності щодо утворення, реорганізації та ліквідації комунальних підприємств тощо.

11. Соціально-культурна функція територіальної громади полягає в:

- А) управлінні закладами освіти, охорони здоров'я, культури, оздоровчими закладами, які належать територіальній громаді тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо.

12. Екологічна функція територіальної громади полягає в:

- А) у виконанні програм економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) створення умов для розвитку культури, сприяння відродження осередків народної творчості, національно-культурних традицій населення тощо.

13. Економічна функція територіальної громади полягає в:

- А) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) у розгляді і вирішенні економічних питань місцевого значення, у тому числі діяльності щодо утворення, реорганізації та ліквідації комунальних підприємств тощо.

14. Зовнішньополітична функція територіальної громади полягає в:

- А) формуванні асоційованого рівня самоврядування – районних і обласних рад, що представляють спільні інтереси територіальних громад, у формуванні органів державної влади, в участі в всеукраїнських референдумах тощо;
- Б) укладанні в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, в організації спільних підприємств, в утворенні вільних економічних зон.
- В) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля.

15. Зовнішньоекономічна функція територіальної громади полягає в:

- А) укладанні в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, в організації спільних підприємств, в утворенні вільних економічних зон.
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) у виконанні програм економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць тощо;

Контрольні запитання:

1. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте основні повноваження органів державної влади в сфері місцевого самоврядування.
3. Поняття та ознаки територіальної громади.
4. Види територіальної громади.
5. Охарактеризуйте основні функції та повноваження територіальної громади в Україні.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Основними суб'єктами муніципально-правових відносин є
2. Органами державної влади, наділеними повноваженнями у сфері місцевого самоврядування, є
3. До функцій Координаційної ради з питань місцевого самоврядування, яка є консультативним органом, який діє при ... на громадських засадах, відноситься
4. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну ..., яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві традиції.
5. Формами безпосередньої діяльності громад є

6. Виконавчі органи місцевих рад, а саме ..., забезпечують реалізацію місцевих інтересів та певних функцій виконавчої влади.
7. До ознак територіальної громади, що знайшли закріплення в законодавстві України, відносяться
8. Функції територіальних громад – це

Складіть порівняльну таблицю:

1. Спільні та відмінні особливості державної влади та муніципальної влади.
2. Відмінність між окремими видами територіальних громад.

Тематика рефератів:

1. Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади в Україні.
2. Роль Президента України у здійсненні державної політики у сфері місцевого самоврядування.
3. Функції територіальних громад. Їх місце в системі функцій місцевого самоврядування.
4. Основні форми діяльності територіальних громад.

ТЕМА №4 «СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ»

1. Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування
2. Представницькі органи місцевого самоврядування. Склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.
3. Обласні та районні ради: особливості формування та функції.
4. Сільський, селищний, міський голова: порядок обрання, роль у системі місцевого самоврядування.
5. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.
6. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.
7. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про систему місцевого самоврядування слід зазначити, що її можна визначити як сукупність суб'єктів і форм здійснення місцевого самоврядування, через які населення територіальної громади реалізує надані їй функції і повноваження.

Органи, місцевого самоврядування – це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою у системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень.

Це виборні й інші органи, наділені повноваженнями на вирішення питань місцевого значення і не входять до системи органів державної влади.

Посадовими особами місцевого самоврядування є особи, які працюють в органах місцевого самоврядування, мають відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; районні (в місті) ради, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади або міської ради; органи самоорганізації населення.

Також в цьому питанні окрему увагу слід приділити функціям місцевого самоврядування. За сферами діяльності вирізняють такі функції: залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення; управління комунальною власністю; забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території; надання соціальних послуг населенню; забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян; соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян; зовнішньоекономічну; природоохоронну; регулювання земельних відносин; облікову; дозвільно-реєстраційну; інформаційну. За формами діяльності виокремлюють: нормотворчу, установчу, контрольну і правоохоронну функції. Необхідно розкрити сутність та зміст окремих функцій місцевого самоврядування.

Розглядаючи питання про повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування. За структурою повноваження місцевого самоврядування включають: а) власні (самоврядні) повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням громадських послуг населенню; б) делеговані повноваження (окремі повноваження органів виконавчої влади, надані законом органам місцевого самоврядування), здійснення яких пов'язане з виконанням функцій виконавчої влади на місцях.

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає групи повноважень місцевого самоврядування в таких сферах та галузях: соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку; бюджету, фінансів і цін; управління комунальною власністю; житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної роботи; адміністративно-територіального устрою; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; відзначення державними нагородами, відзнаками Президента України та присвоєння почесних звань України.

Наступне питання присвячене представницьким органам місцевого самоврядування. Слід зазначити, що одними з представницьких органів

територіальних громад згідно з Конституцією та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", є відповідні місцеві ради – є юридичними особами і наділяються повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність згідно із законом. Необхідно також проаналізувати та виділити кваліфікуючі ознаки представницьких органів місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що загальний склад сільської, селищної, міської, районної в місті ради складає від 12 до 150 депутатів. Рішення місцевої ради приймається відкритим або таємним голосуванням на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради. Представницькі органи місцевого самоврядування працюють сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради і скликається не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок не рідше ніж один раз на місяць. Отже, представницькі органи місцевого самоврядування – ради – є колегіальними органами загальної компетенції, які складаються з обраних безпосередньо населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці, виражають їх волю, приймаючи від її імені рішення, що мають загальнообов'язковий характер.

Також необхідно проаналізувати особливості формування та функції обласних та районних рад.

У наступному питанні слід окрему увагу приділити порядку обрання, роль у системі місцевого самоврядування сільського, селищного, міського голови, виконавчим органам сільських, селищних, міських рад. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Відповідно до ч. 2 ст. 141 Конституції України територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових виборах, становить п'ять років.

Питання про місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування акцентує увагу на тому, що «органи самоорганізації населення» – це представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення таких завдань: а) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; б) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння в наданні їм відповідних послуг; в) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм.

Останнє питання присвячене асоціаціям та іншим формам добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації

відповідно до законодавства в органах Міністерства юстиції України. Асоціації – добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку.

Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування.

Дайте визначення понять:

Місцеве самоврядування, система місцевого самоврядування, представницькі органи місцевого самоврядування, посадові особи, територіальна громада, ради, органи самоорганізації населення, функції місцевого самоврядування, контрольна функція органів місцевого самоврядування, нормотворча функція органів місцевого самоврядування, установча та правоохоронна функції органів місцевого самоврядування, акти органів місцевого самоврядування, асоціації місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

1. Сукупність суб'єктів і форм здійснення самоврядування через які територіальна громада реалізує надані їй функції та повноваження – це

- а) виконавчі органи місцевого самоврядування
- б) система місцевого самоврядування
- в) система муніципального права

2. До системи місцевого самоврядування входять

- а) органи місцевого самоврядування
- б) органи місцевого самоврядування, посадові особи, органи самоорганізації населення
- в) органи місцевого самоврядування, посадові особи

3. Первинним суб'єктом системи місцевого самоврядування є

- а) посадова особа
- б) територіальна громада
- в) громадяни адміністративно-територіальної одиниці

4. Відповідно до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» система місцевого самоврядування включає

- а) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, сільського, селищного, міського голову;
- б) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, об'єднання громадян;
- в) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, політичні партії;

5. Сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста в межах адміністративно-територіальної одиниці – це

- а) виборчий округ
- б) територіальна громада
- в) органи самоорганізації населення

6. Здійснення перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад є

- а) правоохоронною функцією
- б) контрольною
- в) забезпечення законності та правопорядку

7. До органів самоорганізації населення відносять

- а) будинкові, вуличні, квартальні комітети
- б) відділи, департаменти
- в) асоціації

8. Сільський, селищний, міський голова очолює

- а) сільську, селищну, міську раду
- б) сільську, селищну, міську раду та виконавчі комітети
- в) сільську, селищну, міську раду, виконавчі комітети та державну адміністрацію

9. Повноваження виконавчих органів

- а) поділяються на власні та делеговані
- б) поділяються на власні та самоврядні
- в) не поділяються

10. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі

- а) постанов
- б) розпоряджень
- в) рішень

11. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає

- а) постанови
- б) розпорядження
- в) рішення

Розкрийте питання:

1. Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування
2. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування
3. Функції місцевого самоврядування
4. Повноваження місцевого самоврядування
5. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Система місцевого самоврядування включає територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду...
2. У містах з районним поділом можуть утворюватися...
3. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування є ...
4. Добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням...
5. Основними формами безпосереднього народовладдя територіальних громад є ...
6. Сільські, селищні, міські ради – це ... органи, що складаються з депутатів ... територіальною громадою.
7. Правоохоронна функція являє собою...
8. Обрання голови районної та обласної ради, заступника, звільнення їх з посад проводиться шляхом... голосування.
9. Сільський, селищний, міський голова ... бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою.
10. Громадські слухання проводяться не рідше...
11. Рішення прийняті місцевим референдумом є ... для виконання на ... території.

Складіть схеми:

1. Система органів місцевого самоврядування
2. Функції місцевого самоврядування

Теми рефератів:

1. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, види.
4. Муніципальний нормотворчий процес
5. Місцевий референдум як форма безпосереднього народовладдя територіальної громади.
6. Перспективні напрямки реформування системи органів місцевого самоврядування

ТЕМА №5 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

1. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
2. Місцевий референдум як форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. Поняття місцевого референдуму та процедура проведення.
3. Поняття, види та правове регулювання місцевих виборів. Періодичність виборів. Виборчі система, що застосовуються на муніципальних виборах.
4. Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання.
5. Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. В ст. 21 Загальної декларації прав людини встановлено право кожної людини брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Це право закріплено в Конституції України (ст.ст. 5, 38, 39, 40, 69), а також деталізовано на законодавчому та підзаконному рівнях.

Колективні та індивідуальні права надають можливість громадянам бути активними членами суспільства, впливати на органи публічної влади, брати активну участь у політичному його житті, висловлювати свою позицію з актуальних питань регіонального й місцевого значення, контролювати різні напрями діяльності муніципальної влади.

До індивідуальних прав належать ті, що людина може реалізувати одноособово.

Колективними є такі права, які можуть бути реалізовані лише групою осіб. Індивідуальне право нерідко може здійснюватися колективно, але відмінність його від колективного права полягає в тому, що воно повною мірою може здійснюватися та захищатись індивідуально, тоді як права колективні за своєю сутністю індивідуально реалізувати неможливо. Основними колективними формами участі членів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення є форми їх безпосереднього (прямого) волевиявлення, до яких належать: місцевий референдум, місцеві вибори, загальні збори громадян за місцем їх проживання, громадські слухання, місцеві ініціативи, колективні звернення тощо. Цей перелік не є вичерпним.

Наступне питання присвячене місцевому референдуму як формі безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення та питанням сучасного стану законодавчої унормованості цієї форми муніципальної демократії.

Питання присвячене місцевим виборам передбачає необхідність розгляду поняття, видів та правового регулювання місцевих виборів, періодичності виборів та виборчої системі, що застосовуються на муніципальних виборах. Слід акцентувати увагу на тому, що періодичне оновлення складу представницьких органів, як і дотримання строків їх діяльності, є однією з гарантій реалізації принципу народовладдя. Вищим безпосереднім вираженням влади народу є вільні вибори. У них проявляється справжній характер і сутність демократії як громадянської форми політичної свободи – базової основи формування громадянського суспільства. За своєю сутністю місцеві вибори – одна з найважливіших форм безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами. Беручи участь у виборах, громадяни реалізують своє конституційне право формувати представницькі органи та обирати головну посадову особу територіальної громади - сільських, селищних, міських голів. Вибори стимулюють розвиток соціально-політичної активності громадян, сприяють структуруванню їх потреб та інтересів. Суть місцевих виборів полягає в тому, що через них реалізується воля територіальної громади, надаються обраним органам та посадовим особам владні повноваження. Вибори є актом самоврядування народу.

Іншими словами, вибори слугують з'єднувальною ланкою між членами територіальних громад і органами місцевого самоврядування, виступають пріоритетним способом легітимації влади органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб і водночас формою демократичного контролю за місцевою владою, інструментом легальної політичної боротьби, юридичним віддзеркаленням суспільно-політичної ситуації на місцях.

Розглядаючи питання про організацію і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання слід зазначити, що Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 8) закріплює право громадян проводити загальні збори за місцем проживання. Порядок їх проведення має визначатися законом та статутом територіальної громади. Відсутність законодавчого регулювання порядку проведення загальних зборів зумовлює необхідність детального регулювання цих питань у статутах територіальних громад. У даному питанні необхідно проаналізувати статuti територіальних громад різних міст України з метою визначення унормованості проведення загальних зборів громадян за місцем проживання.

Наступне питання передбачає необхідність розгляду процедурних аспектів реалізації таких форм муніципальної демократії як місцеві ініціативи та громадські слухання. Слід зазначити, що місцеві ініціативи – це форма волевиявлення членів територіальної громади, що полягає в ініціюванні розгляду сільською, селищною радою будь-якого питання місцевого значення. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд сільської, селищної ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування (сільською, селищною, міською радою) або статутом територіальної громади. На всіх етапах реалізації права на місцеву ініціативи сторони мають можливість через засоби масової інформації висловити свої міркування щодо питань передбачених місцевою ініціативою.

Громадські слухання є формою спілкування та зустрічі територіальної громади з депутатами відповідної ради, посадовими особами органів місцевого самоврядування та заслуховування їх з питань, що належать до відання місцевого самоврядування.

Громадські слухання призначаються сільським, селищним, міським головою за його ініціативою чи за ініціативою відповідної ради, 1/10 кількості громадян територіальної громади або органів самоорганізації населення, місцевого осередку політичної партії та громадської організації. Пропозиції, запити, рекомендації, внесені під час громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду відповідними органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Про результати їх розгляду обов'язково доводиться до відома територіальної громади та суб'єктів, які внесли відповідні пропозиції, запити чи висловили рекомендації в місцевих засобах інформації.

Дайте визначення понять:

Міське самоврядування, виборча система, муніципальна демократія, територіальна громада, місцеві вибори, місцевий референдум, формула референдуму, загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання,

громадські слухання, органи самоорганізації населення, асоціації місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

1. До форм безпосереднього народовладдя належить
 - а) місцеві вибори
 - б) загальні збори
 - в) страйк

2. До особистих форм безпосереднього народовладдя належить
 - а) звернення
 - б) громадські слухання
 - в) місцевий референдум

3. До колективної форми безпосереднього народовладдя належить
 - а) місцевий референдум
 - б) служба в органах місцевого самоврядування
 - в) місцеві вибори

4. На загальних зборах можуть бути вирішені наступні питання
 - а) самооподаткування
 - б) амністії
 - в) реорганізація чи ліквідація діючих дошкільних закладів

5. Рішення прийняті місцевим референдумом є
 - а) обов'язковим
 - б) не обов'язковим
 - в) враховується

6. Ініціювати розгляд у раді питання можуть
 - а) громадяни
 - б) депутати
 - в) члени територіальної громади

7. Громадські слухання проводяться не рідше
 - а) 2 разів на рік
 - б) раз на рік
 - в) 1 в 3 місяці

8. Відповідно до ЗУ “ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання” особа, визнається такою, яка належить до відповідної територіальної громади, якщо проживає на території останньої більше
 - а) 6 місяців
 - б) 1 року
 - в) 3 місяців

9.Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за

- а) мажоритарною системою абсолютної більшості
- б) мажоритарно-пропорційною
- в) мажоритарною системою відносної більшості

10.Вибори сільського, селищного, міських голів проводяться за

- а) мажоритарною системою абсолютної більшості
- б) мажоритарно-пропорційною
- в) мажоритарною системою відносної більшості

11.Оголошення про початок виборчого процесу чергових виборів здійснюється

- а) ЦВК
- б) Президентом
- в) Сільським, селищним, міським головою

12.Чергові,позачергові місцеві вибори призначаються не пізніше ніж за

- а) 30 днів до дня виборів
- б) 60 днів до дня виборів
- в) 90 днів до дня виборів

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Відповідно до ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” основними формами безпосереднього народовладдя територіальних громад є ...
2. Предметом місцевого референдуму може бути...
3. На місцевому референдумі не можуть бути вирішені наступні питання...
4. Рішення загальних зборів громадян ... органами місцевого самоврядування в їх діяльності
5. ... мають право ініціювати розгляд в раді будь-якого питання віднесеного до відання місцевого самоврядування.
6. Громадські слухання передбачають собою...
7. Громадські слухання проводяться не рідше...
8. ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» до органів самоорганізації населення відносить...
9. Місцеві вибори здійснюються на засадах...
- 10.Право голосу на виборах депутатів сільських, селищних, міських рад, виборах сільського, селищного, міського голови мають...
- 11.Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за ... системою...
- 12.Вибори сільського, селищного, міських голів проводяться за ... системою...
- 13.... вважаються такими, що не належать до жодної територіальної громади та не мають права голосу на місцевих виборах.
- 14.Громадяни України, які мають право голосу на відповідних місцевих виборах є...
- 15.Документами, які посвідчують особу , підтверджують громадянство та засвідчують місце проживання виборця на місцевих виборах є...

16. Відповідно до ЗУ “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання” особа, визнається такою, яка належить до відповідної територіальної громади, якщо проживає на території останньої більше...
17. Місцеві вибори можуть бути черговими...
18. Місцеві вибори призначаються на ...(день тижня)

Складіть схеми:

1. Форми безпосереднього народовладдя територіальних громад
2. Процедура проведення місцевого референдуму

Теми рефератів:

1. Поняття та механізм реалізації місцевого референдуму в Україні в сучасних умовах державотворення.
2. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
5. Виборчі системи, що застосовуються на муніципальних виборах в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
6. Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання в м. Запоріжжя
7. Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації у м. Запоріжжя.

ТЕМА № 6 “ГАРАНТІЇ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”

1. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування. Критерії класифікації та види гарантій місцевого самоврядування в Україні.
2. Загальні та спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування.
3. Заборона обмежувати права місцевого самоврядування.
4. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування: захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України; захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції.
5. Контроль та нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття та систему гарантій місцевого самоврядування слід особливу увагу також приділити критеріям класифікації та їх видам. Під категорією «гарантії прав місцевого самоврядування» вчені розуміють необхідну для набуття, володіння, користування та розпорядження муніципальними правами та свободами систему взаємопов'язаних умов, засобів, способів, механізмів забезпечення та реалізації (які мають відповідний вплив лише після настання юридичних фактів, з якими пов'язуються набуття повноважень) діяльності територіальних громад та інших суб'єктів системи місцевого самоврядування, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення прав місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення.

Необхідність вироблення єдиної системи гарантій прав місцевого самоврядування та вироблення критеріїв класифікації є першочерговим завданням в процесі їх розгляду, а саме в якості основних критеріїв класифікації слід розглянути їх за наступними ознаками: за характером і видом суспільних відносин, на яку розповсюджується сила гарантуючого впливу; за функціональною спрямованістю; за сферою (територією) дії; за характером нормативно-правового закріплення; за суб'єктами місцевого самоврядування.

У відповідності до вказаних критеріїв в процесі висвітлення вказаного питання слід здійснити видову диференціацію гарантій прав місцевого самоврядування. Так, за характером і видом суспільних відносин їх слід поділяти на: загальні (фактичні) та спеціальні (юридичні); за функціональною спрямованістю на: гарантії реалізації, гарантії охорони та захисту; за сферою (територією) дії на: міжнародно-правові (інтернаціональні), внутрішньодержавні, регіональні (локальні); за характером нормативно-правового закріплення на: гарантії-умови та гарантії-засоби; за суб'єктами на: гарантії прав територіальної громади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб місцевого самоврядування.

Наступне питання присвячене висвітленню та характеристиці загальних та спеціальних (правових) гарантій прав місцевого самоврядування. З позиції правового статусу місцевого самоврядування гарантії вважаємо необхідним поділяти на: загальні та спеціальні (юридичні, інституційні, факультативно-векторні).

Характеризуючи загальні гарантії прав місцевого самоврядування у відповідності до висловленої позиції слід поділяти за елементами на: норми-принципи; юридичні обов'язки; юридичну відповідальність. Спеціальні ж нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування слід поділяти на: юридичні, інституційні, факультативно-векторні компоненти.

Важливою гарантією організаційної самостійності є заборона органам виконавчої влади та їх посадовим особам втручатись у законну діяльність органів місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені законодавством до їх повноважень, крім випадків виконання делегованих радами повноважень та в інших випадках, передбачених законом, що закріплює ст.71 зазначеного Закону. Таким чином територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження.

Таким чином, ефективність місцевого самоврядування значною мірою обумовлюється правовою автономією, суть якої полягає в конституційному визначенні місцевого самоврядування (ст.143). Відповідно до положень ст.4 Європейської хартії місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними, вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачено законом. Навіть при реалізації делегованих повноважень

органи місцевого самоврядування повинні, наскільки це можливо, мати свободу пристосовувати їх здійснення до місцевих умов.

Наступне питання передбачає необхідність висвітлення судового захисту прав та інтересів місцевого самоврядування: захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України; захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції. Судовий захист прав місцевого самоврядування (ст.144), є одночасно і правом і гарантією громадян, що проживають на території певної адміністративно-територіальної одиниці, органів чи посадових осіб місцевого самоврядування подавати до суду позови про визнання недійсними актів органів державної влади та державних посадових осіб, органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, підприємств, установ і організацій, а також громадських об'єднань, якщо вони порушують їх права, встановлені і гарантовані чинним законодавством України. Створення системи судових гарантій прав місцевого самоврядування та їх практична реалізація дозволить більш ефективно захищати права членів територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, що є важливою і необхідною умовою розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Останнє питання стосується контролю та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. Контрольні гарантії прав місцевого самоврядування полягають у забезпеченні взаємного контролю органів державної влади та місцевого самоврядування та їх посадових осіб, політичних партій, громадських організацій, територіальної громади при здійсненні прав місцевого самоврядування в Україні.

На сучасному етапі стає очевидною проблема підвищення ефективності самоконтролю в системі місцевого самоврядування. Внутрішній контроль в муніципальному утворенні ґрунтується на діяльності органів місцевого самоврядування, до компетенції яких входять процеси організацій та здійснення контролю за діяльністю інших органів та посадових осіб муніципального утворення. Механізм муніципального контролю стає не повним, якщо до нього не входить основний суб'єкт місцевого самоврядування – населення.

В сучасній юридичній науці вчені визначають муніципальний контроль – як контроль, здійснюваний суб'єктами муніципально-правових відносин, за забезпеченням місцевого самоврядування, за вирішенням питань місцевого значення, за виконанням органами і посадовими особами муніципальних утворень наданих їм окремих державних повноважень, за відповідністю діяльності органів і посадових осіб муніципальних утворень статуту територіальної громади та прийнятим у відповідності до нього нормативно-правовим актам муніципального утворення.

Муніципальний контроль здійснюється як спеціальними органами контроль (контрольним органом муніципального утворення, ревізійною комісією, рахунковою палатою тощо), так і всіма органами і посадовими особами муніципальних утворень внаслідок того, що контроль є невід'ємною частиною влади та управління. Муніципальний контроль є багатоаспектним і виконує різні функції, повноваження, предмети і форми, має різні засоби впливу на об'єкти контролю та їх посадових осіб, які не дотримують виконавчу дисципліну.

Муніципальний контроль повинен спрямовуватись на забезпечення виконавчої дисципліни, поліпшення результативності функціонування місцевого самоврядування, зниження видатків на муніципальне управління тощо.

Провідна роль в сфері муніципального контролю належить представницькому органу муніципального утворення – сільській, селищній, міській раді, його постійних комісій та депутатів.

Для контролю представницькими органами використовуються різні форми діяльності: перевірки, отримання пояснень, перевірки даних обліку та звітності; звіти депутатів та посадових осіб перед виборцями, населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями; депутатські запити; публікації у засобах масової інформації; письмові та усні звернення громадян; різні форми нагляду та моніторингу та інші форми.

Одним з різновидів муніципального контролю можна зазначити наявність громадського контролю в нашій країні, що свідчить про розвиток демократії в Україні. Так, на громадський контроль за здійсненням місцевого самоврядування мають право політичні партії, різні громадські об'єднання, профспілки, органи територіального громадського самоврядування, трудові колективи, засоби масової інформації, а також окремі громадяни. Усі ці суб'єкти виступають від імені громадськості та громадян, а не від імені держави і органів місцевого самоврядування.

Дайте визначення понять:

Гарантії місцевого самоврядування, дискримінація, судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування, захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України, захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції, контрольні гарантії, загальні гарантії, спеціальні гарантії, муніципальний контроль, громадський муніципальний контроль.

Тестові завдання

1. Під гарантіями місцевого самоврядування розуміється:

а) система органів державної влади за допомогою якої забезпечується та реалізується діяльність суб'єктів системи місцевого самоврядування та безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

б) здатність органів та посадових осіб забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

в) система взаємопов'язаних умов, засобів, способів, механізмів забезпечення та реалізації діяльності суб'єктів системи місцевого самоврядування, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

г) взаємоузгоджена та складно структурована система органів та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування

2. Соціальні, економічні, політичні, духовні, культурні засоби і умови суспільних відносин у державі в яких утворюються, існують і розвиваються гарантії, що забезпечують здійснення прав місцевого самоврядування це:

- а) загальні (фактичні) гарантії прав місцевого самоврядування;
- б) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування;
- в) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування;

3. Система закріплених в нормах права умов, засобів, прийомів та способів, які забезпечують реалізацію прав місцевого самоврядування, а у випадку їх порушення чи необґрунтованого обмеження – діяльність відповідних суб'єктів щодо охорони та захисту

- а) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- б) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) матеріально-фінансові гарантії прав місцевого самоврядування
- г) судові гарантії прав місцевого самоврядування

4. Самостійний вид гарантій прав місцевого самоврядування пов'язаний із організаційною діяльністю державних органів, посадових осіб, громадських організацій, трудових колективів, які сприяють здійсненню прав та ефективному функціонуванню місцевого самоврядування

- а) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- б) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- г) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування

5. Закріплена в Конституції України цілісна, організаційно-оформлена взаємообумовлена система умов, правових засобів, способів та механізмів, що створює реальну можливість для суб'єктів системи місцевого самоврядування забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення прав місцевого самоврядування:

- а) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- б) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- г) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування

6. Юридичний обов'язок як нормативно-правова гарантія прав місцевого самоврядування це:

- а) визначена в чинному законодавстві України, санкціонована державою або українським народом, загальнообов'язкова міра належної, необхідної поведінки держави, органів державної влади, членів територіальної громади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб спрямована на виконання і дотримання норм права з метою забезпечення прав місцевого самоврядування в Україні
- б) спеціально створені державні і недержавні органи та установи, основною метою яких є забезпечення реалізації суб'єктивних прав місцевого самоврядування та виконання нормативних обов'язків.
- в) визначена в чинному законодавстві України, санкціонована державою або українським народом, загальнообов'язкова міра можливої, бажаної

поведінки держави, органів державної влади, членів територіальної громади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб спрямована на виконання і дотримання норм права з метою забезпечення прав місцевого самоврядування в Україні

- г) системи умов, засобів і способів, визначених у програмних документах локального (регіонального) спрямування, які сприятимуть забезпеченню прав місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку окремо взятого регіону

7. Під системою умов, засобів і способів, визначених у програмних документах локального (регіонального) спрямування, які сприятимуть забезпеченню прав місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку окремо взятого регіону розуміють:

- а) юридичні нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- б) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) факультативно-векторні гарантії прав місцевого самоврядування;
- г) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування... реалізують надані їм повноваження.
2. Органи виконавчої влади, їх посадові особи ... права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування .
3. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право... щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади.
4. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації на підставі чого ... приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.
5. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менше... депутатів від загального складу відповідної ради,... приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.
6. Будь-які ... права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних, та інших переконань, за мовними та іншими ознаками ...

Складіть схеми:

1. Критерії класифікації та види гарантій прав місцевого самоврядування
2. Процедурні особливості судового захисту прав та інтересів місцевого самоврядування
3. Місце та роль Конституційного Суду України у захисті прав та інтересів місцевого самоврядування.

Теми рефератів:

1. Особливості механізму реалізації гарантій місцевого самоврядування.
2. Захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції

Тема № 7 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

1. Поняття та види відповідальності у муніципальному праві.
2. Підстави муніципально-правової відповідальності. Форми відповідальності у муніципальному праві.
3. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
4. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед державою, територіальною громадою, фізичними та юридичними особами.

Методичні рекомендації

Висвітлюючи питання про муніципально-правову відповідальність, як самостійний вид соціальної та юридичної відповідальності, слід зазначити, що вона передбачена нормами муніципального законодавства, являє собою зв'язок між суб'єктами муніципально-правових відносин, коли одна сторона (суб'єкт відповідальності) володіючи комплексом прав у сфері місцевого самоврядування, зобов'язується, зважаючи на свій статус, будувати поведінку згідно з очікуваною моделлю, а друга (інстанція відповідальності) безпосередньо або через представників контролює, оцінює таку поведінку та (або) її результати, а в разі негативної оцінки або наявності вини мають право (може або зобов'язана) певним чином відреагувати.

Юридична відповідальність органів місцевого самоврядування має певну специфіку, що дозволяє виділити її в окремий вид муніципально-правову відповідальність. Норми Конституції й законів України, які в сукупності визначають режим відповідальності органів місцевого самоврядування, формують конституційно-правову основу муніципально-правової відповідальності. Введення такої категорії зумовлено необхідністю систематизації форм і ступеня відповідальності, які застосовуються у сфері організації та функціонування місцевого самоврядування. Муніципально-правовій відповідальності, як самостійному виду юридичної відповідальності, притаманні риси й ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому, а також специфічні ознаки, основними серед яких є: а) комплексний характер інституту відповідальності в місцевому самоврядуванні; б) множинність напрямів і видів впливу суб'єктів відповідальності у сфері муніципально-правових відносин на об'єкти місцевого самоврядування; в) програмне уявлення про бажані результати діяльності цих суб'єктів, а також про потенційні негативні наслідки їхньої незадовільної поведінки; г) причинний зв'язок між реальною діяльністю суб'єктів муніципально-правових відносин та її наслідками; г) інстанція відповідальності (територіальна громада є суб'єктом і об'єктом управління, тому як інстанція відповідальності виступають самі жителі).

Розглядаючи питання про підстави та форми муніципально-правової відповідальності слід зазначити, що фактичною підставою муніципально-правової відповідальності є наявність складу реально вчиненого правопорушення, щодо якого вся необхідна сукупність передбачених законом елементів є доведеною і за вчинення якого в законі передбачено конкретні санкції. У муніципальному праві

фактичною підставою відповідальності є муніципальне правопорушення, склад якого передбачає наявність чотирьох елементів – об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. Об'єктом муніципального правопорушення є суспільні відносини, врегульовані нормами муніципального права, об'єктивна сторона – саме протиправне діяння. Суб'єктами муніципально-правової є територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування, депутати місцевих рад, органи самоорганізації населення, місцеві державні адміністрації (в частині реалізації делегованих їм повноважень відповідними радами).

Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування полягають в тому, що підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними та фізичними особами є неправомірні рішення, а також дії та бездіяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Підставою матеріальної та дисциплінарної відповідальності є невиконання або неналежне виконання службовцями виконавчих органів місцевого самоврядування своїх трудових обов'язків.

Дайте визначення понять :

муніципально-правова відповідальність, підстави муніципально-правової відповідальності., форми муніципально-правової відповідальності, територіальна громада, посадові особи місцевого самоврядування, об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона муніципально-правової відповідальності, муніципальне правопорушення.

Заповніть пропуски у твердженнях :

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед...
2. Органи та посадові особи є ... та... і відповідальними перед...
3. Вони періодично, але не менш ... інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед... про їх діяльність.
4. Органи та посадові особи місцевого самоврядування, з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними...
5. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування , відшкодовується за рахунок...
6. В результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб , відшкодовується за рахунок...
7. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб , що виникають в результаті рішень органів місцевого самоврядування, вирішуються в ...

Теми рефератів

1. Муніципально-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності.

2. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Складіть схеми

1. Поняття та види відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування
2. Відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед державою, територіальною громадою, фізичними та юридичними особами.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ІНСТИТУТІВ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

ТЕМА № 8 «ПРАВОВИЙ СТАТУС СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ ТА ГОЛІВ РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ, РАЙОННОЇ У МІСТІ РАДИ»

1. Правовий статус сільських, селищних, міських голів: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.
2. Правовий статус голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, порядок обрання, функції та повноваження. Дострокове припинення повноважень голів місцевих рад: підстави та порядок проведення процедури.
3. Правовий статус голів міст Києва і Севастополя: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.
4. Акти локальної нормотворчості сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, види, правові наслідки.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про правовий статус сільських, селищних, міських голів, насамперед слід мати на увазі, що сільський, селищний, міський голова – очолює представницький орган місцевого самоврядування і є головною посадовою особою відповідної територіальної громади, обирається її членами на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років в порядку, визначеному Законом про місцеві вибори.

На відміну від депутатів, він здійснює свої повноваження на постійній основі. Вибори голови проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості по єдиному одномандатному виборчому округу, межі якого збігаються з межами відповідної територіальної громади.

Завдяки поєднанню в особі голови властивостей керівника виконавчого органу ради та її спікера має досягатися розумна гармонія в роботі ради та її виконавчих органів. Однак, як уже зазначалося, з посиленням ролі політичних партій у процесі формування міських рад цього не завжди можна досягнути, оскільки спостерігається протистояння по лінії міська рада – міський голова, який очолює виконком.

Сільський, селищний, міський голова принаймні один на раз на рік звітують перед місцевою радою про свою роботу перед територіальною громадою.

На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради він зобов'язаний робити це у визначений нею термін.

Наслідком цього може бути схвалення його роботи або прийняття рішення про несхвалення. Якщо це рішення приймається не менш як двома третинами загального складу відповідної ради, то повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються достроково та призначаються дострокові вибори.

На відміну від сільських, селищних, міських голів, розглядаючи правовий статус голів районної, обласної, районної у місті ради, слід мати на увазі, що го-

лова обласної та районної ради обирається відповідною радою шляхом таємного голосування з числа її депутатів на строк повноважень ради.

Він працює в раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої в позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток.

У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді та може бути звільнений із посади радою, якщо за його звільнення проголосувало не менш як дві третини депутатів від загального складу ради шляхом таємного голосування. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради.

Наступне питання присвячене самостійному розгляду правового статусу голів міст Києва і Севастополя, а саме відповідаючи на це питання слід, насамперед визначити поняття, порядок їх обрання, функції та повноваження та здійснити порівняльний аналіз зі статусом голів сільських, селищних, міських рад.

Питання про акти локальної нормотворчості сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної у місті ради необхідно починати розглядати з визначення поняття «нормативний правовий акт місцевого самоврядування» під яким розуміється офіційний письмовий документ, прийнятий (виданий)уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній чинним законодавством України формі та за встановленою процедурою в межах його компетенції, що містить норми права і спрямований на регулювання суспільних відносин, розрахований на широке коло осіб та неодноразове застосування, незалежно від строку дії (постійні чи обмежені певним часом) та характеру відомостей, що в ньому містяться, у тому числі з грифами, що обмежують до них доступ, а також прийняті в порядку експерименту.

Акти нормотворчості голів належать до індивідуальних форм прийняття рішень притаманних для єдиначальних органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Найбільш важливим серед них є розпорядження сільських, селищних, міських голів районних, обласних, районних у місті рад, які видаються в процесі оперативного управління та вирішення питань, які віднесені до їх компетенції. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів місцевих рад видають накази. Переважна більшість виконавчих органів місцевих рад діє за принципом єдиначальності і видає акти, як правило, ненормативного характеру, що містять індивідуально-конкретні приписи і мають одноразовий характер. Ненормативний юридичний акт-офіційний документ, прийнятий (виданий) уповноваженим органом чи посадовою особою місцевого самоврядування в межах його компетенції, та у визначених формах, має оперативно-розпорядчий чи персональний характер, передбачає конкретні приписи, звернені до конкретного суб'єкта. Ці акти поділяються на правоскасовуючі, праводелегуючі, право ініціюючі, правоприпиняючі, правоохвалюючі, акти призначення на посаду і звільнення з неї, акти контрольні, запити, подання, ін. Усі ці акти є вторинними, щодо правових, мають допоміжний характер.

Дайте визначення понять:

Сільський, селищний, міський голова, депутат представницького органу місцевого самоврядування, кандидат на посаду, вибори, мажоритарна система, пропорційна система, змішана система, президія (колегія) ради, заступник голови, секретар голови, відкликання голови сільської, селищної міської ради, голова районної, обласної ради, акти голів.

Тестові завдання:

1. Відповідно до ч. 3 ст. 141 Конституції України, статус і повноваження голів визначаються:
А) Конституцією України;
Б) законом;
В) статутом.
2. Відповідно закону України вибори сільського, селищного, міського голови провадяться за:
А) мажоритарною системою;
Б) пропорційною системою;
В) змішаною системою.
3. Строк повноважень сільських, селищних, міських голів:
А) 4 роки
Б) 5 років;
В) законом не визначено.
4. Сільський, селищний, міський голова очолює:
А) відповідну територіальну громаду;
Б) відповідний виконавчий комітет;
В) відповідну раду.
5. Голова вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду:
А) заступника голови;
Б) секретаря голови;
В) першого заступника голови.
6. Сільський, селищний, міський голова забезпечує в межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території:
А) додержання Конституції та законів України;
Б) виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;
В) виконання актів судових органів влади.
7. Голови районних, обласних та районних у містах рад обираються:
А) безпосередньо територіальною громадою;
Б) відповідною радою з числа місцевих жителів;
В) відповідною радою з числа її депутатів.

8. Строк повноважень голови районних, обласних та районних у містах рад:
- А) 4 роки
 - Б) 5 років;
 - В) законом не визначено.
9. Голова районної та голова обласної ради, як і голови сільських, селищних і міських рад, відповідно до ч. 4 ст. 141 Конституції України, одночасно очолює:
- А) виконавчий апарат відповідних рад;
 - Б) місцеву адміністрацію;
 - В) виключно відповідну раду.
10. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менше:
- А) 1/3 депутатів від загального складу ради;
 - Б) 1/2 депутатів від загального складу ради;
 - В) 2/3 депутатів від загального складу ради;
11. Повноваження заступника голови районних, обласних та районних у містах рад визначаються:
- А) статутом;
 - Б) рішенням ради або розпорядженням голови ради;
 - В) виключно рішенням ради.
12. Повноваження Київського міського голови визначаються:
- А) Конституцією України і законом «Про місцеве самоврядування в Україні»
 - Б) виключно законом «Про місцеве самоврядування в Україні»;
 - В) законом "Про місцеве самоврядування в Україні" та законом про столицю.
13. Чи може голова брати участь у вирішенні питань щодо проведення у місті заходів загальнодержавного та міжнародного характеру?
- А) так, це входить в його компетенцію ;
 - Б) ні
 - В) може, якщо це буде прямо передбачено статутом ради.
14. В якому нормативно-правовому акті зазначено правовий статус голови м. Севастополя на підставі спеціального статусу цього міста:
- А) Закон України «Про місто-герой Київ»;
 - Б) Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
 - В) проект Закону України "Про місто-герой Севастополь".
15. Актом голів відповідних рад є:
- А) указ;
 - Б) рішення;
 - В) постанова
 - Г) розпорядження.

Контрольні запитання:

1. Процедурні особливості порядку обрання, функції та повноваження сільських, селищних, міських голів.
2. Проблеми дострокового припинення повноважень сільських, селищних, міських голів та голів районної, обласної, районної в місті ради.
3. Порядок обрання, функції та повноваження голів міста Києва та Севастополя.
4. Загальна характеристика локальних актів сільських, селищних, міських голів та голів районної, обласної, районної в місті ради.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Як і депутати представницьких органів місцевого самоврядування, голова обирається відповідною ... на основі загального, прямого виборчого права шляхом ... (ч. 2 ст. 141 Конституції України).
2. Обраним на посаду сільського, селищного, міського голови, згідно зі ст. 73 Закону, вважається кандидат, який одержав ... що брали участь у голосуванні, відносно інших кандидатів, які балотувалися у відповідному окрузі, та за умови, що
3. Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту
4. Сільський, селищний, міський голова укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету ..., також підписує ... ради та її виконавчого комітету.
5. Сільський, селищний голова є підзвітною, підконтрольною та відповідальною особою перед
6. Підставами дострокового припинення повноважень голів районних, обласних і районних у місті рад відповідно до ст. 79 Закону «Про місцеве самоврядування України» є
7. Голова районної, обласної і районної у місті ради звітує перед радою про свою діяльність не рідше ..., а на вимогу не менш як третини депутатів —
8. За рішенням міської ради голова ради м. Севастополь звертається до ... щодо визнання незаконними ... місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади міста, а також повноваження Севастопольської міської ради.

Складіть порівняльну таблицю:

1. Правовий статус сільських, селищних, міських голів та голів районної, обласної, районної в місті рад: порядок обрання, функції та повноваження.

Теми рефератів:

1. Відмінність статусу голів районної, обласної, районної у місті ради від статусу сільських, селищних, міських голів.
2. Особливості статусу голів в містах Києві та Севастополі.

ТЕМА № 9 «ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ РАД»

План:

1. Правовий статус сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
2. Обласні, районні та районні у містах ради: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
3. Організаційно-правові форми роботи місцевих рад.
4. Правове регулювання нормотворчої діяльності сільських, селищних, міських, районних, обласних, районних у містах рад: поняття, види та правові наслідки.
5. Статут територіальної громади як основний акт локальної нормотворчості: поняття, порядок прийняття та правові наслідки.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про правовий статус сільських, селищних, міських рад слід мати на увазі, що місцеві ради є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність згідно із законом. Загальний склад сільської, селищної, міської, районної в місті ради залежить від кількості населення, яке проживає на відповідній території і може становити від 12 до 150 депутатів. Структурними складниками представницького органу місцевого самоврядування є депутатські групи і фракції, тимчасові контрольні комісії та постійні комісії ради; із числа депутатів обирається секретар ради; очолює раду і головує на її засіданнях сільський, селищний, міський голова.

Здійснюючи загальну компетенцію, місцеві ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до їх відання.

До виключної компетенції належать питання, які знаходяться у віданні рад і підлягають розгляду виключно на їх пленарних засіданнях. Це, як правило, найважливіші питання місцевого значення, розгляд і вирішення яких не може бути делеговано іншим органам.

Наступне питання стосується обласних, районних та районних у містах рад. Районні та обласні ради - це органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Чинним законодавством встановлено правило, згідно з яким загальний склад (кількість депутатів) районної ради визначається з урахуванням кількості сіл (кількох сіл, жителі яких добровільно об'єдналися в територіальну громаду), селищ, міст районного значення, що входять до складу відповідного району, для забезпечення рівного представництва кожної територіальної громади у відповідній районній раді незалежно від чисельності такої територіальної громади.

Загальний склад (кількість депутатів) обласної ради визначається з урахуванням кількості районів, міст обласного значення, що входять до складу відповідної області, для забезпечення їх рівного представництва у відповідній обласній раді незалежно від чисельності жителів відповідного району, міста обласного значення. Загальний склад (кількість депутатів) міської, районної в місті, районної, обласної ради має становити тільки парну кількість депутатів.

Питання про організаційно-правові форми роботи місцевих рад насамперед передбачає необхідність визначення того, що представницькі органи місцевого самоврядування працюють сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради і скликається не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок не рідше ніж один раз на місяць. Отже, представницькі органи місцевого самоврядування – ради – є колегіальними органами загальної компетенції, які складаються з обраних безпосередньо населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці, виражають їх волю, приймаючи від її імені рішення, що мають загальнообов'язковий характер.

Наступне питання стосується правового регулювання нормотворчої діяльності сільських, селищних, міських, районних, обласних, районних у містах рад. Органи самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території. Це: статuti громад, рішення, прийняті на місцевих референдумах, регламенти місцевих рад, рішення рад, розпорядження сільських, селищних, міських голів, рішення виконавчих комітетів рад, договори про розмежування предметів відання місцевих рад та органів місцевої виконавчої влади тощо. Реалізація права їх видавати є засобом саморегуляції життєдіяльності громади, системи місцевого самоврядування.

Рішення ради приймається: відкритим (у т. ч. поіменним) або таємним голосуванням. Таємне голосування проводиться у випадках: 1) обрання за пропозицією сільського, селищного, міського голови на посаду секретаря ради; 2) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень місцевого голови; 3) обрання голови ради, заступника голови ради, звільнення їх з посади і т. д.

Місцеві ради, в межах своїх повноважень, приймають нормативні акти у формі рішень. Місцева рада може приймати рішення у формі: ухвали – рішення ради, прийняте в межах її компетенції для досягнення певної цілі, що спричинює певні юридичні наслідки. Ці рішення є обов'язковими для виконання на території, підвідомчій раді; доручення – рішення ради, що стосуються органу чи посадової особи ради, і містять зобов'язання або повноваження одноразової дії; звернення – рішення ради, звернене до непідпорядкованих їй суб'єктів із закликом до певних дій або ініціатив; заяви – рішення ради, що містить у собі позиції ради з певних питань; процедурного рішення – рішення прийнятого радою з процедурних питань (про перерву в засіданні, проведення додаткової реєстрації, перерахунок голосів)

Статут територіальної громади є основним актом локальної нормотворчості і займає центральне місце в системі актів місцевого самоврядування. Ці нормативні акти локального характеру є втіленням демократичних засад самоорганізації і саморегулювання в рамках законів України, що визнають територіальні спільності населення суб'єктами владних відносин. Використання статутів територіальних громад має низку привілеїв, що пояснює їх привабливість для органів місцевого самоврядування. З аналізу норм Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» слідує те, що статутом територіальної громади можуть визначатися такі важливі питання, як порядок формування й організації діяльності ради, організації громадських слухань, порядок проведення загальних

зборів громадян за місцем проживання, порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради і обнародування прийнятого рішення з даного питання. Як показує практика, розробка статуту – це тривалий і непростий процес. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпив те, що статут територіальної громади приймається представницьким органом місцевого самоврядування, проте процедура підготовки і прийняття статуту не визначена.

Дайте визначення понять:

місцева рада як представницький орган місцевого самоврядування, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, адміністративно-територіальний устрій України, голова місцевої ради, сесія, населений пункт, область, район, статут територіальної громади, рішення місцевої ради, наказ, інструкція, регламент, розпорядження, ухвала, заява.

Тестові завдання:

1. До ознак рад як представницьких органів не належить:
 - А) колегіальність;
 - Б) поширення на всю територію країни;
 - В) представляють відповідну територіальну громаду.

2. До представницьких органів місцевого самоврядування не належать:
 - А) Верховна Рада Автономної Республіки Крим;
 - Б) Верховна Рада України;
 - В) районні та обласні ради.

3. Міста підрозділяються на такі види:
 - А) міста районного значення;
 - Б) міста республіканського (Автономної Республіки Крим) значення;
 - В) міста обласного значення;
 - Г) міста спеціального статусу;
 - Д) міста загального статусу;
 - Е) райони в містах і міські округи.

4. До категорії міст районного значення відносять міста, на території яких:
 - А) кількість населення понад 5 тисяч жителів;
 - Б) кількість населення понад 10 тисяч жителів;
 - В) кількість населення понад 15 тисяч жителів.

5. До категорії міст, що мають спеціальний статус, відносять:
 - А) міста Київ і Севастополь, чисельність населення яких перевищує 1 мільйон жителів;
 - Б) міста Київ і Севастополь, чисельність населення яких перевищує 1,5 мільйон жителів;
 - В) міста Київ і Севастополь, чисельність населення яких перевищує 500 тис. жителів.

6. Райони складаються із:

- А) сіл, селищ, міст;
- Б) сіл, селищ;
- В) сіл, селищ, міст районного значення.

7. Місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування формуються на підставі таких рівнів як:

- А) місцевий (базовий);
- Б) регіональний;
- В) районний.

8. Найважливішою складовою роботи представницьких органів місцевого самоврядування є їх:

- А) правова діяльність;
- Б) організаційна діяльність;
- В) матеріально-технічна діяльність.

9. Актом локальної нормотворчості відповідних рад є:

- А) указ;
- Б) рішення;
- В) постанова.

10. Елементом якої діяльності рад є управління відповідними об'єктами, планування і координація, контроль і перевірка виконання тощо:

- А) правової;
- Б) організаційної;
- В) установчої.

11. Важливою нормативною умовою функціонування територіальної громади та її органів, виступаючи необхідним елементом правової основи муніципальної демократії, є:

- А) закон України «Про місцеве самоврядування»;
- Б) Конституція України;
- В) статут.

12. Повноваження щодо затвердження статуту територіальної громади згідно з Законом „Про місцеве самоврядування в Україні” віднесене до виключної компетенції:

- А) сільських, селищних, міських рад;
- Б) сільських, селищних, міських голів;
- В) обласних та районних рад.

13. Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації:

- А) у виконавчому комітеті ради;
- Б) в обласній раді;

В) в органах Міністерства юстиції України.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. До основних ознак рад як представницьких органів відносяться
2. До категорії міст районного значення відносять міста, на території яких розташовані ... з кількістю населення понад ... тисяч жителів, переважна частина якого зайнята в ... чи ... сфері.
3. До категорії міст республіканського (Автономна Республіка Крим) значення відносять міста, які є ... центрами, мають розвинуту ... , з кількістю населення понад ... тисяч жителів.
4. До категорії міст, що мають спеціальний статус, відносять міста ..., чисельність населення яких перевищує 1 мільйон жителів.
5. Базовий рівень включає ... ради, які утворюються на території
6. Регіональний рівень місцевих рад представницьких органів місцевого самоврядування включає як елементи цієї системи ... ради, що утворюються на території відповідних
7. Діяльність усіх місцевих рад та їх органів відбувається на підставі і на виконання
8. До основних форм роботи місцевих рад відносять
9. Методи діяльності рад бувають
10. Основним актом локальної нормотворчості територіальної громади є

Складіть порівняльну таблицю:

1. Правова природа місцевих рад в сучасній Україні від місцевих рад народних депутатів за радянських часів.
2. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.

Теми рефератів:

1. Види місцевих рад як представницькі органи місцевого самоврядування.
2. Особливості правового статусу окремих видів представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.

**ТЕМА № 10 «ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ
СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ РАД**

План

1. Правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
2. Система виконавчих комітетів місцевих рад: порядок формування, основні функції та повноваження, організація роботи. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.

3. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади (районною та обласною державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади).
4. Акти виконавчих органів місцевого самоврядування: поняття, види, правові наслідки.

Методичні рекомендації

Питання про правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, насамперед, передбачає необхідність визначення того, що під виконавчими органами місцевих рад розуміються виконавчі комітети, відділи, управління та інші – забезпечують реалізацію місцевих інтересів та певних функцій виконавчої влади. В Україні їх повноваження включають ті, що безпосередньо впливають з колективних потреб територіальних громад (власні, самоврядні повноваження), та окремі повноваження органів виконавчої влади, надані (делеговані) законом цим органам. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також відповідним органам виконавчої влади.

У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому разі функції виконавчого органу ради, крім розпорядження земельними та природними ресурсами, здійснює сільський голова одноособово.

Щодо взаємовідносин органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади (районною та обласною державними адміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади. Тут необхідно зазначити, що місцеве самоврядування найтісніше пов'язане з органами державної влади, тому правове регулювання їх взаємовідносин має важливе значення для розвитку як окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і країни в цілому. Повноваження органів виконавчої влади, тобто їх перелік не повинен переважати власних повноважень органів місцевого самоврядування. Взаємодія між органами місцевого самоврядування й державною владою повинна мати чітку методологічну основу та втілюватися в різноманітних організаційно-правових формах, зокрема: інституційних – створення спільних органів; правових – участь у розробці певних правових актів; організаційних – проведення спільних заходів (розширених колегій, засідань президій рад, семінарів, конференцій, «круглих столів», звітів перед громадами, перевірок тощо), участь посадових осіб місцевих держадміністрацій у засіданнях органів місцевого самоврядування чи депутатів і муніципальних службовців у роботі держадміністрацій; інформаційних – обмін інформацією з питань місцевого значення; матеріально-фінансових – спільне фінансування проектів регіонального значення, створення спільних підприємств та організацій.

Останнє питання присвячене актам виконавчих органів місцевого самоврядування. Можливість прийняття органом чи посадовою особою рішення, що оформлюється у вигляді акту органу місцевого самоврядування, є важливою і

необхідною складовою їх правового статусу, що визначає коло адміністративних можливостей органу влади. Зміст і форма завжди повинні бути в гармонії, відповідаючи і впливаючи один на одного. Можливість приймати акти є необхідною умовою органу влади, який наділяється владними повноваженнями.

Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень також приймає рішення. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради.

У випадку незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

Щодо невідповідності актів виконавчих органів місцевого самоврядування Конституції чи законам України, вони можуть бути зупинені у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду (ст. 144 Конституції) і в результаті визнані незаконними в судовому порядку.

Акти виконавчих органів місцевого самоврядування доводяться до відома населення. На вимогу громадян їм може бути видано копію відповідних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування. При цьому слід відзначити, що згідно з положенням ч. 1 ст. 21 Закону «Про інформацію» акти органів місцевого самоврядування є основним джерелом інформації цих органів.

Акти виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

Дайте визначення понять:

Виконавчий комітет місцевих рад, підзаконний нормативний акт органів місцевого самоврядування, підзаконний нормативний акт місцевих органів виконавчої влади, відділ виконавчого комітету місцевої ради, управління виконавчого комітету місцевої ради.

Тестові завдання:

1. Виконавчим органом місцевих рад є:

- А) державна адміністрація;
- Б) виконавчий комітет;
- В) територіальна громада.

2. Очолює виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради, районної в місті ради:

- А) депутат ради;

- Б) секретар ради;
- В) голова ради.

3. Суттєвою особливістю комплексу повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад є те, що вони:

- А) поділяються на власні та делеговані;
- Б) суттєво відрізняються з повноваженнями відповідних рад;
- В) в деякій мірі співпадають з повноваженнями відповідних рад.

4. До делегованих повноважень у сфері соціально-економічного та культурного розвитку, планування та обліку відносяться:

- А) забезпечення збалансованого економічного й соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;
- Б) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території;
- В) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням.

5. До власних повноважень у сфері бюджету, фінансів і цін належать:

- А) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету;
- Б) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;
- В) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

6. Акт виконавчого комітету місцевих рад:

- А) рішення;
- Б) указ;
- В) постанова.

7. Для здійснення повноважень, які належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, створюються:

- А) спеціальні тимчасові комісії;
- Б) відділи, управління та інші виконавчі органи;
- В) лише відділи та управління.

8. Відділи, управління та інші виконавчі органи ради є підзвітними і підконтрольними:

- А) державній адміністрації;
- Б) Верховній Раді України;
- В) відповідній місцевій раді.

9. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради:

- А) призначаються і звільняються з посади головою відповідної ради;

Б) призначаються на посаду головою відповідної ради, а звільняються – 1/3 депутатами ради;

В) обираються територіальною громадою.

10. Окрім відділів та управлінь для оперативного і кваліфікованого виконання своїх повноважень виконавчі комітети створюють:

А) тимчасові комісії;

Б) спеціальні комісії;

В) комісії.

11. Керівників відділів та управлінь виконавчих комітетів місцевих рад народних депутатів видають:

А) постанови;

Б) рішення;

В) накази.

12. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані:

А) головою відповідної ради;

Б) відповідною радою;

В) виключно в судовому порядку.

13. Основною формою роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті (в разі її створенні) ради як колегіального органу є:

А) засідання;

Б) сесії;

В) слухання.

14. Основним документом, який визначає організаційно-процедурні питання діяльності виконавчого комітету ради, є:

А) статут;

Б) регламент;

В) розпорядження голови відповідної ради.

15. Виконком та його структурні підрозділи здійснюють свою діяльність відповідно до затверджених:

А) планів роботи;

Б) указів керівників відділів;

В) постанов Верховної Ради України.

Контрольні запитання:

1. Загальна характеристика правового статусу виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад.

2. Система виконавчих комітетів місцевих рад. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.

3. Загальна характеристика актів виконавчих органів місцевого самоврядування.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто ..., на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від ... з відшкодуванням їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.
2. У виконавчому комітеті сільської ради функції секретаря виконавчого комітету за рішенням ради може здійснювати ... відповідної ради.
3. Повноваження, надані виконавчим органам сільських, селищних, міських рад Законом, класифікують за такими сферами (галузями)
4. Визначений міськими радами обсяг повноважень районних у місті рад та їхніх виконавчих органів не може змінюватися міською радою без згоди ... протягом даного скликання.
5. Окрім відділів та управлінь для оперативного і кваліфікованого виконання своїх повноважень виконавчі комітети створюють ..., до складу яких окрім працівників апарату виконкому входять
6. Особливістю актів місцевого самоврядування є їх
7. У разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може ... своїм розпорядженням та ... на розгляд відповідної ради.
8. Регламент виконавчого комітету передбачає механізм здійснення таких напрямів діяльності виконкому як

Складіть порівняльну таблицю:

1. Актів виконавчих органів місцевого самоврядування.

Теми рефератів:

1. Місце виконавчих комітетів місцевих рад в системі місцевого самоврядування.
2. Особливості правового статусу відділів та управлінь виконавчих комітетів місцевих рад.
3. Взаємодія органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади.

ТЕМА № 11 «ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД»

План

1. Поняття та правова характеристика статусу депутатів місцевих рад в Україні.
2. Функції та повноваження депутата місцевої ради.
3. Організаційно-правові форми здійснення функцій та повноважень депутатів місцевих рад. Депутатський звернення. Депутатське запитання.
4. Дострокове припинення повноважень депутатів місцевих рад.

5. Поняття та види гарантій діяльності депутатів місцевих рад.

Методичні рекомендації

Розглядаючи перше питання про поняття та правову характеристику статусу депутатів місцевих рад в Україні, слід почати з загальної характеристики депутатського мандату (вільний та імперативний депутатський мандат), адже депутати місцевих рад на відміну від народних депутатів мають імперативний мандат і можуть бути відкликані виборцями.

Питання про функції та повноваження депутата місцевої ради передбачають необхідність зазначити, що депутат місцевої ради: здійснює свої повноваження, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю, не отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету, тому він не є посадовою особою місцевого самоврядування, його правовий статус визначається Законом країни «Про статус депутатів місцевих рад».

Повноваження депутата місцевої ради починаються з дня відкриття першої сесії відповідної ради з моменту офіційного оголошення підсумків виборів відповідною територіальною виборчою комісією і закінчуються в день відкриття першої сесії цієї ради нового скликання, крім передбачених законом випадків дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради або ради, до складу якої його обрано.

Повноваження депутата місцевої ради, обраного замість того депутата, який вибув, або на повторних виборах, починаються з дня заслуховування на черговому після виборів депутата місцевої ради пленарному засіданні відповідної місцевої ради повідомлення територіальної виборчої комісії про підсумки виборів. Інформація про підсумки виборів доводиться територіальною виборчою комісією до відома відповідної місцевої ради. Спори щодо набуття повноважень депутатів місцевої ради вирішуються судом.

Наступне питання стосується організаційно-правових форм здійснення функцій та повноважень депутатів місцевих рад. Тут слід насамперед звернути увагу, що депутат місцевої ради як представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини – виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування. Основними формами роботи депутата місцевої ради є депутатський звернення та депутатське запитання. Також депутат місцевої ради може приймати участь в утворенні та роботі депутатської групи, депутатської фракції, постійної, тимчасової комісії.

Питання про поняття та види гарантій діяльності депутатів місцевих рад, передбачає необхідність визначення способів та засобів за допомогою, яких держава сприяє у здійсненні депутатами місцевих рад своїх повноважень.

Повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково у разі: 1) його відкликання виборцями у встановленому Законом порядку; 2) припинення його громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України; 3) обрання або призначення його на посаду, зайняття якої згідно з Конституцією України і законом не сумісне з виконанням депутатських повноважень; 4) обрання

його депутатом іншої місцевої ради; 5) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до позбавлення волі, або набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення його до відповідальності за корупційне правопорушення; 7) його смерті. Депутат місцевої ради не може мати іншого представницького мандата.

Депутат місцевої ради періодично, але не рідше одного разу на рік, зобов'язаний звітувати про свою роботу перед виборцями відповідного виборчого округу, об'єднаннями громадян. Рада визначає орієнтовні строки проведення звітів депутатів місцевої ради перед виборцями.

Дайте визначення понять:

статус депутатів місцевих рад, вільний депутатський мандат, імперативний депутатський мандат, депутатське звернення, депутатське запитання, депутатські звіти, гарантії діяльності депутатів місцевих рад, наказ виборців, відкликання депутата місцевої ради, депутатська група, депутатська фракція, постійна комісія, тимчасова комісія.

Тестові завдання:

1. Депутат місцевої ради набуває свої повноваження в результаті:
 - А) призначення його Верховною Радою України;
 - Б) призначення головою відповідної ради;
 - В) обрання його до ради.

2. Повноваження депутата місцевої ради починаються
 - А) моменту оголошення результатів виборів;
 - Б) з моменту відкриття першої сесії відповідної ради;
 - В) на наступний день, після відкриття першої сесії відповідної ради.

3. Спори щодо набуття повноваження депутатів вирішуються:
 - А) Центральною виборчою комісією;
 - Б) виключно судом;
 - В) територіальною виборчою комісією.

4. Депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету:
 - А) на строк діяльності відповідної ради;
 - Б) на час сесії;
 - В) на час, на який йому видано депутатського мандату.

5. Відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання депутата в установленому законом порядку у разі пропуску депутатом протягом року більше ніж:

- А) половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії;
- Б) $\frac{2}{3}$ від кількості пленарних засідань ради або засідань постійної комісії;
- В) третину пленарних засідань ради або засідань постійної комісії.

6. Депутат не може подавати:

- А) запиту;
- Б) запитання;
- В) клопотання.

7. Контроль за проходженням запиту і ходом виконання прийнятого по ньому рішення здійснює:

- А) голова відповідної ради;
- Б) секретар ради;
- В) депутат, незалежно від того, чи саме він подавав запит.

8. Депутат ради може входити до складу:

- А) тільки однієї депутатської фракції;
- Б) не більше двох;
- В) законом не обмежується кількість фракцій.

9. Фракція має право на виступ свого представника з:

- А) питань, що стосуються економіки;
- Б) питань, що стосуються нормотворчої політики;
- В) з усіх питань.

10. Для координації дій депутатських груп і фракцій вирішення спірних питань, які можуть виникнути при здійсненні ними своєї діяльності, рада може створювати:

- А) спеціальні тимчасові комісії;
- Б) узгоджувальну раду;
- В) депутатський комітет.

11. Гарантії прав депутата при розгляді питання про його відкликання полягає в тому, що він:

- А) має право брати участь у голосування стосовно його відкликання;
- Б) має право бути присутнім при розгляді питання стосовно його відкликання, але не може надавати роз'яснення на свій захист;
- В) має право бути присутнім при розгляді питання стосовно його відкликання, надавати роз'яснення на свій захист тощо.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Повноваження депутатів починаються з дня відкриття першої сесії відповідної ради з моменту офіційного оголошення підсумків виборів відповідною територіальною виборчою комісією і закінчуються в ..., крім передбачених

законом випадків дострокового припинення повноваження депутата місцевої ради або ради до складу якої його обрано.

2. Інформація про підсумки виборів доводиться комісією до відома відповідної ради, спори щодо набуття повноваження депутатів вирішуються
3. Повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково за наявності передбачених підстав
4. Депутатські повноваження також можуть припинятися достроково за рішенням відповідної ради у зв'язку з
5. Депутат місцевої ради здійснює свої повноваження, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю, за винятком депутатів, які
6. У виборчому окрузі депутат місцевої ради зобов'язаний
7. Депутат має право ухвального голосу з ... питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.
8. За результатами розгляду депутатського запиту й відповіді на нього на сесії приймається ..., в якому зазначаються
9. Закон "Про статус депутатів місцевих рад" визначає і основні гарантії депутатської діяльності, до яких належать:
10. Депутатська фракція має право за погодженням з ... розповсюджувати серед депутатів підготовлені нею матеріали, представляти й захищати в раді законні інтереси своїх членів.
11. Рішення узгоджувальної ради мають ... характер.

Складіть порівняльну таблицю:

1. Правовий статус народних депутатів і депутатів місцевих рад.
2. Гарантія діяльності депутатів та голів місцевих рад.
3. Відмінність між депутатськими зверненнями та депутатськими запитами.
4. Функції та повноваження депутатів місцевих рад та народних депутатів.

Теми рефератів:

1. Особливості статусу депутатів місцевих рад.
2. Співвідношення статусу депутатів місцевих рад і статусу народних депутатів України

ТЕМА № 12 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ МУНІЦИПАЛЬНИХ СЛУЖБОВЦІВ»

1. Муніципальна служба (служба в органах місцевого самоврядування): поняття та основні засади правового регулювання.
2. Право на службу в органах місцевого самоврядування.
3. Муніципальні службовці: права, обов'язки та порядок проходження служби.
4. Порядок проведення атестації муніципальних службовців. Припинення служби в органах місцевого самоврядування.
5. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.

6. Кадрова політика щодо муніципальної служби: поняття, проблеми та перспективи розвитку.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття та основні засади правового регулювання муніципальної служби (служби в органах місцевого самоврядування), насамперед необхідно надати визначення поняттю «служба в органах місцевого самоврядування» під якою слід розуміти професійну, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Право на службу в органах місцевого самоврядування мають громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території. На посаду можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту й професійну підготовку, володіють державною мовою в обсязі, достатньому для виконання службових обов'язків.

Серед умов доступу до публічної служби можна виокремити та охарактеризувати наступні: 1) **Обов'язкові:** громадянство, дієздатність, володіння державною мовою, освіта, професійна підготовка, вікові межі, відсутність судимості, фізична здатність зайняти посаду; 2) **Додаткові:** досвід роботи, професійний рівень (копії документів про підвищення кваліфікації, присвоєння наукового ступеня або вченого звання, наукові публікації), репутація (характеристики, рекомендації) тощо.

Характеризуючи права, обов'язки та порядок проходження муніципальної служби слід зазначити, що посадовою особою місцевого самоврядування є та, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Посади в органах місцевого самоврядування поділяються на: виборні і невиборні.

Виборні у свою чергу поділяються на дві групи: а) на які особи обираються територіальною громадою; б) на які обираються або затверджуються радою.

Невиборними є посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної в місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України. На посаду можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку, володіють державною мовою в обсязі, достатньому для виконання службових обов'язків.

В органах місцевого самоврядування встановлюються сім категорій посад, які охоплюють усіх посадових осіб, починаючи від посади Київського міського голови, голів обласних рад та Севастопольського міського голови (перша категорія) і закінчуючи посадами радників, консультантів секретаріатів районних у містах рад, спеціалістів виконавчих органів районних у містах, міських (міст

районного значення) рад, спеціалістів виконавчих органів сільських, селищних рад (сьома категорія).

При прийнятті на службу в органи місцевого самоврядування присвоюються ранги в межах відповідної категорії посад, від 1 по 15. Ранги присвоюються відповідно до займаної посади, рівня професійної кваліфікації, результатів роботи. Посадова особа місцевого самоврядування може бути позбавлена присвоєного йому рангу лише за вироком суду. Один раз на 4 роки, з метою оцінки ділових та професійних якостей, а також кваліфікації, посадові особи місцевого самоврядування підлягають атестації.

Висвітлюючи питання про порядок проведення атестації муніципальних службовців та припинення служби в органах місцевого самоврядування слід зазначити, що атестація посадових осіб місцевого самоврядування проводиться один раз на 4 роки з метою оцінки ділових та професійних якостей, а також кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування. Атестації підлягають посадові особи місцевого самоврядування всіх рівнів, у тому числі ті, які внаслідок організаційних змін обіймають посади менше ніж один рік, якщо їх службові обов'язки не змінилися.

Під час атестації оцінюються результати роботи, ділові та професійні якості, виявлені працівниками при виконанні обов'язків, визначених типовими професійно-кваліфікаційними характеристиками посад і відображених у посадових інструкціях, що затверджуються сільським, селищним, міським головою, головою районної в місті, районної, обласної ради.

Розглядаючи питання про відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу, слід акцентувати увагу на тому, що особи, винні в порушенні законодавства про службу в органах місцевого самоврядування, притягуються до: цивільної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Матеріальна шкода, завдана територіальній громаді незаконними рішеннями сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних та обласних рад, їх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок місцевого бюджету в порядку, встановленому законом.

Сільські, селищні, міські, районні в місті, районні та обласні ради, сільський, селищний, міський голова, голова районної в місті, районної та обласної ради мають право зворотної вимоги (регресу) до посадової особи місцевого самоврядування, яка заподіяла шкоду територіальній громаді в розмірах і порядку, визначених законами України та статутами територіальних громад, прийнятими відповідно до законів України.

Що стосується кадрової політики в сфері муніципальної служби, насамперед слід надати визначення поняттю «кадрова політика» під якою розуміється система теоретичних знань, ідей, поглядів, принципів, відносин та організаційно-практичних заходів державних органів і недержавних організацій, направлених на встановлення цілей, завдань, характеру цієї політики, визначення форм і методів кадрової роботи. Іншими словами, кадрова політика - це

вираження стратегії формування, професійного розвитку і раціонального використання кадрового потенціалу суспільства.

Вироблення й здійснення кадрової політики включає правовий, організаційно-управлінський, соціально-економічний, культурно-виховний та інші аспекти, кожен із яких відіграє важливу роль у механізмі її реалізації. Важливе значення має правове регулювання кадрової діяльності у сфері місцевого самоврядування конституційним, муніципальним, трудовим, адміністративним, фінансовим правом. Однак не менш важливим є регулювання відносин у цій сфері нормами моралі, які реалізуються без владного примусу, але інколи є більш дієвими в силу традицій, звичаїв, менталітету, моральних цінностей суспільства.

Дайте визначення понять:

Служба в органах місцевого самоврядування, муніципальний службовець, муніципальна служба, посадовою особою місцевого самоврядування, кадровий резерв, атестаційна комісія, кадрова політика, атестація муніципальних службовців, відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу, умови доступу до муніципальної служби..

Тестові завдання:

1. Право на службу в органах місцевого самоврядування мають:
 - А) фізичні особи;
 - Б) громадяни України;
 - В) громадяни України і особи без громадянства.

2. Консультативне та методичне забезпечення служби в органах місцевого самоврядування здійснюється:
 - А) центральним органом виконавчої влади з питань державної служби;
 - Б) центральним органом муніципальної влади з питань державної служби;
 - В) Президентом України.

3. Методичну допомогу з організації та проходження служби в органах місцевого самоврядування можуть надавати:
 - А) відповідні міністерства Кабінету Міністрів України;
 - Б) відповідні органи Президента України;
 - В) відповідні комітети Верховної Ради України.

4. Дія Закону "Про службу в органах місцевого самоврядування" не поширюється на:
 - А) секретарів голів відповідних рад;
 - Б) голів місцевих рад;
 - В) технічний персонал органів місцевого самоврядування.

5. Посади в органах місцевого самоврядування поділяються на:
 - А) три категорії;
 - Б) п'ять категорій;

В) вісім категорій.

6. Громадяни України, які вперше приймаються на службу в органи місцевого самоврядування у день прийняття відповідного рішення:

- А) складають розписку;
- Б) отримують відповідне посвідчення;
- В) складають присягу.

7. На службу в органи місцевого самоврядування не можуть бути прийняті особи:

- А) громадяни України;
- Б) визнані судом обмежено дієздатним;
- В) визнані судом недієздатними.

8. З метою оцінки ділових та професійних якостей, а також кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування:

- А) підлягають атестації;
- Б) проходять курси;
- В) проходять семінари.

9. Посадові особи місцевого самоврядування підлягають атестації один раз на:

- А) 5 років;
- Б) 4 роки;
- В) на рік.

10. Результати атестації мають:

- А) обов'язковий характер;
- Б) рекомендаційний характер;
- В) загальний характер.

11. Граничний вік проходження муніципальної служби:

- А) 65 років;
- Б) 55 років;
- В) законом не обмежується.

12. Матеріальна шкода, завдана територіальній громаді незаконними рішеннями сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних та обласних рад, їх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується:

- А) за особистий рахунок порушника;
- Б) за рахунок державного бюджету;
- В) за рахунок місцевого бюджету.

13. Сільські, селищні, міські, районні у місті, районні та обласні ради, сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної та обласної ради мають право:

- А) клопотання стосовно повернення коштів з державного бюджету за правопорушення, здійснене службовою особою;
- Б) право регресу до правопорушника;
- В) вимагання повернення коштів з територіальної громади.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. На посаду в органах місцевого самоврядування можуть бути призначені особи, які
2. Державна політика щодо служби в органах місцевого самоврядування здійснюється за такими напрямками:
3. Служба в органах місцевого самоврядування здійснюється на таких основних принципах:
4. Посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка
5. Основними обов'язками посадових осіб місцевого самоврядування є:
6. Посадова особа місцевого самоврядування має право:
7. За рішенням органу місцевого самоврядування створюється ... для зайняття посад і просування по службі, який затверджується сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради.
8. Атестації не підлягають
9. Відповідно до висновку атестаційна комісія пропонує сільському, селищному, міському голові, голові районної у місті, районної, обласної ради:
10. Підставами припинення служби в органах місцевого самоврядування є
11. Пріоритетними напрямками кадрової політики в сучасних умовах розвитку муніципальної служби є:

Складіть порівняльну таблицю:

1. Статус державного службовця і муніципального службовця.

Теми рефератів:

1. Поняття, проблеми та перспективи розвитку кадрової політики щодо муніципальної служби.
2. Муніципальна служба в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз

ТЕМА № 13 «МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

План

1. Поняття та об'єкти комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.

2. Оренда комунального майна. Фінанси місцевих органів влади структурні елементи та функції. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.
3. Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.
4. Місцеві податки і збори. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття та об'єкти комунальної власності слід зазначити, що право комунальної власності в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначається як право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

До норм Конституції України, яка закріплює, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, які є у власності територіальних громад. Наведені визначення «рухомого і нерухомого майна» можна застосовувати і для характеристики матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування. Матеріальною основою місцевого самоврядування є земля, яка знаходиться у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах. У комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності, а також земельні ділянки за їх межами, на яких розташовані об'єкти комунальної власності. У комунальній власності можуть бути землі резервного, природно-заповідного, лісового, водного фонду, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, промисловості, транспорту, зв'язку, енергетичної системи, оборони. Підставами виникнення права комунальної власності на землю можуть бути: а) набуття, б) передача земельних ділянок, добровільна відмова власника земельної ділянки, г) розмежування земель державної та комунальної власності. Матеріальною основою місцевого самоврядування є також природні ресурси, поділяються на такі види: а) мінеральні й інші неживі ресурси морського дна та його надр; б) природні рослинні; в) природні енергетичні; г) біологічні; д) рекреаційні е) ресурси корисних копалин і компонентів. Природні ресурси України є власністю її народу, від його імені в межах, визначених Конституцією.

Наступне питання стосується правового регулювання оренди комунального майна, фінансів місцевих органів влади, їх структурних елементів та функцій. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності. Слід зазначити, що до складу місцевих фінансових ресурсів входять: місцеві бюджети; фінансові ресурси підприємств, організацій і установ комунальної форми власності.

Місцеві фінанси включають у себе кілька основних взаємопов'язаних структурних елементів: суб'єкти; об'єкти; видатки; доходи; способи формування

доходів; інститути системи; відносини між суб'єктами системи та іншими ланками фінансової системи держави.

В наступному питанні необхідно розкрити порядок формування та структуру місцевих бюджетів, визначити, що розуміється під доходами та видатками місцевих бюджетів. При цьому доходи місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України складаються із: податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій із капіталом і трансферти.

Податковими надходженнями визнаються передбачені чинним законодавством України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

До неподаткових надходжень належать доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, надходження від штрафів та фінансових санкцій, інші неподаткові надходження.

Трансферти – це кошти, одержані від інших органів публічної влади, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України, які у визначеному чинним законодавством порядку зараховуються до загального або спеціального фонду місцевого бюджету.

Під видатками місцевого бюджету розуміються кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом.

Видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, яке визначається Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Таким чином, видатки повинні бути точним відображенням функцій і завдань, що покладені на місцеву владу.

Наступне питання стосується місцевих податків і зборів. Тут слід зазначити, що відповідно до ст. 143 Конституції України територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування згідно із законом устанавлюють місцеві податки і збори. У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» це повноваження сформульовано по-іншому й закріплюється те, що органи місцевого самоврядування відповідно до Податкового кодексу України встановлюють місцеві податки і збори (ст. 69). У ст. 10 Податкового кодексу України встановлено: місцеві податки: а) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; б) єдиний податок.

Місцеві збори: а) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; б) збір за місця для паркування транспортних засобів; в) туристичний збір.

Місцеві податки і збори поділяються умовно на дві групи: обов'язкові та факультативні.

Обов'язково місцеві ради встановлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Факультативно, тобто в межах повноважень, визначених чинним законодавством, вирішують питання щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом України, забороняється.

Місцеві податки та збори, що встановлені рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

У ході прийняття рішення про встановлення місцевих податків та зборів обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, платник податків і зборів, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначені ст. 7 Податкового кодексу України.

Дайте визначення понять :

Територіальна громада, матеріальна основа, фінансова основа, комунальна власність, місцевий бюджет, обласний бюджет, районний бюджет, рухоме та нерухоме майно, право спільної власності, доходи, видатки, дотації, субвенції, трансферт, загальний фонд місцевого бюджету, спеціальний фонд місцевого бюджету, мінімальний розмір місцевого бюджету, місцеві податки, місцеві збори.

Тестові завдання:

1. Матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є
 - А) рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в державній власності;
 - Б) рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.
 - В) нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є
 - А) передача майна територіальним громадам державою за відповідну плату, іншими суб'єктами права власності;
 - Б) передача майна територіальним громадам державою за відповідну плату, іншими суб'єктами права власності, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування;
 - В) передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, створення, придбання майна органами місцевого

самоврядування.

3. Від імені і в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють

- А) громадяни
- Б) відповідні ради
- В) голови рад

4. Під правом комунальної власності розуміють

- А) право територіальної громади володіти, доцільно, економно й ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;
- Б) право територіальної громади економно й ефективно користуватися майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;
- В) право територіальної громади економно й ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

5. Місцевий бюджет розробляється

- А) державними установами
- Б) самостійно органами місцевого самоврядування
- В) спеціально створеними комісіями

6. Районні й обласні бюджети затверджують

- А) районними та обласними радами
- Б) спеціально створеними комісіями
- В) державними установами

7. Кошти державного бюджету передаються у вигляді

- А) дотацій
- Б) дотацій, субвенцій
- В) дотацій, субвенцій, трансфертів

8. Місцевий бюджет поділяється на

- А) поточний бюджет та попередній бюджет
- Б) загальний та спеціальний
- В) поточний бюджет та бюджет розвитку

9. Рішення про наділення міських рад правами стосовно управління майном і фінансовими ресурсами, що є у власності територіальних громад районів у містах, приймається

- А) місцевим референдумом
- Б) головою ради
- В) обласними та районними радами

10. Доходи місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України складаються із:

- А) податкових надходжень,
- Б) неподаткових надходжень,
- В) доходів від операцій із капіталом
- Г) трансферти

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право ... власності.
2. Під правом комунальної власності розуміють право територіальної громади ..., доцільно, економно й ефективно... і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через
3. Підставою для набуття права комунальної власності є ...
4. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть... на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні ...та ...
5. ... та ... від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад
6. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені в територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без...
7. Місцеві бюджети є..., вони не включаються до Державного бюджету України, Бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.
8. ... розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно із законом про місцеве самоврядування та законом про бюджетну систему.
9. ... та ... затверджують районні й обласні бюджети.
10. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні ... , здійснює ... за законним, доцільним, економним та ефективним витрачанням коштів і належним їх обліком.

Теми рефератів

1. Поняття та об'єкти комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.
2. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.
3. Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.

Складіть схему

Порядок формування та структура місцевих бюджетів.

ТЕМА № 14 «ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАПОРІЖЖІ ТА В ІНШИХ МІСТАХ УКРАЇНИ»

План

1. Роль міста в українському суспільстві. Основні напрямки та принципи міського розвитку в Україні.
2. Організація роботи органів місцевого самоврядування в столиці України – Місті-герої Києві.
3. Особливості взаємодії органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у місті Києві з іншими органами влади, підприємствами, представництвами.
4. Порядок здійснення місцевого самоврядування в Запоріжжі.

Методичні рекомендації

В процесі самостійної роботи над темою необхідно розкрити питання про роль міста в українському суспільстві та основні напрямки та принципи міського розвитку в Україні.

Питання про організацію роботи органів місцевого самоврядування в столиці України – Місті-герої Києві, організаційно-правову основу та посадових осіб органів місцевого самоврядування в Києві, визначити їх функції та повноваження. Тут слід зазначити, що додаткові повноваження Київського міського голови закріплені в ст. 17 Закону України «Про столицю України - місто-герой Київ». Київський міський голова має такі додаткові повноваження щодо: - взаємодії з органами державної влади: 1) бере участь у підготовці проектів законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, відповідних програм, що стосуються міста Києва; 2) бере участь у вирішенні питань щодо проведення в місті заходів загальнодержавного та міжнародного характеру; 3) бере участь у засіданнях Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу при розгляді питань, що стосуються столиці України - міста Києва; 4) вносить на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів та інші пропозиції з питань, що стосуються міста Києва як столиці України; 5) бере участь у вирішенні питань щодо розміщення в місті Києві державних органів, представництв інших держав та міжнародних організацій, а також у протокольних заходах, що стосуються міста Києва; формування комунальної власності: вносить до відповідних органів виконавчої влади пропозиції щодо передачі до сфери управління Київської міської ради. Кадрових питань: дає згоду на призначення та звільнення керівників підприємств та міських органів виконавчої влади подвійного підпорядкування; - соціально-економічного розвитку столиці: 1) погоджує питання щодо створення, репрофілювання або ліквідації підприємств та організацій загальнодержавного значення, розташованих на території міста Києва; 2) одержує інформацію щодо діяльності всіх підприємств, установ та організацій на території міста, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, в частині, що стосується діяльності і міста Києва, та впливає на виконання містом Києвом столичних функцій.

Матеріально-фінансова основа здійснення місцевого самоврядування в місті Києві має відповідні особливості формування бюджетів міста Києва визначаються

Бюджетним кодексом України з урахуванням Закону «Про столицю України - місто-герой Київ». До доходів бюджету міста Києва зараховується 50 відсотків податку на доходи фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Податковим кодексом України на території міста Києва, а також закріплюються доходи, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів: 1) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; 2) 50 відсотків збору за спеціальне використання води (крім збору за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору; 3) 50 відсотків плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім плати за користування надрами в межах континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; 4) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; 5) плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя; 6) плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території цих міст; 7) плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя; 8) плата за ліцензії на право оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території цих міст, тощо.

Питання присвячене порядку здійснення місцевого самоврядування в Запоріжжі передбачає необхідність самостійного розгляду та визначення структурної організації управління містом Запорізької міської ради. Організацію роботи Запорізької міської ради та постійних комісій ради. Правовий статус громадського комітету територіального самоврядування в місті Запоріжжя. Так, загальний склад запорізької міської ради: 90 депутатів. Депутатські групи та фракції складаються з: Сильна Україна (3), Партія регіонів (61), Рідне місто (3), Комуністична партія України (8), Фронт змін (2), Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» (12), Позафракційні (1).

Дайте визначення понять :

Статут територіальної громади, мешканці, територія міста, адміністративно-територіальний устрій міста Запоріжжя, територіальна громада, місцеві вибори, депутатські групи, депутатські фракції, виконавчий комітет міської ради, місцеві податки та збори, столиця України.

Заповніть пропуски у твердженнях :

1. Мешканцями м. Запоріжжя є ...
2. Територію міста складають ...
3. До адміністративно-територіального складу міста входять сім районів: Жовтневий, Заводський, Комунарський...
4. Систему місцевого самоврядування м. Запоріжжя складають:...
5. Систему актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування міста складають...
6. Рішення, прийняті територіальною громадою в межах наданих їй Конституцією та законами України прав щодо вирішення питань місцевого значення на місцевому референдумі, є ... для виконання всіма органами і посадовими особами місцевого самоврядування, громадянами, об'єднаннями громадян, а також підприємствами, установами й організаціями, які розташовані та території міста.
7. Виконання рішень, прийнятих територіальною громадою м. Запоріжжя на місцевому референдумі, забезпечується ...
8. ... в будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права й свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.
9. Формами участі членів територіальної громади в місцевому самоврядуванні є:...
10. Право голосу на місцевих виборах мають...
11. Місцевий референдум – це міський або ... референдум.
12. У громадських слуханнях на добровільних засадах беруть участь ... члени територіальної громади.
13. Громадські слухання проводяться не рідше ...
14. Міський голова ... терміном на ... років відповідно до Закону України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”.
15. Повноваження міського голови починаються з моменту ... і закінчуються в момент...
16. Секретар міської ради ... з числа депутатів міської ради та працює в раді на ... основі.
17. Виконавчий комітет міської ради очолює У разі відсутності або неможливості виконання ним своїх обов'язків, роботу виконавчого комітету організовує ...
18. ... самостійно встановлює місцеві податки та збори відповідно до визначеного законом переліку й у межах граничних розмірів ставок.
19. Систему адміністративно-територіального устрою міста Києва складають ...
20. У місті Києві діють представницькі органи місцевого самоврядування...
21. Голова Київської міської державної адміністрації призначається ...
22. Система місцевого самоврядування у місті Києві включає ...

Темі рефератів

1. Роль міста в українському суспільстві. Основні напрямки та принципи міського розвитку в Україні.
2. Організація роботи органів місцевого самоврядування в столиці України – Місті-герої Києві.
3. Порядок здійснення місцевого самоврядування в Запоріжжі. Структурна організація управління містом Запорізької міської ради.

Складіть схему

1. Система органів місцевого самоврядування м. Запоріжжя
2. Система органів місцевого самоврядування м. Києва та м. Севастополя

ТЕМА № 15 «КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»

1. Міжмуніципальне співробітництво: поняття, сутність та зміст. Територіальна громада і міжмуніципальне співробітництво.
2. Національна практика міжмуніципального співробітництва.
3. Зарубіжний досвід міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні.
4. Міжнародне муніципальне співробітництво: поняття, форми, зміст.

Методичні рекомендації

Питання про міжмуніципальне співробітництво передбачає необхідність визначення поняття, сутності та змісту вказаної правової категорії. Міжмуніципальне співробітництво визначають як відносини між двома або кількома ОМС (тобто, органами базового рівня місцевого самоврядування), які мають статус юридичних осіб та мають певну політичну, юридичну та фінансову автономію (відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування).

Однією з форм горизонтальної взаємодії органів місцевого самоврядування у світі є «Intermunicipal cooperation» (ІМС – аббревіатура, англ.), що у дослівному перекладі українською – міжмуніципальне співробітництво. Міжмуніципальне співробітництво (ММС) є одним з найактуальніших питань муніципальної, регіональної та державної, в тому числі, парламентської, президентської та урядової політики в Україні.

Розкриває та закріплює механізми його легітимації ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно якій добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням місцевих референдумів відповідних територіальних громад сіл. Таке рішення є наданням згоди на створення спільних органів місцевого самоврядування, формування спільного бюджету, об'єднання комунального майна.

Слід зазначити, що при викладенні суті ММС законодавець уникає терміну «міжмуніципальне співробітництво». Натомість, у зарубіжній законодавчій практиці, наприклад, Російської Федерації, цей термін використовується. Ст. 8

«Міжмуніципальне співробітництво» Закону Російської Федерації «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації» легалізує ММС і має більш розгорнуте регулювання цього питання.

Варто зазначити, що у 2009 р. був прийнятий Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування», який можна розглядати як організаційну, комунікативну та акумулятивну основи запровадження ММС як одного з способів вирішення проблем місцевого значення в форматі об'єднання зусиль територіальних громад.

Отже, аналіз наведених положень законодавства призводить до висновків про існування різних типів, рівнів і видів ММС, а відповідно, – завдань, механізмів і процедур. Натомість, загальною властивістю форм ММС є його телеологічна домінанта – захист інтересів і забезпечення потреб територіальних громад або колективів у міжнародному значенні. У цьому зв'язку ММС представляється автору як, насамперед, суб'єктивне право територіальної громади, конституційно закріплене та гарантоване з метою реалізації права місцевого самоврядування. В демократичній державі реалізація будь-якого суб'єктивного права передбачає створення відповідних механізмів, в тому числі правових процедур, які об'єктивують прикладний сенс категорії права.

Національна практика міжмуніципального співробітництва є досить актуальною та проблемною і невнормованою законодавчо. Так, чинне українське законодавство передбачає тільки загальні рамки впровадження міжмуніципального співробітництва (ММС). Зокрема, Бюджетний кодекс України передбачає тільки трансферт деяких ресурсів для виконання спільних повноважень органів місцевої влади, але не передбачає ні створення жодних спільних органів управління, а ні конкретних наглядових процедур. Водночас, запровадження та організація ММС потребує подальшої конкретизації, або шляхом розроблення окремого законопроекту з питань ММС, або шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування» та інших законодавчих актів.

Наступне питання стосується зарубіжного досвіду міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні. Тут, слід зазначити, що застосування ММС технологій є не тільки національною, а й світовою тенденцією (наприклад, країни Велика Британія, Вірменія, Данія, Іспанія, Італія, Македонія, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Угорщина, Франція, Швеція).

Вельми поширені добровільні об'єднання низових ланок адміністративно-територіального устрою у приміських зонах столиць та інших мегаполісів ФРН, Іспанії тощо. Договірні відносини виключають диктат центру й забезпечують баланс інтересів всіх громад. Цей досвід особливо важливий для Києва та інших великих міст України, оскільки є неприпустимим включення в їх майбутні межі навколишніх громад. Бо це призведе до масової забудови приміських земель, деградації цінних природних ландшафтів і приміського сільського господарства, зміни усталеного укладу життя населення, позбавлення його переваг наближеності до органів місцевого самоврядування. Збереження і в майбутньому об'єднань незалежних приміських громад дасть змогу знаходити взаємоприйнятні вирішення спільних завдань (в тому числі і загальнодержавних, включаючи

формування сталих кластерів зі створенням «наукових міст», «технологічних коридорів», «технологічних околиць»).

Окрему увагу при вивченні теми слід приділити проблемам міжнародного муніципального співробітництва.

Дайте визначення понять :

міжмуніципальне співробітництво, муніципалітет, комуна, синдикат, міжнародний інструментарій, територіальна громада, об'єднання територіальних громад, асоціації органів місцевого самоврядування, трансферт, органи місцевого самоврядування

Заповніть пропуски у твердженнях :

1. Міжмуніципальне співробітництво можна визначити як відносини між двома або кількома ОМС (тобто органами базового рівня місцевого самоврядування), які мають статус юридичних осіб і ...
2. ОМС-партнери погоджуються спільно працювати та надавати...для отримання обопільної користі, яка була б недосяжною у разі їх самостійної (ізолюваної) діяльності;
3. Угода про співпрацю є ..., вона не нав'язується законом, хоча в деяких випадках закон може наполегливо рекомендувати або навіть спонукати муніципалітети до пошуку шляхів співпраці;
4. П. 3 статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначає можливості для добровільного об'єднання територіальних громад, яке «відбувається за рішенням ...
5. Покращення якості послуг можна досягти завдяки ефекту масштабу. Що більша кількість громадян користується певними послугами або що масштабнішими є ці послуги, то нижчими є ...

Теми рефератів

- 1.Перспективні напрямки розвитку міжмуніципального співробітництва в Україні
- 2.Зарубіжний досвід міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні.

Складіть схему

1. Міжмуніципальне співробітництво: переваги та недоліки впровадження.

**ТЕМА №16 «ЕЛЕКТРОННЕ МУНІЦИПАЛЬНЕ УРЯДУВАННЯ:
СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ»**

План

1. Електронне урядування як інноваційна форма муніципального управління: сутність, методи та принципи його організації

2. Класифікація видів електронної взаємодії між державою і суспільством. Надання муніципальних послуг з використанням електронних засобів.
3. Стан електронного урядування в країнах з розвиненою демократією. Стан електронного урядування на прикладі Запорізької області.
4. Механізм розвитку інформаційних представництв органів місцевого самоврядування як базового елементу інституційної структури електронного уряду.
5. Пріоритетні напрями розвитку електронних консультацій з громадянами: сучасний стан та перспективи розвитку.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про електронне урядування як інноваційну форму муніципального управління слід зазначити, електронне урядування – це форма організації державного управління та місцевого самоврядування, яка за рахунок широкого застосування новітніх ІКТ забезпечує якісно новий рівень відкритої взаємодії держави та суспільства, надання повного комплексу державних послуг для всіх категорій громадян та суб'єктів господарювання. Впровадження електронного урядування передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг та інформації для населення. Це означає структурну перебудову функціонування державних органів і їх взаємодії з громадянами, організаціями та власними співробітниками. Впровадження електронне урядування є складним процесом, що вимагає значних фінансових витрат і вирішення цілого комплексу взаємозалежних політичних, правових, адміністративних і технологічних тощо проблем.

Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні визначають мету та основні завдання електронного урядування в Україні, пріоритети, основні завдання та етапи його розвитку на період до 2015 року, а також очікувані наслідки від його впровадження, також організаційні, методичні та технологічні принципи та національні стандарти використання ІКТ в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, є інструментом забезпечення перебудови системи місцевого самоврядування.

Класифікація видів електронної взаємодії між державою і суспільством. Надання муніципальних послуг з використанням електронних засобів.

Розглядаючи питання про стан електронного урядування на прикладі Запорізької області слід зазначити, що механізм розвитку інформаційних представництв органів місцевого самоврядування розглядається як базовий елемент інституційної структури електронного уряду.

На виконання вимог Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» рішенням Запорізької міської ради №494 від 22.12.2005 р. було створено Запорізький міський дозвільний центр.

Метою діяльності центру є вдосконалення та спрощення дозвільно-погоджувальних процедур для суб'єктів господарювання і осіб, що бажають започаткувати власну справу, забезпечення їх необхідною інформацією про порядок отримання документів дозвільного характеру.

Після укладання у вересні 2011 року між Запорізькою обласною державною адміністрацією, Запорізькою обласною радою, Запорізькою міською радою та місцевими дозвільними органами Меморандуму про співпрацю у напрямку створення Єдиного дозвільного центру, Запорізький дозвільний центр отримав нове приміщення, сучасну матеріально-технічну базу і фактично став виконувати функції як міського, так і обласного центру.

Пріоритетні напрями розвитку електронних консультацій з громадянами: сучасний стан та перспективи розвитку. Система надання послуг населенню у соціальній, медичній, освітній та інших сферах повинна бути прозорою, якісною і якомога зручнішою для громадянина. Тому в цьому аспекті актуальним є проект Запорізької обласної ради, автори якого поставили на меті розширити можливості реалізації законних прав членів громади області на отримання публічної інформації та звернень до органів місцевого самоврядування і виконавчої влади через розробку та впровадження єдиної регіональної мережі інформаційних ресурсів (мережі "електронна влада").

В результаті реалізації даного проекту зміняться принципи формування інформаційної політики органами місцевого самоврядування та місцевої влади в частині взаємовідносин "влада-громада", будуть впроваджені сучасні електронні технології, суттєво підвищиться рівень інформаційної відкритості місцевої влади, що позитивно впливатиме на управлінські процеси.

Дайте визначення понять :

Електронне врядування, електронна муніципальна демократія, муніципально-громадський центр, електронні громадські слухання, електронні послуги, електронна влада, інформаційно-комунікативні технології, електронні консультації, електронний документообіг

Заповніть пропуски у твердженнях :

1. Україна вперше за свою історію взяла на себе зобов'язання у сфері розвитку електронного урядування та електронної демократії в рамках міжнародної ініціативи...
2. Лише третина міст використовує систему ..., проте навіть у цих містах системи не використовують повною мірою, а застосовують переважно для реєстрації звернень громадян, внутрішньої, вхідної та вихідної документації. Лише в 4 містах 100% працівників задіяні в системі внутрішнього е-документообігу. У переважній більшості органів місцевого самоврядування ...електронного цифрового підпису.
3. Одна з функцій системи електронного врядування – формування довіри між владою та ...
4. Використання системи Е-самоврядування дає можливість прискорення надання...

Складіть схему

1. Перспективи впровадження та розвитку системи Е-урядування

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття, предмет та методи муніципального права.
2. Муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути. Класифікація муніципально-правових норм.
3. Джерела муніципального права: поняття, види та класифікація.
4. Муніципальне право як наука. Предмет, система, джерела. Функції та методологія науки муніципального права.
5. Муніципальне право як навчальна дисципліна: поняття, система.
6. Зародження та розвиток місцевого самоврядування: історичний аспект
7. Поняття та сутність місцевого самоврядування.
8. Правова природа сучасних теорій та характеристика основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці.
9. Принципи місцевого самоврядування України: поняття, види, правове закріплення.
10. Функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні.
11. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.
12. Поняття і види суб'єктів муніципального права.
13. Фізичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
14. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, ознаки та види.
15. Функції і повноваження територіальної громади.
16. Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
17. Функції місцевого самоврядування
18. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування
19. Представницькі органи місцевого самоврядування.
20. Склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.
21. Обласні та районні ради: особливості формування та функції.
22. Сільський, селищний, міський голова: порядок обрання, роль у системі місцевого самоврядування.
23. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.
24. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.
25. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.
26. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення
27. Місцевий референдум як форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
28. Поняття, види та правове регулювання місцевих виборів.
29. Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання
30. Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації
31. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
32. Загальні та спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування.

33. Заборона обмежувати права місцевого самоврядування.
34. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування.
35. Захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України.
36. Захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції.
37. Контроль та нагляд за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
38. Поняття та види відповідальності у муніципальному праві. Підстави відповідальності.
39. Форми відповідальності у муніципальному праві.
40. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
41. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед державою, територіальною громадою, фізичними та юридичними особами.
42. Правовий статус сільських, селищних, міських голів: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.
43. Правовий статус голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.
44. Дострокове припинення повноважень голів місцевих рад: підстави та порядок проведення процедури.
45. Правовий статус голів міст Києва і Севастополя: поняття, порядок обрання, функції та повноваження.
46. Акти локальної нормотворчості сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної у місті ради: поняття, види, правові наслідки.
47. Правовий статус сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
48. Обласні, районні та районні у містах ради: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
49. Організаційно-правові форми роботи місцевих рад.
50. Правове регулювання нормотворчої діяльності сільських, селищних, міських, районних, обласних, районних у містах рад: поняття, види та правові наслідки.
51. Статут територіальної громади як основний акт локальної нормотворчості: поняття, порядок прийняття та правові наслідки.
52. Правовий статус виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад: поняття, порядок формування, функції та повноваження.
53. Система виконавчих комітетів місцевих рад: порядок формування, основні функції та повноваження, організація роботи.
54. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.
55. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими органами державної влади.
56. Акти виконавчих органів місцевого самоврядування: поняття, види, правові наслідки.
57. Поняття та правова характеристика статусу депутатів місцевих рад в Україні. Характеристика депутатського мандату.
58. Функції та повноваження депутата місцевої ради.

59. Організаційно-правові форми здійснення функцій та повноважень депутатів місцевих рад
60. Поняття та види гарантій діяльності депутатів місцевих рад.
61. Співвідношення статусу депутатів місцевих рад і статусу народних депутатів України
62. Муніципальна служба: поняття та основні засади правового регулювання.
63. Право на службу в органах місцевого самоврядування.
64. Муніципальні службовці: права, обов'язки та порядок проходження служби.
65. Порядок проведення атестації муніципальних службовців.
66. Припинення служби в органах місцевого самоврядування.
67. Відповідальність за порушення законодавства про муніципальну службу.
68. Кадрова політика щодо муніципальної служби: поняття, проблеми та перспективи розвитку.
69. Поняття та об'єкти комунальної власності.
70. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.
71. Оренда комунального майна.
72. Фінанси місцевих органів влади структурні елементи та функції.
73. Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.
74. Місцеві податки і збори.
75. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.
76. Роль міста в українському суспільстві. Основні напрямки та принципи міського розвитку в Україні.
77. Організація роботи органів місцевого самоврядування в столиці України – Місті-герої Києві. Організаційно-правова основа та посадові особи органів місцевого самоврядування в Києві, їх функції та повноваження.
78. Особливості взаємодії органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у місті Києві з іншими органами влади, підприємствами, представництвами. Матеріально-фінансова основа та гарантії здійснення місцевого самоврядування в місті Києві.
79. Порядок здійснення місцевого самоврядування в Запоріжжі. Структурна організація управління містом Запорізької міської ради. Організація роботи Запорізької міської ради та постійних комісій ради. Правовий статус громадського комітету територіального самоврядування в місті Запоріжжя.
80. Міжмуніципальне співробітництво: поняття, сутність та зміст.
81. Територіальна громада і міжмуніципальне співробітництво.
82. Національна практика міжмуніципального співробітництва
83. Зарубіжний досвід міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні.
84. Міжнародне муніципальне співробітництво: поняття, форми, зміст.
85. Електронний урядування як інноваційна форма муніципального управління: сутність, методи та принципи його організації
86. Класифікація видів електронної взаємодії між державою і суспільством.
87. Надання муніципальних послуг з використанням електронних засобів.
88. Стан електронного урядування в країнах з розвиненою демократією.

89.Механізм розвитку інформаційних представництв органів місцевого самоврядування як базового елемента інституційної структури електронного уряду.

90.Пріоритетні напрями розвитку електронних консультацій з громадянами.

СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ

1. Голова місцевої державної адміністрації таємно придбав будинок за кордоном та набув громадянства іншої країни, продовжуючи працювати Головою державної адміністрації на Україні. Чи є дії Голови місцевої державної адміністрації правомірними? Чи можуть Голову місцевої державної адміністрації звільнити за його дії? Якщо так: то хто звільняє, та підстави звільнення спираючись на відповідне законодавство.

2. Заслухавши інформаційний звіт керівника Головного управління МВС у Запорізькій області Костишина, Запорізька обласна рада визнала неадекватними методи його діяльності. Невдоволення обласної ради проявилось у надісланні Голові Запорізької обласної державної адміністрації депутатського запиту з вимогою порушити перед МВС питання про відповідність Костишина займаній посаді. За результатом розгляду цього питання Міністр внутрішніх справ дав мотивовану відповідь та прийняв рішення про звільнення Костишина з посади керівника Головного управління МВС у Запорізькій області.

Чи був допущений вихід за межі компетенції одним з органів при вирішенні питання щодо Костишина? Чи є рішення Міністра внутрішніх справ правомірним?

3. Виходячи з надзвичайно негативної реакції мешканців Запоріжжя на прийнятий Верховною Радою закон про підвищення пенсійного віку для жінок, Запорізька міська рада прийняла рішення про проведення місцевого референдуму щодо цього питання. Питання референдуму було сформульоване таким чином: «Чи бажаєте Ви виконувати положення закону про підвищення пенсійного віку для жінок?». За результатами референдуму, було вирішено скасувати чинність цього закону на території міста Запоріжжя.

Дайте правову характеристику ситуації.

4. На пленарному засіданні Київської міської ради Київською виборчою комісією оголошено рішення про обрання Остапенка Київським міським головою. Водночас, Київська міська рада висловила занепокоєність щодо відсутності указу Президента України про призначення Остапенка головою Київської міської державної адміністрації, яка законодавчо визнається виконавчим органом Київської міської ради. Надійшла відповідь від Президента, у якій йшлося про те, що через призначення Остапенка головою Київської міської державної адміністрації виникне сумісництво його посад. Крім цього, Президент зауважив, що виходячи з Конституції, тільки він має визначати кандидатуру на посаду голови місцевої державної адміністрації. Київська міська рада звернулась до суду.

Дайте правову оцінку діям Президента та Київської міської ради. Чи має Остапенко бути призначений на посаду голови Київської міської державної адміністрації?

5. Запорізький міський голова видав розпорядження про призначення Новікова на посаду керівника Департаменту комунальної власності та приватизації Запорізької міської ради, не врахувавши наявності у Новікова судимості за вчинення умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження. Спираючись на вказаний факт, Голова Запорізької обласної державної адміністрації видав власне розпорядження про скасування відповідного розпорядження Міського голови та звільнення Новікова із займаної ним посади. Мотивація останнього розпорядження полягала у неприпустимості прийняття на службу в органи місцевого самоврядування осіб, які мають судимість за вчинення умисного злочину.

Які правові наслідки породжує розпорядження Голови Запорізької обласної державної адміністрації? Чи достатньо його розпорядження для звільнення Новікова?

6. Комунальна установа «Запорізька спеціалізована лікарня для людей з обмеженими можливостями» у зв'язку з відсутністю у місцевому бюджеті фінансових ресурсів, необхідних для її утримання, відповідно до рішення виконкому Запорізької міської ради має бути ліквідована. Своє рішення виконком обґрунтував наявністю у нього повноваження управляти закладами охорони здоров'я, які належать територіальним громадам (пп.1 п.«а» ч.1 ст.32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Трудовий колектив лікарні подав позов про визнання рішення виконкому недійсним.

Чи підлягає позов задоволенню? Чому?

7. На черговій сесії Новоолександрівської сільської ради 20.04.2013 р., загальний склад якої складає 14 депутатів, 10 депутатів проголосували за звітування про роботу виконавчих органів ради голови Колпакова М.О на наступній сесії 20.06.2013 р. Але той відмовився, спираючись на те, що минулого місяця він звітував про роботу цих органів перед територіальною громадою.

Чи правомірною є відмова голови Новоолександрівської сільської ради Колпакова М.О. від звітування перед депутатами відповідної ради?

8. Громадянин А. виявив бажання працювати в органах місцевого самоврядування, в чому йому було відмовлено. Рішення було вмотивоване наявністю у громадянина А. судимості за вчинення умисного злочину, яка не була погашена в установленому законом порядку.

Чи правомірним є рішення органу місцевого самоврядування?

9. Кандидат Петренко А.В. на посаду голови Дніпропетровської міської ради для проведення публічних заходів передвиборної агітації орендував у громадянина М. приміщення його офісу в центрі міста. Тоді з такою пропозицією

до громадянина М. звернувся інший кандидат Сорокін Г.Л., але власник офісу відмовив йому, бо вже віддав приміщення Петренку А.В.

Чи відповідають дані дії вимогам чинного законодавства про місцеві вибори?

10. Чергова сесія Мелітопольської міської ради, склад якої налічує 40 депутатів, відбулася 01.03.2013 р. Наступна повинна відбутися не пізніше, ніж 01.06.2013 р., але вона на скликалася головою ради Гнатюком О.Д. Через це 24 депутатами ради було запропоновано скликати сесію, у чому їм було відмовлено головою відповідної ради. Свою відмову він аргументував відсутністю підстав, необхідних для скликання чергової сесії.

Чи відповідає нормам законодавства відмова голови Гнатюка О.Д. від скликання чергової сесії Мелітопольської міської ради? Якщо ні, то хто має право скликати сесію ради?

11. Громадянин Коваленко В.Г. подав свою кандидатуру на посаду голови Веселівської селищної ради. Зібравши пакет документів, передбачених ч. 2 ст. 39 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», він подав їх для реєстрації у відповідну територіальну виборчу комісію, в чому йому було відмовлено, обґрунтовуючи це рішення тим, що необхідною умовою реєстрації є висування кандидата місцевим осередком політичної партії.

Чи правомірним є рішення відповідної територіальної виборчої комісії стосовно реєстрації кандидата Коваленка на посаду селищного голови? Який пакет документів необхідний для реєстрації кандидата на посаду селищного голови?

12. Новопризначений голова обласної державної адміністрації прийняв розпорядження про припинення повноважень перших заступників і заступників голови обласної державної адміністрації та про призначення на ці посади інших осіб. Звільнений з посади заступник голови обласної державної адміністрації звернувся до суду з вимогою скасувати розпорядження голови обласної державної адміністрації та поновити його на роботі, оскільки вважав, що для його звільнення не було ніяких підстав і, крім того, питання про звільнення не було погоджене із Кабінетом Міністрів України.

Чи відповідають дії, голови обласної державної адміністрації вимогам законодавства? Яке рішення має прийняти суд?

13. Вуличний комітет звернувся до секретаря Харківської міської ради з вимогою провести слухання з питань екологічних проблем міста. Секретар Харківської міської ради відмовив вуличному комітету, пояснивши, що слухання проводяться з вимогою не менш як 500 членів територіальної громади.

Прокоментуйте дії вуличного комітету і секретаря Харківської міської ради.

14. Директор приватного підприємства відмовився звільнити від виконання виробничих обов'язків депутата міської ради на час здійснення ним депутатських повноважень. Своє рішення директор мотивував частою відсутністю депутата на робочому місці.

У яких випадках депутат місцевої ради звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків? Яким чином здійснюється забезпечення гарантій депутатської діяльності депутатів місцевих рад?

15. Заступника голови місцевої державної адміністрації було обрано депутатом обласної ради, а потім – головою постійної комісії з питань бюджету. Прокурор вніс протест на дії міської ради, вимагаючи припинити повноваження заступника голови місцевої державної адміністрації як депутата обласної ради, оскільки це порушує вимоги законодавства щодо суміщення посад.

Чи є підстави для дострокового припинення повноважень депутата міської ради? Як має діяти рада у цій ситуації?

16. Громадянка Соколова звернулася до суду з позовом, у якому просила скасувати рішення сільської ради від 21 грудня 2006 р. № 7 «Про дострокове припинення повноважень сільського голови», за яке проголосували 7 депутатів із 12 від загального складу ради, рішення № 8 «Про призначення виконуючого обов'язки сільського голови» та зобов'язати сільську раду усунути перешкоди у здійсненні нею повноважень сільського голови. Обґрунтовуючи позовні вимоги вона зазначила, що сесію сільської ради без її відома, як сільського голови, було скликано секретарем ради.

Чи правомірні дії секретаря сільської ради? Чи припиняються достроково повноваження голови сільської ради за підсумками голосування депутатів?

17. Громадянин Іванов, виявив бажання балотуватись як кандидат на чергових сільських виборах на пост голови селищної ради. Для цього він зібрав всі необхідні довідки, до яких додав довідку про не дієздатність та копію договору про представництво, згідно якого його буде представляти громадянин Чехії Сидоров. Чи може бути громадянин Іванов зареєстрований у кандидати на голову селищної ради, адже його інтереси буде представляти громадянин Чехії Сидоров, який має повну дієздатність?

18. Голова Циківської селищної ради, Сорокін, захотів влаштувати свою дочку на посаду керівника секретаріату на конкурсній основі. Домовившись із іншими членами приймальної комісії аби ті допомогли прийти його дочці конкурс та закрили очі на те що на його дочку було накладено декілька адміністративних штрафів за порушення правил дорожнього руху. Проте члени комісії відмовили оскільки в них є достатні для цього підстави. Назвіть підстави за яких дочка Сорокіна не може обійняти посаду керівника секретаріату?

19. Голова місцевої ради на час обрання його на посаду досяг 64 років, через рік виконання своїх обов'язків, він перебуваючи у нетверезому стані розповів

своїм друзям інформацію яку дізнався за час проходження служби і яка становила державну таємницю. Згодом його друзі почали шантажувати його, що розкажуть про його п'яну витівку, якщо він не допоможе їм з вирішенням їхнього питання. Через це голова почав вчиняти протиправні дії. Проте згодом його було звільнено з посади. Які могли бути підстави для звільнення голови місцевої ради?

20. Кандидат на посаду депутата в сільську раду, Колпаков, за день до виборів провів так званий благодійний концерт, який за своїм змістом більше був схожий на агітаційний концерт, який розповідав про доброту кандидата Колпакова, та члени дільничної виборчої комісії заборонили проведення подібних концертів іншим учасникам, проте щодо Колпакова не було засновано жодних стягнень. Чи правомірні були дії дільничної виборчої комісії?

21. Громадянка Киримова, що проживає на території села Чорненково, в передень виборів потрапила в лікарню, з апендицитом, наступного дня вона виявила бажання реалізувати своє виборче право на спеціальній виборчій дільниці, яка знаходилась в лікарні, проте в списках виборців її не було зареєстровано. Як громадянка Киримова може реалізувати своє виборче право?

22. Величко Володимир Васильович в 1983 році був визнаний інвалідом II групи внаслідок трудового каліцтва і йому була призначена пенсія по інвалідності. В 1994 році його було обрано сільським головою і на цій посаді він пропрацював до 2002 року. Після цього він пропрацював 1 рік секретарем сільськвиконкому і в 2003 році він звернувся за призначенням пенсії по інвалідності посадовій особі місцевого самоврядування. У районному відділенні Пенсійного фонду йому відмовили у призначенні пенсії як посадовій особі місцевого самоврядування.

Які умови призначення пенсії по інвалідності виборним посадовим особам місцевого самоврядування? Чи правомірні дії Пенсійного фонду?

23. Жителі селища міського типу Колоски зібрали мітинг на центральній площі, повідомивши місцеві органи влади про його проведення. Органи місцевої виконавчої влади припинили його проведення, мотивуючи це тим, що у організаторів мітингу відсутній письмовий дозвіл на проведення такого мітингу.

Дайте юридичний аналіз викладеного факту. Обґрунтуйте правомірність дій жителів селища та органів влади? Які нормативні акти регулюють дане питання?

24. Згідно з рішенням сесії міської ради було створено акціонерне сільськогосподарське товариство «Рай». Прокурор району опротестував рішення сесії.

Дайте правову оцінку діям прокурора.

25. Мороз Віктор Петрович, голова міської ради, достроково припинив свої повноваження на вимогу депутатського корпусу і досяг пенсійного віку.

Чи виплачується у даному випадку грошова допомога у розмірі 10 місячних посадових окладів при виході на пенсію?

26. Вуличний комітет звернувся до секретаря міської ради з вимогою провести слухання з питань екологічних проблем міста. Секретар міської ради відмовив вуличному комітету, пояснивши, що слухання проводяться за вимогою не менш як 300 членів територіальної громади і пропозицію про проведення слухання слід попередньо узгодити з виконавчим комітетом міської ради. Прокоментуйте дії вуличного комітету і секретаря міської ради. Як відбувається організація слухань у місцевій раді (наведіть приклад, керуючись статутом територіальної громади).

27. Чергова сесія Мелітопольської міської ради, склад якої налічує 40 депутатів, відбулася 01.03.2013 р. Наступна повинна відбутися не пізніше, ніж 01.06.2013 р., але вона на скликалася головою ради Гнатюком О.Д. Через це 24 депутатами ради було запропоновано скликати сесію, у чому їм було відмовлено головою відповідної ради. Свою відмову він аргументував відсутністю підстав, необхідних для скликання чергової сесії.

Чи відповідає нормам законодавства відмова голови Гнатюка О.Д. від скликання чергової сесії Мелітопольської міської ради? Якщо ні, то хто має право скликати сесію ради?

28. Громадянин Коваленко В.Г. подав свою кандидатуру на посаду голови Веселівської селищної ради. Зібравши пакет документів, передбачених ч. 2 ст. 39 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», він подав їх для реєстрації у відповідну територіальну виборчу комісію, в чому йому було відмовлено, обґрунтовуючи це рішення тим, що необхідною умовою реєстрації є висування кандидата місцевим осередком політичної партії.

Чи правомірним є рішення відповідної територіальної виборчої комісії стосовно реєстрації кандидата Коваленка на посаду селищного голови? Який пакет документів необхідний для реєстрації кандидата на посаду селищного голови?

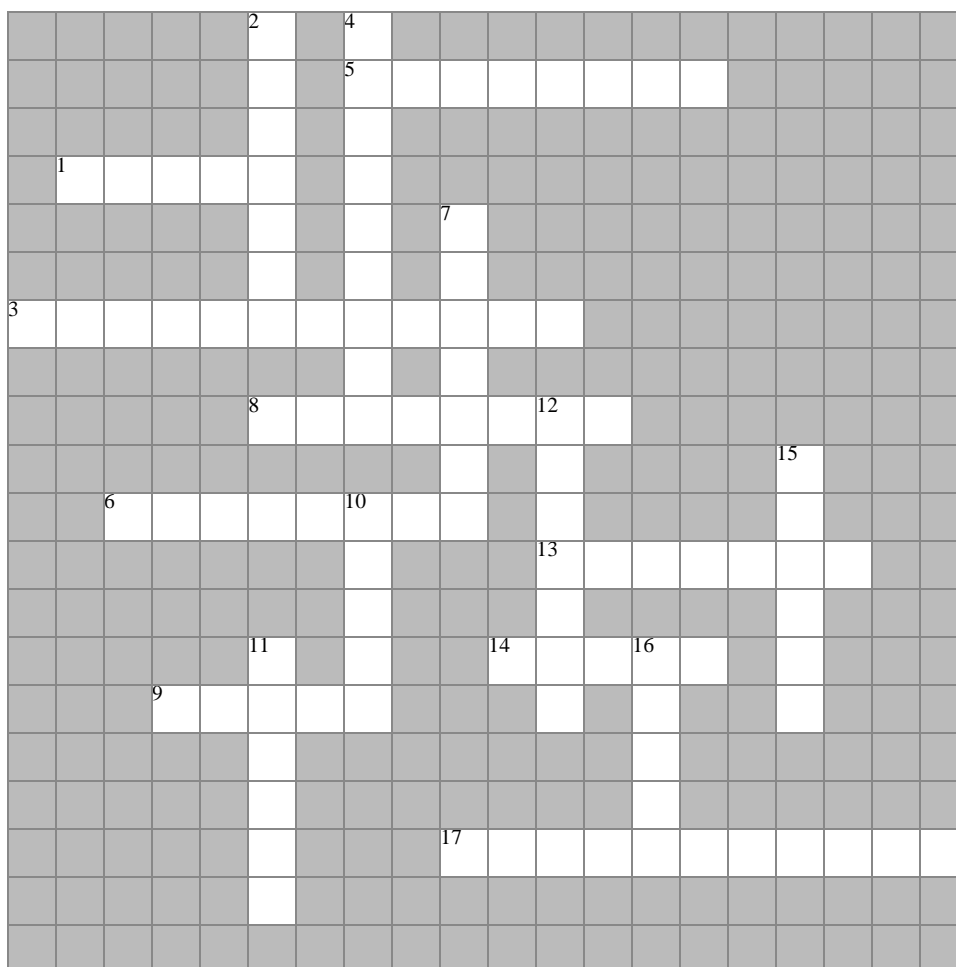
29. Міська рада прийняла рішення про проведення місцевого референдуму щодо встановлення нового місцевого податку на утримання місцевої міліції. Міський прокурор вніс подання до міської ради з вимогою скасувати незаконне рішення. У відповіді прокурору міським головою було зазначено, що прийняття рішення про проведення місцевого референдуму належить до виключної компетенції міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації і запропонуйте шляхи її вирішення.

30. Жителі села звернулися до Верховної Ради України з вимогою достроково припинити повноваження сільського голови, який відмовився надати звіт територіальній громаді про свою роботу за три місяці. Голова Верховної Ради України доручив комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування підготувати відповідь на це звернення. Проаналізуйте ситуацію і підготуйте юридично обґрунтовану відповідь на звернення.

ТЕМАТИЧНІ КРОСВОРДИ

ТЕМА №1: «МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА, НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА»

По горизонталі:

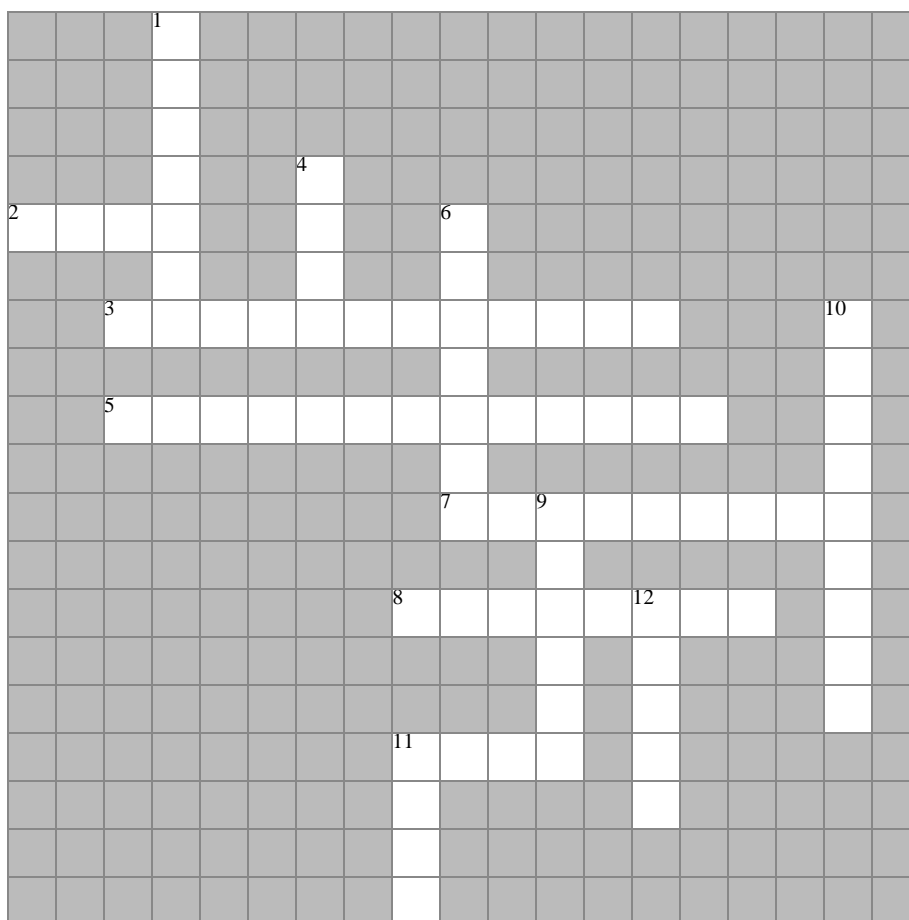
1. Сукупність прав та обов'язків учасників муніципально-правових відносинів.
3. Характер, який, переважно, мають муніципально-правові відносини як відносини з приводу організації і здійснення публічної влади.
5. Сукупність муніципально-правових норм, що регулюють однорідні суспільні відносини.
6. Вивчення умов та засобів, які забезпечують правову, організаційну та матеріально-технічну самостійність територіальних громад та їх органів насамперед від органів державної влади при вирішенні питань місцевого значення є ... науки муніципального права.
8. Основоположні наукові ідеї, об'єктивно обумовленні та стабільні, відповідно до яких сформувалася вся система муніципального права, які характеризують зміст муніципального права, відображають закономірності його розвитку і визначають напрями муніципально-правового регулювання суспільних відносин.

9. Система наукових ідей, теорій, концепцій, знань про суспільні відносини, пов'язані з виникненням, формуванням та організацією місцевого самоврядування, формами та методами роботи територіальних громад, їх органів та посадових осіб в процесі вирішення питань місцевого значення, а також реалізації делегованих місцевому самоврядуванню повноважень державної виконавчої влади.
13. Зовнішня форма вираження муніципально-правових норм.
14. Сукупність способів, засобів, прийомів, що використовуються законодавцем для забезпечення регулюючої дії норм у галузі.
17. Основний закон України.

По вертикалі:

2. Впорядкована сукупність відносно самостійних комплексів теоретичних положень, між якими існує логічний зв'язок; внутрішня структура муніципального права.
4. Урегульовані нормами муніципального права і гарантовані державою в галузі місцевого самоврядування, учасники яких вважаються носіями юридичних прав і обов'язків, є муніципально-правовими
7. Основні напрямки муніципально-правового впливу на суспільні відносини.
10. Формально визначене загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене та охоронюване державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері забезпечення органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.
11. Учасники муніципальних відносин, які мають відповідні суб'єктивні права і виконують відповідні юридичні обов'язки в межах і порядку, передбачених муніципально-правовими нормами.
12. Суспільні відносини, що формуються у процесі діяльності органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб.
15. Сукупність норм права, які регулюють відносини в сфері місцевого самоврядування, являють собою муніципальне право як ...?
16. Те, з приводу чого виникають муніципально-правові відносини .

**ТЕМА № 2 «ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САОВРЯДУВАННЯ:
СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД
ЗАСАДИ»**

По горизонталі:

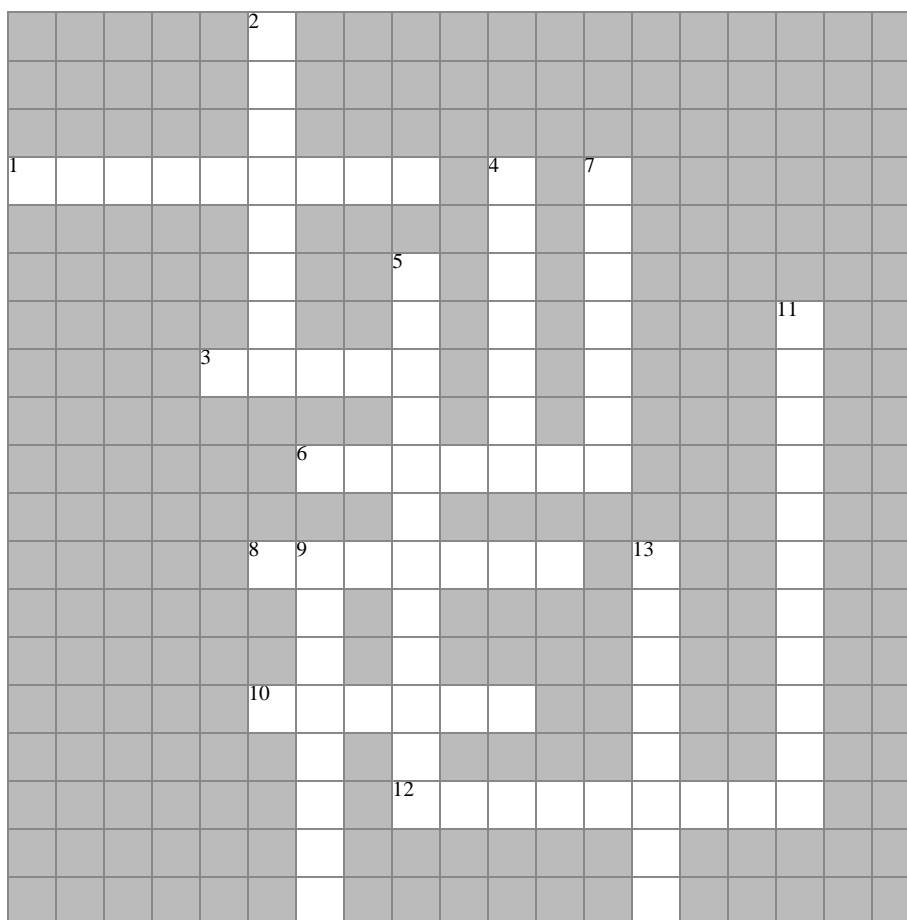
2. Орган, який був повноважний обговорювати і ухвалювати справи громад хуторів, міст і регіонів.
3. Один із різновидів прав міських общин на самоврядування, які із Західної Європи поширювалися на українські землі, починаючи з XIV ст.
5. Термін, який використовується в Конституції України і із-за якого виникла проблемність назви галузі «Муніципальне право».
7. Вид монархії, коли монарху належать всі три гілки влади.
8. Форма правління, за якої владу зосереджено в руках однієї особи і передається у спадок.
11. Для розгляду поточних справ міста в період Київської Русі з числа вільних городян обирався?

По вертикалі:

1. Сукупність жителів однієї територіальної одиниці.
4. Міські збори в період Київської Русі, які збиралися для вирішення найважливіших питань.

6. Суверенна, територіальна організація політичної влади, що має спеціальний апарат управління та примусу, систему законодавства і визнана іншими державами.
9. Локальний нормативний документ, що регламентує діяльність органів місцевого самоврядування.
10. Монархія, якій характерним є те, що монарх представляє інтереси феодалів.
11. Сільська територіальна община в Київській Русі та у південних слов'ян (хорватів), відповідала польському "ополю", сербському "околіні" чи новгородському "погостові".
12. Вид сільського поселення, господарство (подвір'я) з належною до нього землею; мале сільське, часто однодвірне поселення поза селом.

ТЕМА № 3 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН»

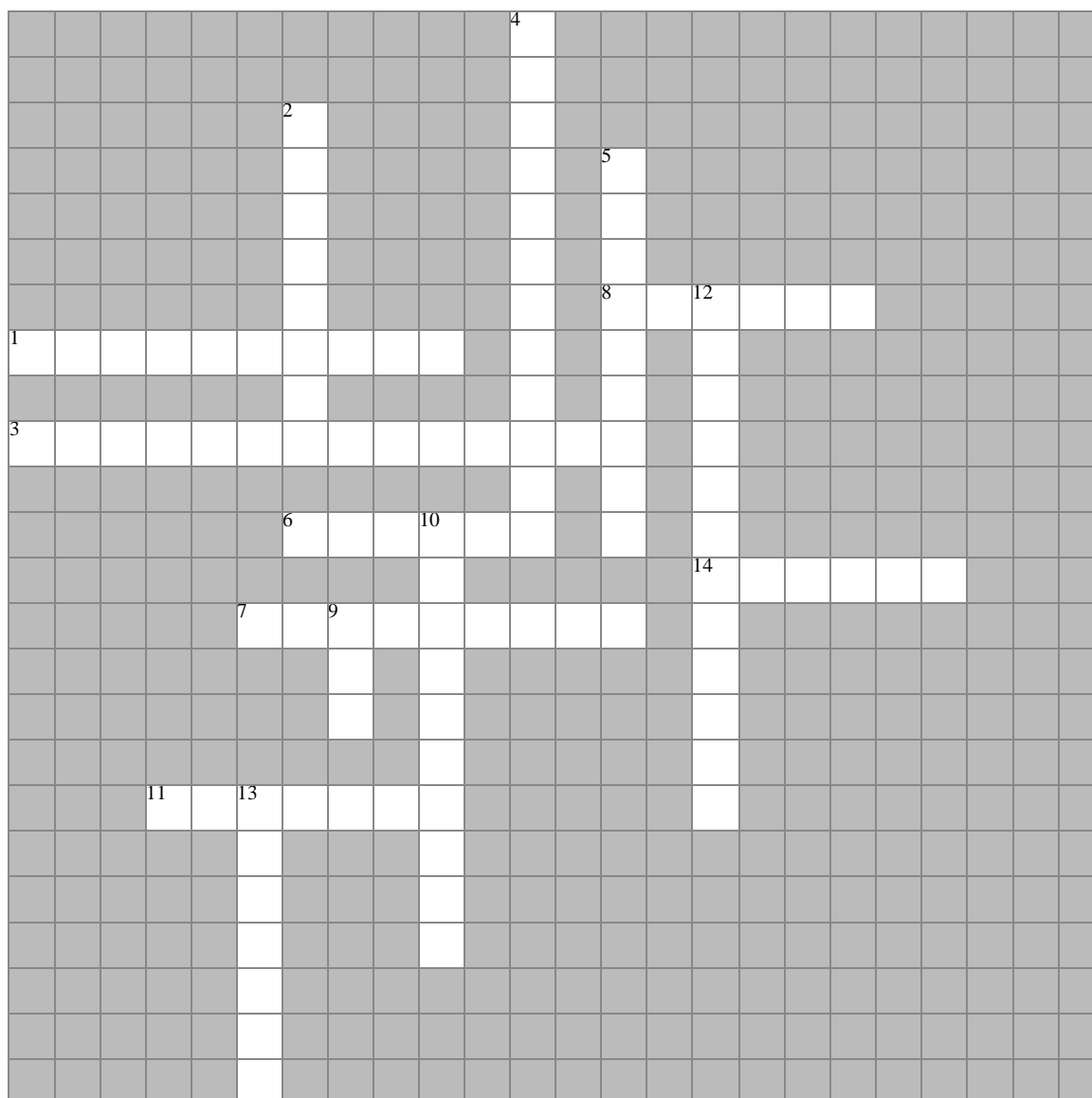
По горизонталі:

1. Суб'єкт, нормативні укази якого є підзаконними актами з питань місцевого самоврядування.
3. Певна група людей, що відрізняється спільністю ряду ознак - мови, культури, території, релігії, історичного минулого.
6. Суверенна, територіальна організація політичної влади, що має спеціальний апарат управління та примусу, систему законодавства і визнана іншими державами.
8. Учасники муніципальних відносин, які мають відповідні суб'єктивні права і виконують відповідні юридичні обов'язки в межах і порядку, передбачених муніципально-правовими нормами.
10. Особливе об'єднання громадян, що безпосередньо ставить перед собою завдання оволодіти політичною владою в державі або взяти в ній участь через своїх представників в органах державної влади та місцевого самоврядування.
12. Добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку.

По вертикалі:

2. Особа, що є учасником муніципальних правовідносин, пройшла відповідну процедуру реєстрації і отримала власні реквізити, має відокремлений майновий комплекс.
4. Особа, що є учасником муніципальних правовідносин за умов наявності правоздатності, дієздатності та деліктоздатності.
5. Суб'єкт муніципально-правових відносин, який згідно з приписами муніципально-правових норм є носієм суб'єктивних юридичних прав і обов'язків.
7. Сукупність жителів однієї територіальної одиниці.
9. Суб'єкт муніципально-правових відносин, який згідно з приписами муніципально-правових норм є носієм суб'єктивних юридичних прав і обов'язків.
13. Представники інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, які обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України.

ТЕМИ № 5 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

По горизонталі:

1. Формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення є місцевий...
3. Гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.
6. Місцеві вибори призначаються на ...(день тижня)
7. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства

в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань.

8. Громадські слухання проводяться не рідше...разу на рік.

11. Одним з документів, які посвідчують особу, підтверджують громадянство та засвідчують місце проживання виборця на місцевих виборах є...

14. Спосіб формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні та органів влади Автономної Республіки Крим (Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів).

По вертикалі:

2. Заслуховування не рідше одного разу на рік громадою звітів депутатів ради і посадових осіб місцевого самоврядування, під час якого можуть порушуватися різні питання і вноситися пропозиції з питань місцевого значення – це громадські

...

4. Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за ... системою відносної більшості.

5. Громадяни України, які мають право голосу на відповідних місцевих виборах є...

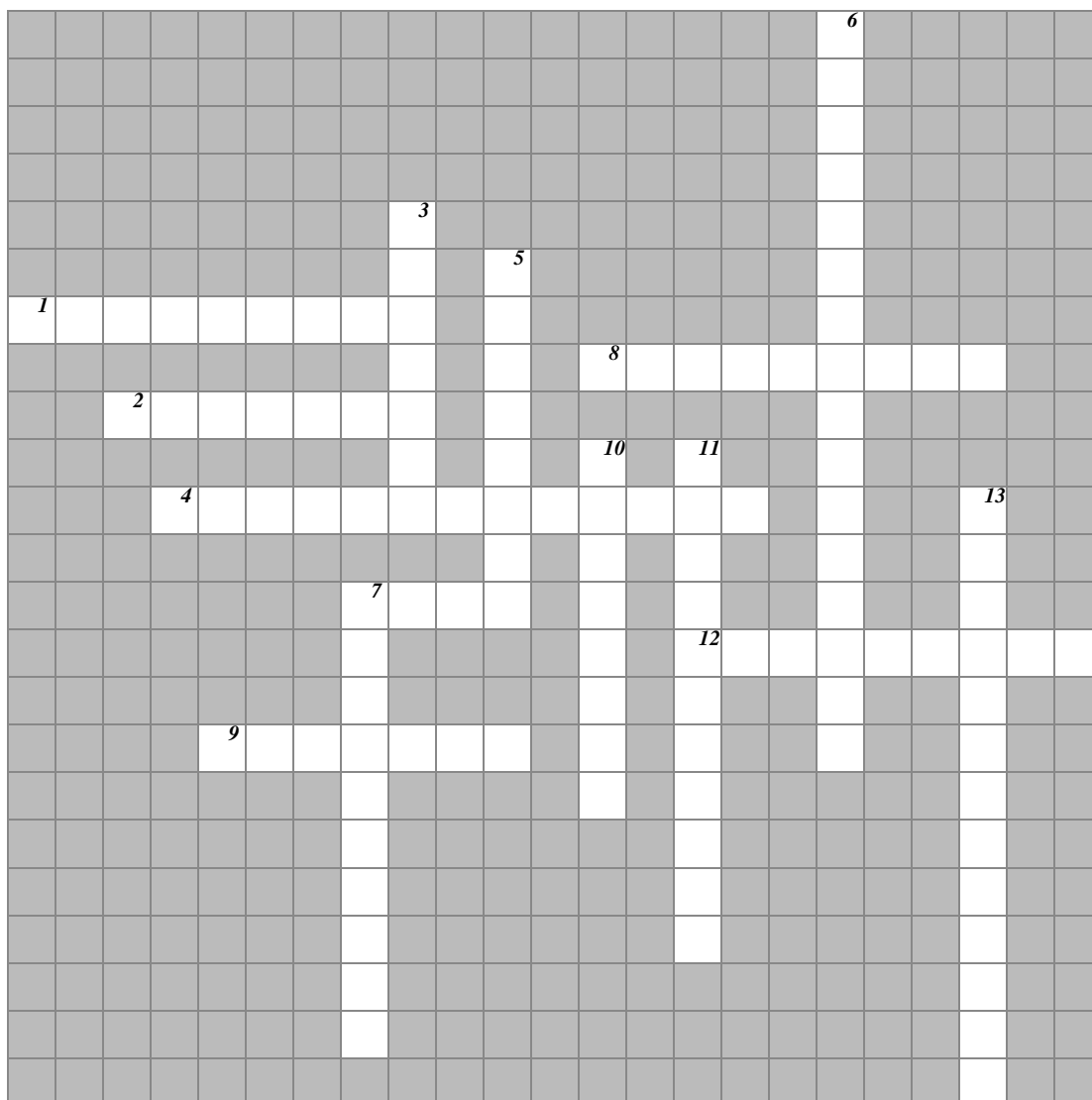
9. Представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста (відповідь аббревіатурою)

10. Пропозиція членів громади про обов'язковий розгляд на відкритому засіданні ради будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування – це місцеві ...

12. Місцеві вибори, місцеві ініціативи, громадські слухання є формами безпосереднього...

13. Порядок формування виборних органів держави та органів місцевого управління (самоврядування) на основі Конституції та законів – це виборча ...

ТЕМА № 6 «ГАРАНТІЇ ПРАВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

По горизонталі

1. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів ... бюджету
2. ... у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.
4. Будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав.
7. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

8. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого ...приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

9. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право на ... захист.

12. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про ... голови місцевої державної адміністрації

По вертикалі

3. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед таким елементом місцевого самоврядування як територіальні ...

5. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити ... голові відповідної місцевої державної адміністрації.

6. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть ... за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами.

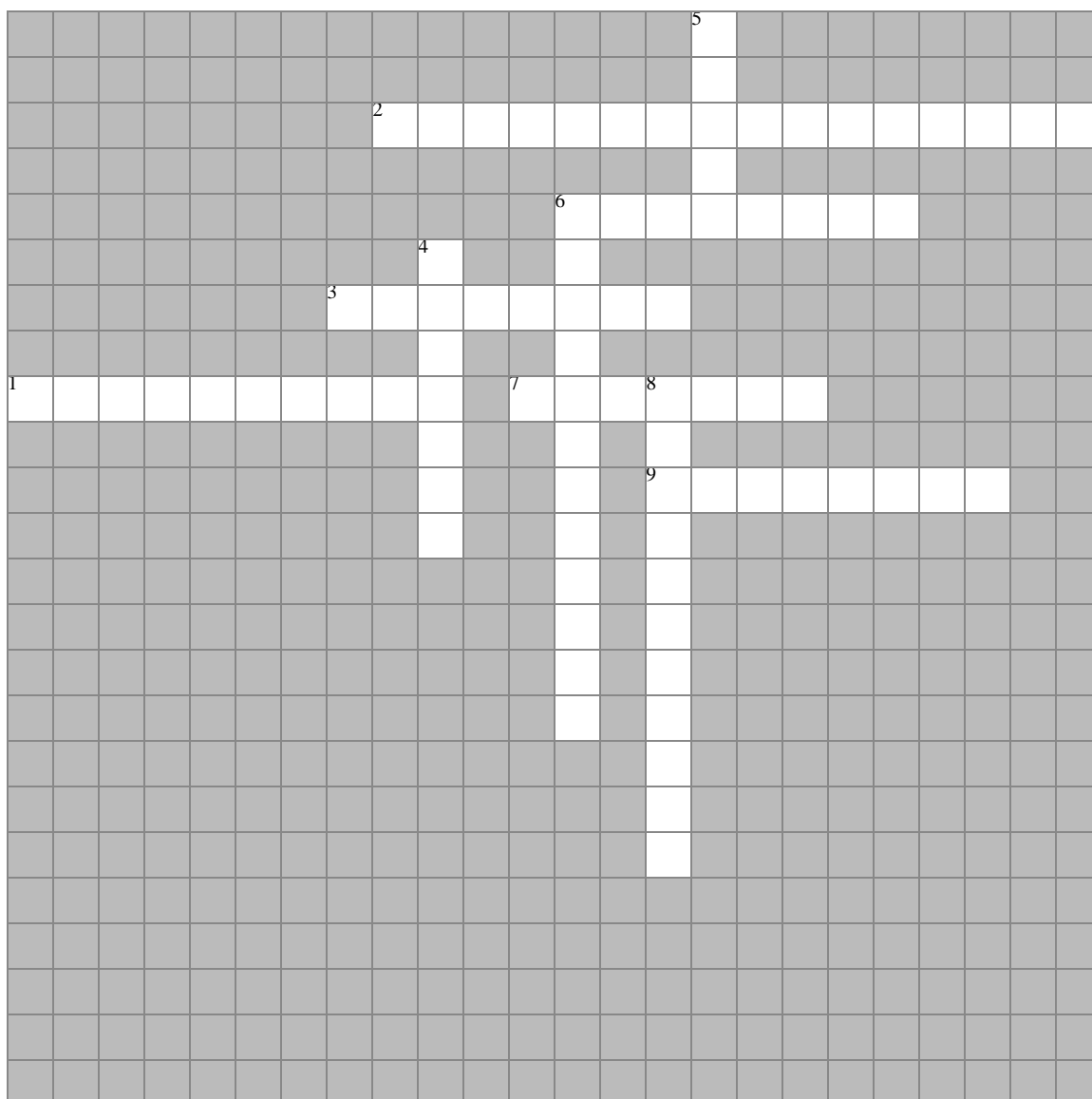
7. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування реалізують надані їм повноваження.

10. Сукупність умов та заходів, що забезпечують повну та ефективну реалізацію територіальними громадами, їх органами та посадовими особами права вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

11. Місцеві державні адміністрації є відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань.

13. Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

ТЕМА №7 «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА»

По горизонталі :

1. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути ... припинені.
2. Негативні юридичні наслідки за протиправне діяння, що настають в результаті здійснення населенням і державними органами функцій контролю і нагляду за діяльністю муніципальних органів і посадових осіб.
3. Кримінальна відповідальність службових осіб настає за так звані ... злочини
6. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед, державою, юридичними і фізичними особами.
7. Елемент правової норми, в якій зазначаються заходи державного примусу в разі невиконання, порушення її диспозиції.
9. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити ... голові відповідної місцевої державної адміністрації.

По вертикалі :

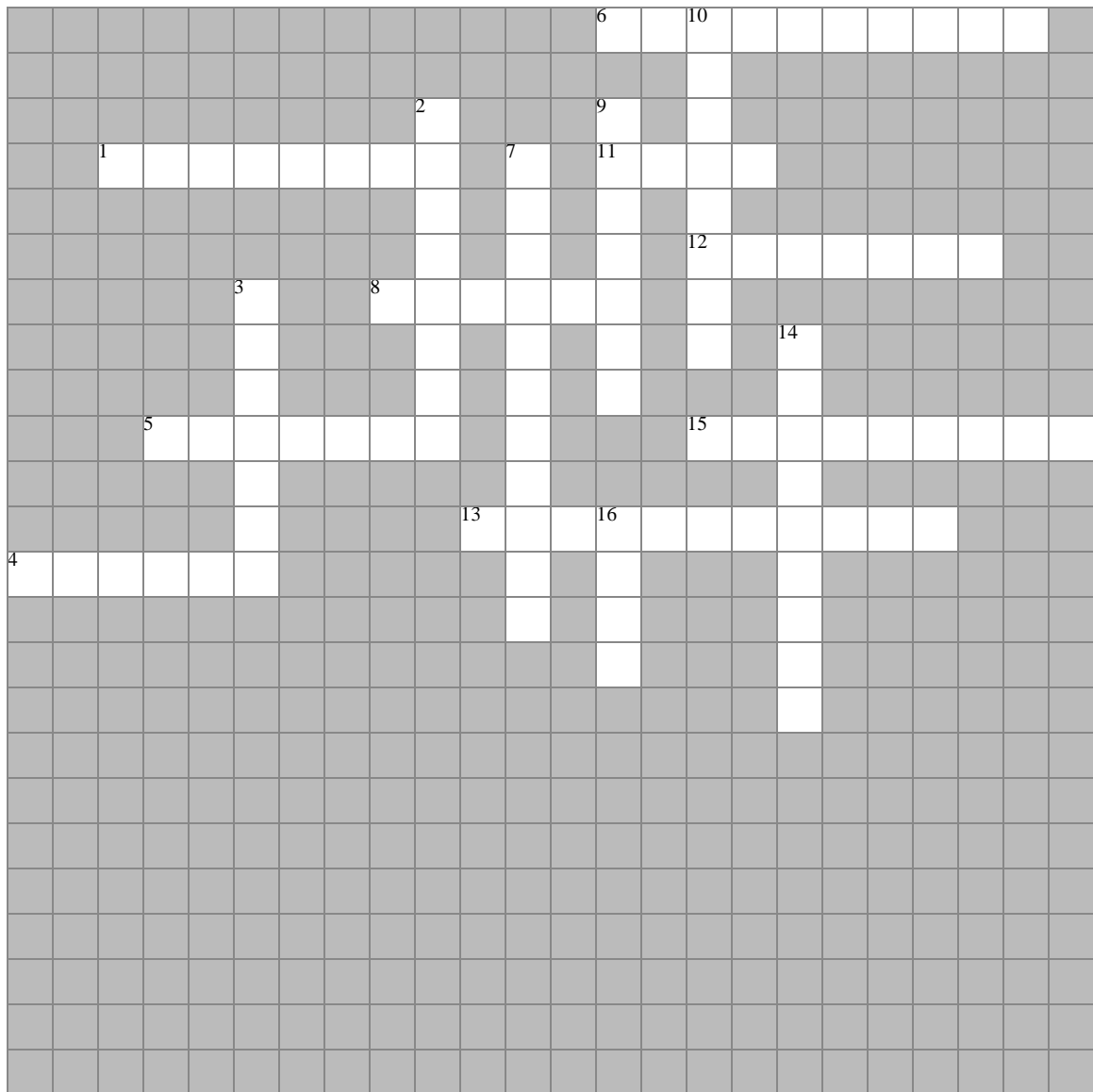
4. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право на ... захист.

5. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають в результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються ...

6. Повноваження сільського, селищного, міського голови, вважаються достроково припиненими у разі припинення його ...

8. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує ... або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень.

№ 8 «ПРАВОВИЙ СТАТУС СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ ТА ГОЛІВ РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ, РАЙОННОЇ В МІСТІ РАДІ»

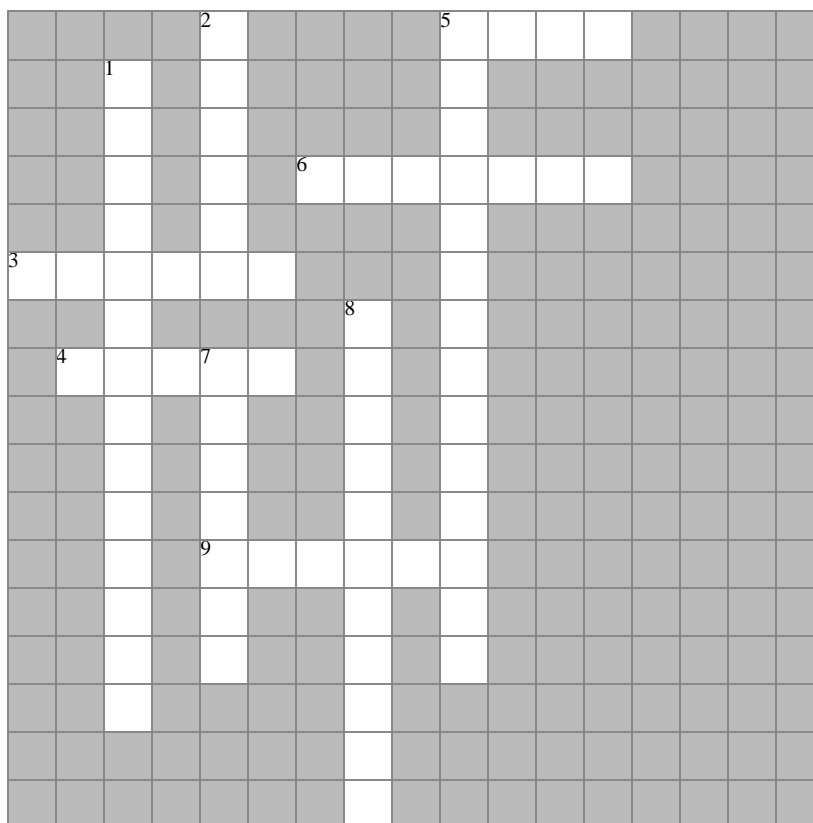
По горизонталі:

1. Особа, що працює в міській, селищній чи сільській раді в Україні на постійній основі та обирається радою з числа її депутатів на строк повноважень ради за пропозицією її голови.
4. Головна посадова особа територіальної громади.
5. Акти голів місцевих рад.
6. Голова районної і обласної ради, як і голови сільських, селищних, міських рад, відповідно до ч.4 ст. 141 Конституції України, одночасно очолюють і ... апарат відповідних рад.
8. Спосіб формування інститутів місцевого самоврядування через народне голосування.
11. Орган, який очолює місцевий голова.
12. Представник інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, який обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України.
13. Система визначення результатів виборів, при якій депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно кількості поданих за них голосів виборців у багатомандатному окрузі.
15. Посадова особа, що обирається відповідною радою в межах строку її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до припинення ними повноважень депутата ради відповідного скликання.

По вертикалі:

2. Орган, до складу якого входять голова ради, його заступник, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій.
3. Система виборів, за якою проводяться вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад.
7. Система визначення результатів виборів, завдяки якій депутатські мандати (один або кілька) отримують тільки ті кандидати, які отримали встановлену законом більшість голосів, а усі інші кандидати вважаються не обраними.
9. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менше.
10. Особа, яка претендує на посаду і відповідає всім критеріям, встановлених законом.
14. Голова місцевих рад працює на ... основі.
16. Строк, на який обирається голова місцевої ради.

ТЕМА № 9 «ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ РАД»

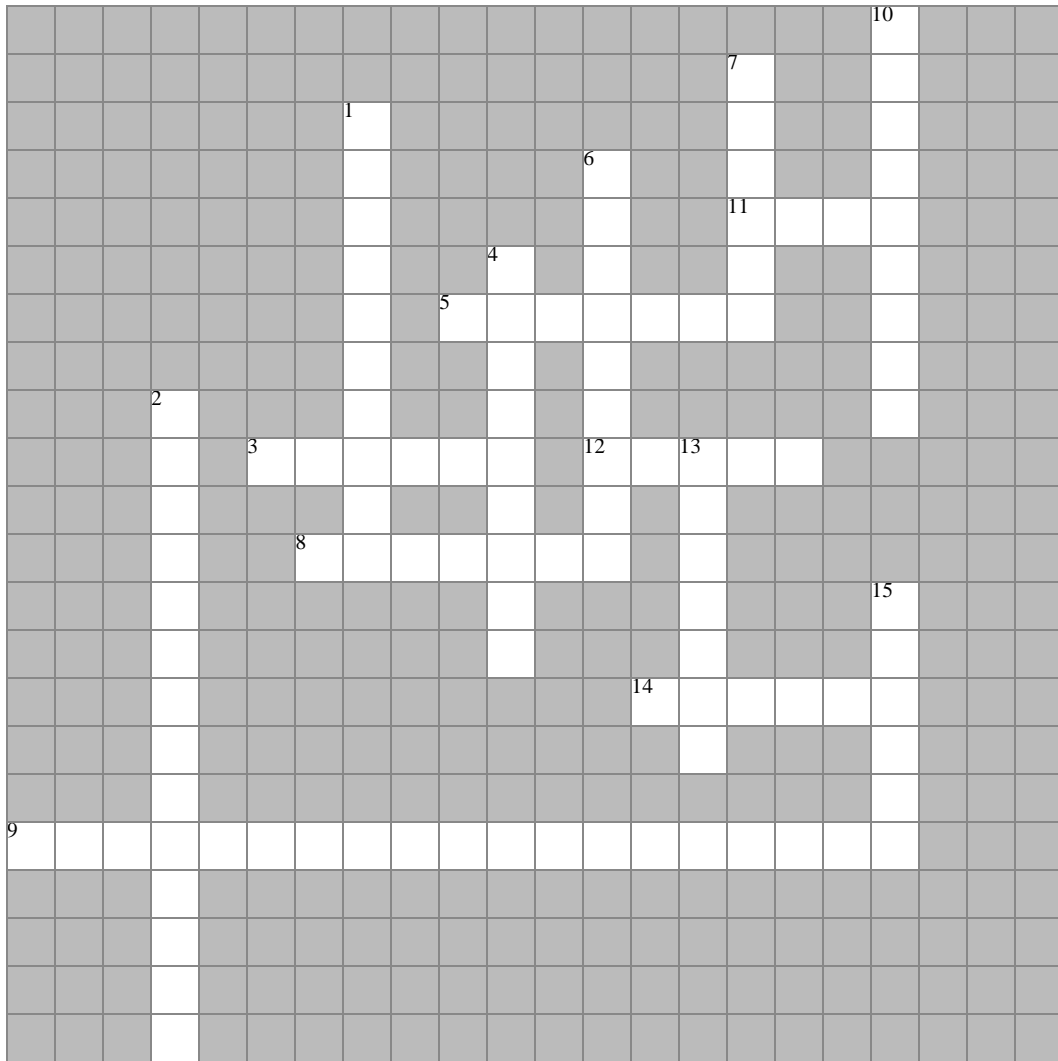
По горизонталі:

3. До категорії міст районного значення відносять міста, на території яких ... тисяч жителів.
4. Адміністративно-територіальна одиниця, що складається з громад і є складовою частиною регіону.
5. Місто, що має спеціальний статус.
6. Акт локальної нормотворчості відповідних рад.
9. Важлива нормативна умова функціонування територіальної громади та її органів.

По вертикалі:

1. Одна із функцій рад.
2. Сукупність прав і обов'язків місцевих рад, які визначаються Конституцією України, Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", іншими законами та нормативно-правовими актами.
5. Ознака рад як представницьких органів.
7. Адміністративно-територіальна одиниця, що складається із сукупністю районів.
8. Місто, що має спеціальний статус.

ТЕМА № 10 «ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ РАД»

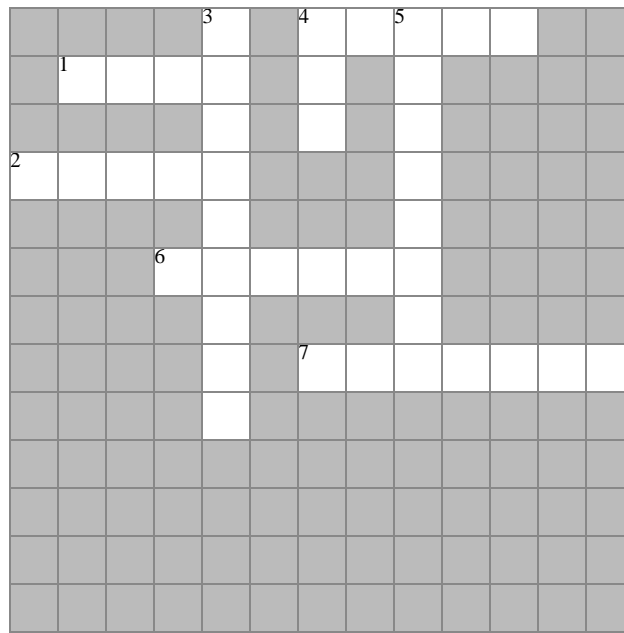
По горизонталі:

3. Функції, які вказані у відповідному законі.
5. Виконавчий орган місцевих рад.
8. Акт виконавчого комітету місцевих рад.
9. Сфера (галузь), в якій виконавчим органам сільських, селищних, міських рад надано повноваження такі, як укладання і забезпечення виконання в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг.
11. Орган, якому підзвітні і підконтрольні органи, що створюється для здійснення повноважень, які належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
12. Акт нормотворчості керівників відділів та управлінь виконавчих комітетів місцевих рад.
14. Орган, що створюється для здійснення повноважень, які належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

По вертикалі:

1. Функції, які виконавчі комітети отримують від державних органів влади.
2. Ознака виконавчого комітету як представницького органу.
4. Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради, працюють на ... основі.
6. Основна форма роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті (в разі її створенні) ради.
7. Орган, який створюють районні й обласні ради замість виконавчих комітетів.
10. Основний документ, який визначає організаційно-процедурні питання діяльності виконавчого комітету ради.
13. Орган, який у виконавчому комітеті створюють для оперативного і кваліфікованого виконання повноважень комітетів.
15. Очолює виконавчий комітет місцевих рад.

ТЕМА № 11 «ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД»

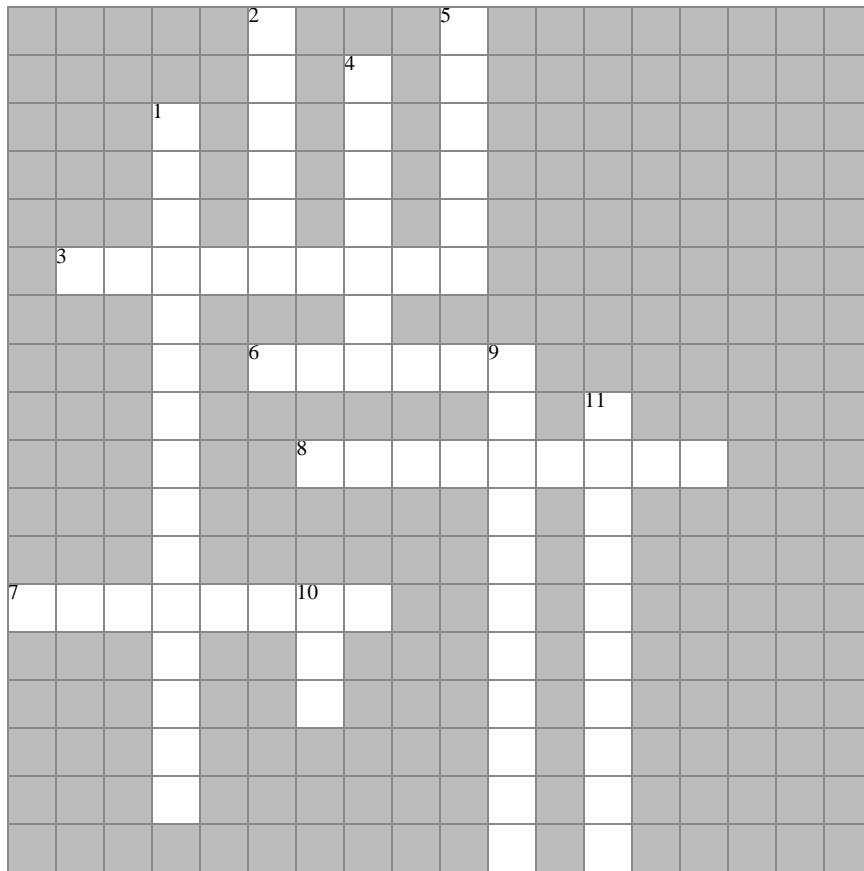
По горизонталі:

1. Кількість фракцій до складу яких може входити депутат.
2. Письмове повідомлення депутата про виконання певної роботи.
4. На час чого депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету.
6. Строкове уповноваження особи (мандатарія) на здійснення представницької влади в об'ємі, делегованому сувереном влади - народом (мандатором), підтвержений фактом обрання депутата на відповідну посаду.
7. В результаті чого депутат місцевої ради набуває свої повноваження.

По вертикалі:

3. Прохання або вимога депутата надати певну інформацію про стан речей.
4. Орган, виключно яким вирішуються спори щодо набуття повноваження депутатів.
5. Хто здійснює контроль за проходженням депутатського запиту і ходом виконання прийнятого по ньому рішення.

ТЕМА № 12 «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ МУНІЦИПАЛЬНИХ СЛУЖБОВЦІВ»

По горизонталі:

3. Право на службу в органах місцевого самоврядування мають.
6. Професійна, на постійній основі діяльність громадян України (які займають посади в органах місцевого самоврядування), спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та реалізацію окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.
7. Методичну допомогу з організації та проходження служби в органах місцевого самоврядування можуть надавати відповідні ... Верховної Ради України.
8. Із якого бюджету відшкодовується матеріальна шкода, завдана територіальній громаді незаконними рішеннями сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних та обласних рад, їх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень.

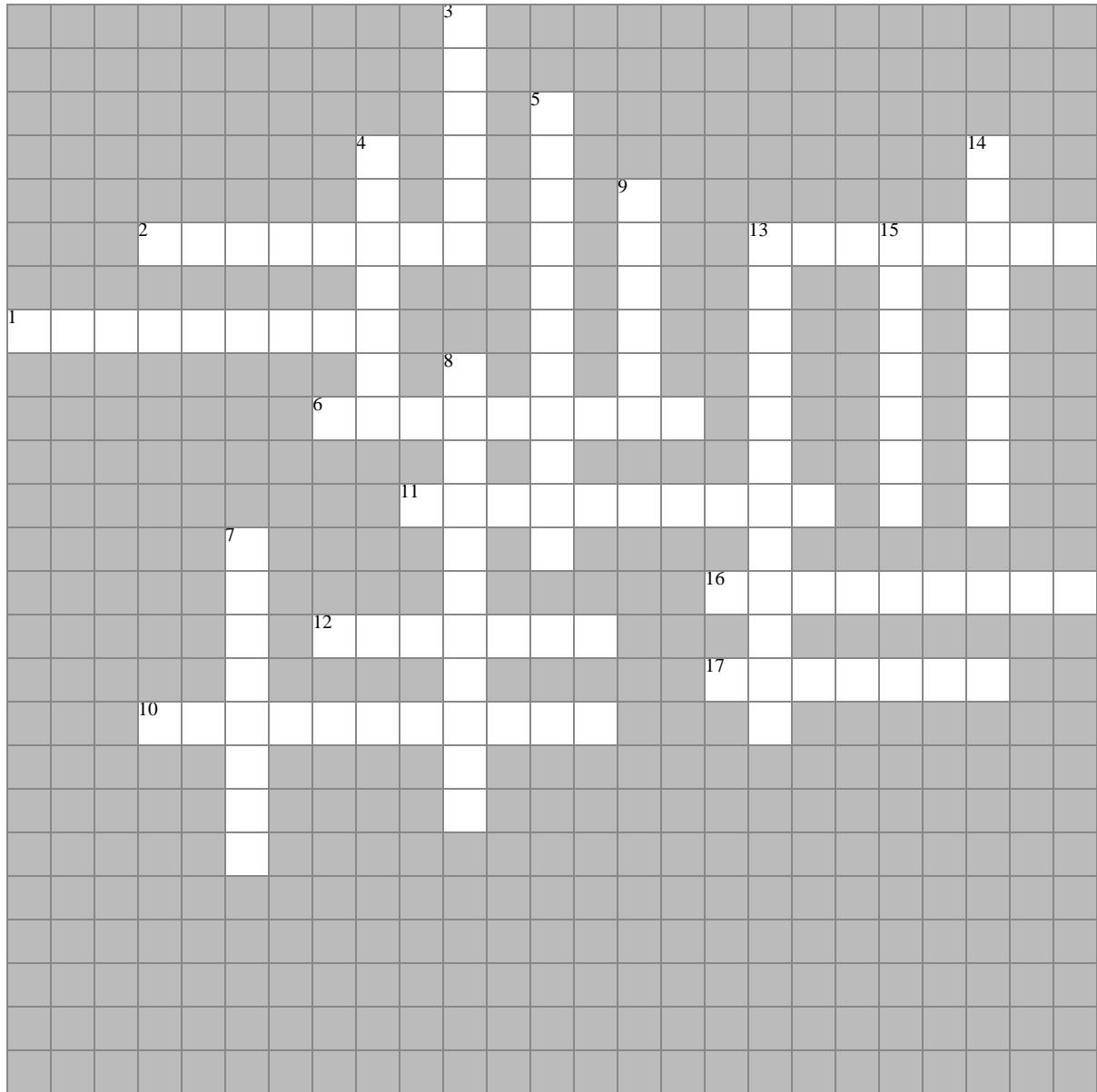
По вертикалі:

1. Який характер мають результати атестаційної комісії.
2. Передбачена законодавством України та визначена структурою і штатним розкладом первинна структурна одиниця органів місцевого самоврядування, на

яку законодавством покладено відповідне коло службових повноважень, здійснюваних на оплатній основі.

4. Громадяни України, які вперше приймаються на службу в органи місцевого самоврядування у день прийняття відповідного рішення, складають
5. Один раз на скільки років службовці підлягають атестації.
9. Комісія, яка здійснює переатестацію службовців в органах місцевого самоврядування.
10. Кількість категорій, на якій поділяються посади в органах місцевого самоврядування.
11. Особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

ТЕМА № 13 «МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

По горизонталі :

- 1.... основа місцевого самоврядування складається переважно з бюджетних коштів, тобто з тих фінансових ресурсів, які акумулюються і витрачаються згідно з встановленими нормативами.
- 2.... майно - земельні ділянки, а також будівлі, споруди чи інше майно, безпосередньо пов'язане землею, тобто об'єкти, переміщення яких неможливе без нанесення значної шкоди його вартості і призначенню.
- 6.... фонд місцевого бюджету - це кошти, призначені для забезпечення загальних витрат регіону, але не спрямованих на визначені цілі.

11. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам державою , іншими суб'єктами права власності, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування.
12. Головне джерело бюджетних надходжень — це ... , сплата яких у порядку і розмірах, встановлених законом, є конституційним обов'язком кожного.
13. Кошти бюджету ... направляються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаної зі здійсненням інвестиційної й інноваційної діяльності.
16. Форма грошової допомоги місцевим бюджетам із державного бюджету, яка призначена для конкретно визначеної цілі/цілей.
17. Доплата з державного бюджету задля збалансування бюджетів нижчих рівнів.

По вертикалі :

3. Майно , яке можна вільно переміщувати в просторі без заподіяння йому шкоди.
4. Сукупність жителів,об'єднаних постійним проживанням в межах села,селища,міста в межах адміністративно-територіальної одиниці.
5. Право територіальної громади володіти, доцільно, економно й ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування є правом власності.
- 6... фонд місцевого бюджету - це кошти, призначені для забезпечення загальних витрат регіону, але не спрямованих на визначені цілі.
8. ... основа діяльності всіх органів публічної влади складається з природних ресурсів, а також рухомого і нерухомого майна.
- 9.Збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, внаслідок чого збільшується власний капітал.
13. Рішення про наділення міських рад правами стосовно управління майном і фінансовими ресурсами, що є у власності територіальних громад районів у містах, приймається ...
14. Кошти ... бюджету використовуються для фінансування організацій і установ виробничої і соціальної інфраструктури, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення.
15. Кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу, надання кредитів із бюджету та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абсентеїзм (від лат. *absens* – відсутній) – добровільна неучасть виборців у голосуванні на виборах чи референдумі. У демократичних країнах зазвичай голосують близько 50 відсотків виборців.

Адміністративно-територіальний устрій – система взаємовідносин вищих і центральних органів державної влади з органами публічної влади адміністративно-територіальних одиниць держави.

Акт (правовий) (лат. *actus*, від *ago* - приводжу в рух) – офіційний письмовий документ органу публічної влади, в якому вміщується правова норма (нормативно-правовий А.) або владний припис, винесений в результаті вирішення конкретної юридичної справи (правозастосовний акт).

Активне виборче право – право обирати до представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування, брати участь у референдумах. У демократичних державах належить усім повнолітнім громадянам незалежно від національної і расової приналежності, статі, роду занять, майнового стану, освіти тощо. Виборче право є найважливішим політичним правом громадянина.

Асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання - добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку.

Безпосередня (пряма) демократія – способи і засоби безпосереднього здійснення влади народом або його частиною, які відкидають передання владних повноважень будь-яким органам чи особам (народне волевиявлення).

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Вибори – спосіб формування органу державної влади, органу місцевого самоврядування або наділення повноваженнями їхньої посадової особи шляхом голосування уповноважених на те осіб і визначення результатів такого голосування встановленою більшістю голосів цих осіб за умови, коли на здобуття кожного мандата мають право балотуватися два і більше кандидатів.

Виконавчі органи рад – органи, які відповідно до Конституції України та законів створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами

Вільний мандат – форма взаємозв'язків депутата парламенту, іншого представницького органу зі своїми виборцями, яка характеризується тим, що депутат вважається представником усього народу (територіальної громади), ніхто не може відкликати його або давати обов'язкові накази.

Власні повноваження місцевого самоврядування – ті права і обов’язки, які визнає за суб’єктами місцевого самоврядування держава і які забезпечують самостійне вирішення населенням питань місцевого значення.

Власні повноваження органу самоорганізації населення – повноваження, надані відповідно до Конституції та законів України сільською, селищною, міською або районною у місті (у разі її створення) радою органу самоорганізації населення під час його утворення;

Внутрішній контроль є комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Внутрішній аудит – це діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Гарантії місцевого самоврядування – сукупність умов і засобів, які забезпечують реалізацію і захист прав місцевого самоврядування.

Голова районної, обласної, районної в місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою шляхом таємного голосування з числа її депутатів на строк повноважень ради.

Громадські слухання – це форма безпосередньої участі членів територіальної громади в здійсненні місцевого самоврядування, що полягає у праві зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.

Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Делеговані повноваження органу самоорганізації населення – повноваження сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, якими вона додатково наділяє орган самоорганізації населення.

Демократія (грецьк. *demokratia* – влада народу, від *demos* – народ і *kratos* – влада) – форма державно-політичного устрою, що ґрунтується на визнанні народу єдиним джерелом влади в суспільстві і його реальній участі у здійсненні державної влади. За формою і способом здійснення Д. поділяється на пряму і представницьку.

Депутат – особа, обрана до парламенту або представницького органу місцевого самоврядування, яка набуває особливого статусу, який забезпечує йому необхідні умови для участі в законодавчій та іншій діяльності відповідного представницького органу.

Депутат місцевої ради є представником інтересів всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення.

Депутатські групи і фракції є добровільними об'єднаннями депутатів, які створюються за їх взаємною згодою для спільної роботи щодо здійснення депутатських повноважень у виборчих округах і трудових колективах.

Дотація вирівнювання – це міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує. Такі дотації безоплатно й безповоротно надаються для вирівнювання дохідної спроможності відповідного місцевого бюджету, який його отримує. Дотації надаються у випадках, коли коштів, що надходять із власних джерел та закріплених доходів, недостатньо для формування мінімального розміру місцевого бюджету, необхідного для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб (послуг), гарантованих державою.

Загальні гарантії місцевого самоврядування – це економічні, політичні, духовні засади суспільства і держави, що створюють реальні можливості для стимулювання, розвитку і виконання завдань та функцій місцевого самоврядування.

Загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

Запит депутатський – вимога депутата парламенту, іншого представницького органу, яка заявляється на сесії парламенту, іншого представницького органу до підконтрольних і підзвітних йому органів та посадових осіб, дати офіційну відповідь із питань, віднесених до їхньої компетенції, якщо його попередні депутатські звернення до них не було задоволено.

Заступник голови районної, районної в місті (у разі її створення) ради, перший заступник, заступник голови обласної ради обираються відповідною радою в межах строку її повноважень із числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до припинення ними повноважень депутата ради відповідного скликання, крім випадків дострокового припинення їх повноважень.

Імперативний мандат – форма взаємозв'язків депутата парламенту, іншого представницького органу зі своїми виборцями. Обов'язковими елементами І. м. є пов'язаність депутата волею виборців (накази виборців) і можливість відкликання депутата виборцями. Принцип І. м. закріплювався в «радянських» конституціях.

Кадрова політика – це система теоретичних знань, ідей, поглядів, принципів, відносин та організаційно-практичних заходів державних органів і недержавних організацій, направлених на встановлення цілей, завдань, характеру цієї політики, визначення форм і методів кадрової роботи.

Комунальна власність – це різновид державної власності, право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Конституція (лат. *constitutio* – установлення, устрій) – система юридичних норм конкретної країни, що закріплюють засади політичної, економічної і соціальної організації суспільного життя, порядок формування, організацію і компетенцію органів державної влади, територіальну організацію держави, визначають основи взаємовідносин держави та особи.

Магдебурзьке право – середньовічне міське право, за яким міста звільнялися від управління і суду великих земельних власників та створювали органи місцевого самоуправління.

Мандат (депутатський) (лат. *mandatum*, від *mando* – доручаю) – 1. Документ, що підтверджує законність повноважень депутата парламенту, іншого представницького органу. 2. Публічна функція, що покладається на депутата парламенту, іншого представницького органу шляхом виборів і зміст якої визначається Конституцією та законами держави.

Матеріальна шкода, завдана територіальній громаді незаконними рішеннями сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних та обласних рад, їх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок місцевого бюджету в порядку, встановленому законом.

Метод муніципального права – це сукупність імперативних, диспозитивних, рекомендаційних способів (засобів) впливу на суспільні відносини, які складаються в процесі організації та функціонування місцевого самоврядування, а також реалізації форм безпосередньої демократії щодо вирішення питань місцевого значення.

Міжмуніципальне співробітництво (ММС) – це два або декілька органів внутрішніх справ, які співпрацюють між собою, які мають статус юридичних осіб та мають певну політичну, юридичну та фінансову автономію (відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування).

Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцевий референдум - це спосіб реалізації влади територіальною громадою з метою здійснення локальної (місцевої) правотворчості й контролю за діями й рішеннями органів і посадових осіб місцевого самоврядування, управління місцевими справами

Місцеві ініціативи - це форма волевиявлення членів територіальної громади, що полягає в ініціюванні розгляду сільською, селищною радою будь-якого питання місцевого значення.

Муніципальна власність – одна з форм корпоративної (колективної) власності, що перебуває в користуванні, володінні й розпорядженні територіальних колективів та їхніх виборних органів самоврядування. Поняття комунальної власності.

Муніципальне право – це комплексна галузь права, яка становить собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які складаються в процесі визнання, становлення, організації та здійснення муніципальної влади, реалізації та захисту муніципальних прав особистості, виражають публічні та приватні, соціально-економічні та політичні цінності муніципальної демократії.

Муніципальне право як навчальна дисципліна – система знань, одержаних наукою муніципального права і практикою його створення і реалізації

Муніципальне управління - здійснення функцій управління щодо вирішення питань місцевого значення, виходячи з локальних інтересів населення, його історичних, національних та інших особливостей і традицій, реалізуючи закріплені державним правом повноваження.

Муніципально-правова норма - це встановлений народом, державою (в тому числі шляхом ратифікації), територіальною громадою або органами місцевого самоврядування загальнообов'язковий припис, що містить правило поведінки суб'єктів суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, розраховане на багаторазове застосування, забезпечене організаційно, матеріально-фінансово, а в разі необхідності іншими засобами, у тому числі примусу публічної влади.

Муніципально-правові інститути – відповідні сукупності норм, що регулюють певну групу взаємопов'язаних однорідних суспільних відносин у межах галузі муніципального права.

Муніципально-правові норми – це встановлені державою, територіальною громадою або органами місцевого самоврядування правила поведінки, що регулюють суспільні відносини у сфері організації і здійснення місцевого самоврядування та виконання яких забезпечується примусовою силою держави

Муніципій (лат. municipium) – адміністративна одиниця в Римській імперії, як правило, невелике місто. Спочатку, в епоху республіки в Римі, статус муніципія, що надається громаді в Італії, означав, що її члени є римськими громадянами без права голосу.

Наука муніципального права – це система наукових ідей, теорій, концепцій, знань, що розкривають закономірності визнання, становлення та розвитку муніципальної влади та муніципальних прав особистості, порядок їх реалізації та гарантування, форми та методи діяльності територіальних громад, їх органів та посадових осіб у процесі вирішення питань місцевого значення, а також особливості муніципального права як галузі права.

Невиборними посадами місцевого самоврядування є ті, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної в місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України. На посаду можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку, володіють державною мовою в обсязі, достатньому для виконання службових обов'язків.

Неподаткові надходження місцевих бюджетів – це доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, надходження від штрафів та фінансових санкцій, інші неподаткові надходження.

Об'єкти комунальної власності – це майно, що забезпечує діяльність відповідних рад і утворюваних ними органів, кошти місцевих бюджетів, державний житловий фонд, об'єкти житлово-комунального господарства, майно закладів народної освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі, побутового обслуговування, майно підприємств, місцеві енергетичні системи, транспорт, системи зв'язку та інформації, враховуючи націоналізоване майно, передане відповідним міністерствам, установам, організаціям, а також інше майно, необхідне для забезпечення економічного й соціального розвитку відповідної території.

Обласний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

Обласні та районні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Органи самоорганізації населення – представницька форма місцевого самоврядування, утворена для самостійного, під свою відповідальність вирішення питань місцевого значення, виходячи з інтересів жителів відповідної території, на основі законів і локальних нормативних актів, використовуючи власні та залучені матеріально-фінансові ресурси. Це можуть бути сільські, селищні, будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів тощо, які створюються для задоволення соціально-економічних, культурних інтересів місцевого населення.

Органи, місцевого самоврядування – це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою у системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень.

Оренда комунального майна - (тобто майна, що перебуває у власності територіальної громади міста) - це майнові відносини щодо використання цілісних майнових комплексів підприємств, об'єктів нерухомості нежитлового призначення, іншого індивідуально визначеного майна міської комунальної власності (комунального майна) між власником майна, орендодавцем та орендарем.

Підзаконний нормативний акт органів місцевого самоврядування – акт-документ (постанова, рішення), що видається в межах компетенції органу місцевого самоврядування (Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільських, селищних, міських, районних у містах, обласних і районних рад), який містить норми права, обов'язкові для населення самоврядних територій, а також для установ і організацій, які здійснюють діяльність у межах цих територій

Повноваження місцевого самоврядування – це визначені Конституцією і законами України, іншими правовими актами права і обов'язки територіальних громад, органів місцевого самоврядування із здійснення завдань та функцій місцевого самоврядування.

Податкові надходження місцевих бюджетів – це передбачені чинним законодавством України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

Політична партія – зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Постійні комісії місцевої ради є її робочими органами, які створюються з числа її депутатів для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, що належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету.

Поточний бюджет – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Право на службу в органах місцевого самоврядування мають громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території. На посаду можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту й професійну підготовку, володіють державною мовою в обсязі, достатньому для виконання службових обов'язків.

Правомочний склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради

Предмет галузі муніципального права – це суспільні відносини, які виникають у процесі вирішення територіальними громадами, органами та посадовими особами публічної влади питань місцевого значення, а також забезпечення на місцевому рівні прав і свобод людини та законних інтересів територіальних колективів і соціальних груп.

Предмет науки муніципального права – це сукупність суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування. Це відносини, які складаються в процесі виникнення, розвитку та функціонування місцевого самоврядування, причому як врегульовані, так і не врегульовані нормами муніципального права.

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення. Наявність представницького органу, що обирається членами територіальної громади – необхідна ознака місцевого самоврядування.

Представницька демократія – здійснення влади через вільно обрані народом представницькі органи.

Принципи місцевого самоврядування – це визначені Конституцією України та відповідними законами вихідні засади, що покладені в основу його організації і функціонування і визначають властивості та ознаки місцевого самоврядування.

Районний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст

Самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру

Секретар сільської, селищної, міської ради обирається відповідною радою з числа її депутатів на строк повноважень ради за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови і працює в раді на постійній основі і не може суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах (крім викладацької, наукової та творчої роботи в позаурочний час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибутки, якщо інше не передбачено законом.

Сесія – основна організаційно-правова форма роботи сільських, селищних, міських, районних, обласних, районних у місті, а також міст Києва і Севастополя рад.

Система місцевого самоврядування – це сукупність суб'єктів і форм здійснення місцевого самоврядування, через які населення територіальної громади реалізує надані їй функції і повноваження.

Система науки муніципального права України – це впорядкована сукупність відносно самостійних комплексів теоретичних положень, логічний зв'язок між ними. Система науки муніципального права України включає загальну й особливу частини.

Сільські, селищні, міські ради - є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в інтересах всіх, функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією, цим та іншими законами.

Сільський, селищний, міський голова – це головна посадова особа територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста, що представляє їх інтереси. Він обирається відповідною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради.

Служба в органах місцевого самоврядування - це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Спеціальні (юридичні) гарантії – це правові засоби забезпечення функціонування системи місцевого самоврядування, закріплені в законодавстві, а також статутах громади і актах органів місцевого самоврядування.

Субвенції – це міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Суб'єкти муніципального права - учасники муніципальних відносин, які мають відповідні суб'єктивні права і виконують відповідні юридичні обов'язки в межах і порядку, передбачених муніципально-правовими нормами.

Теорія вільної громади – базується на ідеях природного права. Вона виходила з того, що право територіальної громади (звичайно, територіальної громади «природної» адміністративно-територіальної одиниці) самостійно вирішувати свої справи має такий самий природний та невідчужуваний характер, як і права та свободи людини.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Тимчасові контрольні комісії є органами ради, які обираються з числа її депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених нею питань, що належать до повноважень місцевого самоврядування.

Трансферти – це кошти, одержані від інших органів публічної влади, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Фінансовий контроль місцевого самоврядування є обов'язковим елементом управління місцевими фінансовими ресурсами та дієвим інструментом, що дає змогу на належному рівні підтримувати фінансову дисципліну.

Функції територіальних громад – основні напрямки діяльності цих соціальних спільнот щодо реалізації місцевих інтересів шляхом вирішення в межах Конституції і законів України питань місцевого значення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Батанов О.В. Муніципальне право України: підручник. – Х.: Одісей, 2008. – 528 с.
2. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навч. посіб. – К.: Атіка, 2000. – 303 с.
3. Кампо В.М. Місцеве самоврядування в Україні. – К.: Ін-Юре, 1997. – 34 с.
4. Кампо В.М. Практикум з муніципального права: Навч. посіб. Видання друге, доповнене. – К.: Атіка, 2003. – 80 с.
5. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 304 с.
6. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні. (Основи муніципального права): Навч. посіб. – К.: Арарат-центр, 2001. – 176 с.
7. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2003. – 672 с.
8. Лазор О.Д. Основи місцевого самоврядування: Навч. посіб. 3-тє видання доповнене і перероблене. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 432 с.
9. Любченко П.М. Муніципальне право України: навч. посіб. / П.М.Любченко. – Харків: ФІНН, 2012. – 496 с.
10. Муніципальне право України / За ред. В.Ф.Погорілка, О.Ф.Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
11. Муніципальне право України: Підручник / За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф.Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.
12. Баймуратов М.О. Від римській муніципій – до сучасного місцевого самоврядування / Михайло Баймуратов: право як буття вченого. Збірник наукових праць до 55-річчя професора М.О.Баймуратова / Упорядник та відп. ред.. Ю.О.Волошин. – К.: Логос, 2009. – С.67-68.
13. Баймуратов М.О. Григор'єв В.А. Муніципальна влада: актуальні проблеми становлення і розвитку в Україні. – Одеса: Юридична література, 2003. – С.54.
14. Бальцій Ю. Правовий статус міського голови в Україні / Одеська національна юридична академія. – О.: Фенікс, 2007. – 176 с.
15. Батанов О.В. Муніципальне влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / відп. Ред.. М.О.Баймуратов. – К.: Юридична думка, 2012. – 656 с.
16. Бондарев С.В. Местное самоуправление в России: исторические и социально-правовые аспекты // Философия права. – 2007. – Т.3. – С.124-128.
17. Бондарь Н.С. Судебный конституционализм в России в свете конституционного правосудия. – М.: Норма; ИНФРА–М, 2011. – С.34.
18. Бялкина Т.М. Демократизм российского местного самоуправления: конституционные основы и современные реальности // Вестник Воронежского государственного университета. – 2010. - №1. – С.14.
19. Губина Н., Тухватулина М. Проблемы информационного обеспечения целевого муниципального управления // Власть. – 2010. - №5. – С.126.

20. Гулина В.В. Роль местного самоуправления в развитии основ демократии // Вестник Поморского университета. Серия. Гуманитарные и социальные науки. – 2009. – №5. – С.107.
21. Деля Ю.В. Муніципальний правотворчий процес в Україні: поняття та стадії // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. - №1. – С.70.
22. Дітковська М.Ю. Упровадження новітніх інформаційних технологій в органах державної влади і місцевого самоврядування // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип.3 (22). – С.2.
23. Дробот І. Стан конституційно-правового гарантування місцевого самоврядування: зарубіжний досвід // Демократичне врядування. – 2008. – Вип.1.
24. Железнякова Е.В. Проблемы законности и ее гарантий в деятельности органов местного самоуправления: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Волгоград, 2006. – 23 с.
25. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз. – К.: КНТ, 2010. – С.21-22.
26. Конституція України: науково-практичний коментар / [редкол.: В.Я.Таций, О.В.Петришин, Ю.Г.Барабаш]. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.
27. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України. – К.: Атіка, 2003. – С.313.
28. Крушановський С. Асоціації органів місцевого самоврядування України як елемент децентралізованої системи влади // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. - № 2 (12). – С.80.
29. Кузнецова О.О. Інститут місцевого самоврядування: проблеми становлення та розвитку // Державне будівництво. – 2007. - №1.;
30. Куйбіда В.С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії. – Хмельницький: ХУУП, 2008. – 467 с.
31. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.
32. Кулешов О.О. Деякі особливості становлення і розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні // Форум права. – 2010. - №4. – С.543-548.
33. Липатов Э.Г. Принципы местного самоуправления – системообразующие факторы муниципального права // Вестник Поволжской академии государственной службы им. П.А.Столыпина. – 2004. – №7. – С.93.
34. Мамочка В.В. Загальносоціальні гарантії місцевого самоврядування в Україні // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. - №2. – С.82.
35. Матеріали до загальноукраїнського круглого столу «Перспективи реформування місцевого самоврядування в Україні» (м.Київ 27 травня 2010 р.)
36. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. – Л.: Літопис, 2002. – С.30.
37. Проблеми сучасної муніципалістики : навч. посіб. / За заг. ред. О. В. Батанова. – К. : Академія муніципального управління, 2012. – 292 с..
38. Соловьев С.Г. Муниципально-правовая ответственность местного представительского органа: содержание и актуальные проблемы // Государственная власть и местное самоуправление. – 2004. - №2. – С.5.

39. Україна. Оцінка системи врядування. Березень 2006 р. (Неофіц. перекл. з англ.). – К.: SIGMA, 2006. – С.85.
40. Хабриева Т.Я. Современная конституция и местное самоуправление // Журнал российского права. – 2005. - №4. – С.17-18.
41. Черненко А. Гарантии и защита прав местного самоуправления: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – Волгоград, 2006. – 28 с.
42. Чуманова В.В. Местное самоуправление и его внутренний контроль // Вестник Южно-уральского государственного университета. Серия. Право. – 2008. – Вып.15. – С.89.
43. Щебетун І.С. Організаційно–правові гарантії місцевого самоврядування в Україні: дис. канд. юрид. наук. 12.00.02 / Щебетун І.С. – Харків, 2002. – 210 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека імені В.І.Вернадського
3. <http://www.auc.org.ua/> – Асоціація міст України
4. <http://vassr.org/index.php/ua/> – Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад
5. <http://uaor.org.ua> – Українська асоціація районних та обласних рад
6. <http://www.rada.zp.ua> – Запорізька обласна рада
7. <http://www.meria.zp.ua/test/> – Запорізька міська рада

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Наталя Володимирівна Бровченко

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня
«бакалавр» напрямку підготовки «Правознавство»

Рецензент *Т.О. Коломоєць*
Відповідальний за випуск *Н.В. Бровченко*
Коректор *Н.В. Бровченко*